

SOIHTU

2/83

Mikko Juva: Ihmiskunta ja ydinsota

Kommunistinen vapausliike

Naisliike ja SKP

Eduskuntavaalit

Politiikan muodot ja vallan

konseptiot – C. Buci-Glucksmann

Marx &

Durkheim

SOIHU

Perustettu 1931

JULKAISIJA
SOSIALISTINEN OPISKELIJALIITTO

Ihmiskunnalla ei ole varaa kolmanteen ydinräjäytykseen – Mikko Juva haastattelu	2
Kommunistinen vapausliike – Leevi Lehto & Juhani Ruotsalo	6
Marx, yhteiskuntasuhteiden ideaalisuus ja Durkheim – Ari Jolkonen	12
Naisliikkeen lähtökohta II	15
Mitä eduskuntavaalit voisivat opettaa – Juha Keltti	19
Naiset, SKP ja seksuaalisuus – Satu Hernberg	23
Politiikan muodot ja vallan konseptit – Christine Buci-Glucksmann	27
PUHEENVUORO Väisänen giljotiini – Matti Aho & Jussi Silvonen	32

Kirjapaino Sanan Tie Oy, Tampere
ISSN 0356-6056 Soihtu

RAUHAN JA PELON UTOPIAT

*Imagine all the people
Living for the day
Imagine there is no country
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people
Living life in peace...
You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope some day you'll join us
And the world will be as one*

John Lennon

Kun 30 000 suomalaisen ketju kiemurteli halki Helsingin Heluntain keväisessä helteessä, kun väki viihtyi ja piti hauskaa rauhan ja toivon merkeissä, saattoi jokainen vakuuttua rauhan utopian voimasta. *Utopia* maailmasta, jossa ei ole rajoja, sortoa tai nälkää – voima joka näyttää saavan yhä useamman liikkeelle. Mutta onko tämä utopia liian raju tullakseen todellisuudeksi?

Jokin aika sitten järjestyi lääkärin ydinsodan vastaisen liikkeen amerikkalaiselle johtajalle Helen Caldicott'lle mahdollisuus tavata USA:n presidentti Ronald Reagan. Tapaamisen jälkeen hän kertoi Reaganin uskovan, että olisi mahdollista voittaa

Nuostoliitto ydinsodassa ja selvitä tästä kaikesta hengissä. Caldicott luonnehti Reaganin varustautumislinjaa "mielipuoliseksi". Voiko *tämä* hullun visio todella muuttua todellisuudeksi?

Rauhanliikkeen voimistuminen, moninaistuminen on epäilemättä keskeisin ihmiskunnan tulevaisuuden kehityksen suuntaan vaikuttava tekijä. Ehkä on täsmennettävä: monien eri rauhanliikkeiden voimistuminen ja aktivoituminen. Ilman aktiivista vastarintaa totaalisen tuhon näkyjä tuskin pystytään torjumaan. Ja asevarustelun noidankehän katkaiseminen alkaa olla yhä polttavammin kaikkien muidenkin ihmiskuntaa koskettavien ongelmien – ympäristö- ja ravinto-ongelmat ehkä keskeisimpinä – ratkaisemisen välttämätön ehto.

Rauhanliikkeiden nousu ja voimistuminen nostaa samalla esiin koko joukon ongelmia, jotka liittyvät itse toimintaan rauhan puolesta. Kuinka sovittaa yhteen liikkeiden maailmankatsomuksellinen kirjo? Miten arvioida ja selittää sodanvaaran todellinen syvyys ja se yhteiskunnallinen liikevoima, joka kuljettaa yhteistä Maatamme kohti "viimeistä pamausta"? Ja ennenmuuta – miten rakentaa sellainen yksimielisyys konkreetteista tavoitteista ja toimintatavoista, että liikkeiden laajentuminen muodostuu todelliseksi voimaksi. Voimaksi joka estää euro-ohjusten sijoittamisen mantereellemme, toteuttaa ydinaseettomat vyöhykkeet ja kääntää kehityksen liennytyksen ja aseidenriisunnan suuntaan?

Maailmankatsomuksellinen moninaisuus tuskin muodostuu rauhanliikkeen kehityksen ongelmaksi. Pikemminkin vaikuttaa siltä, että eritavoin ajattelevien ihmisten kohtaaminen on muodostunut vapauttavaksi kokemukseksi joka on vain lisännyt toiminnan aktiivisuutta ja antanut sille uutta laajuutta.

Samalla on kuitenkin havaittavissa tiettyjä vaikeuksia arvioida "uuden rauhanliikkeen" itsensä maailmankatsomusta. Luonnollinen johtopäätös rauhanliikkeiden moninaisuudesta kai tulisi olla se, että ei voida ajatella jotain *yhtä* rauhanliikkeen ideologiaa. Liikkeiden vaikutusvoima perustuu yhteisiin konkreettisiin tavoitteisiin ja yhteiseen toimintaan. Ideologisten ehtojen asettaminen tälle toiminnalle ei voi merkitä muuta kuin liikkeiden keskinäistä eristäytymistä, hajoittavaa kilpailua, kyvyttömyyttä nousta kansalliseksi ja yleismaailmalliseksi hegemoniaksi.

Jokaisessa hegemonisessa kentässä on luonnollisesti aina jollakin ryhmällä suurempi painoarvo ja vaikutus kuin jollakin toisella. Mutta jos halutaan rauhanliikkeiden yhteistä voimistumista, ei kukaan voi vaatia itselleen tällaista osuutta ideologisin perustein, vaan jokaisen rauhanliikkeen yhteiskentässä mukana olevan vaikutuksen on rakennuttava tasavertaisten subjektien vuoropuhelun ja käytännöllisen aktiivisuuden kautta.

Marxilaisessa keskustelussa on perinteisesti painotettu imperialismin olemassaoloa sodan vaaran viimekätisenä synnä. Vaikka teoria kapitalismin imperialistisesta kehitysvaiheesta ei ehkä

olekaan aivan ongelmaton – ainakaan klassisessa Leninin esittämässä muodossaan – niin tämä painotus on varmasti oikea. Tuskinpa kukaan vakavissaan voi kiistää, että viime vuosien kansainvälisen tilanteen kiristymisen taustalla ei olisi USA:n johdolla (tai painostuksesta) harjoitettu imperialistinen politiikka. Tämän politiikan taustalta taas on helppo tunnistaa kapitalismin yhteiskunnalliset mekanismit, jotka tekevät sodasta suuren bisneksen. Ja *show must go on* – niinkuin tiedetään – että pääoman arvonnäkökulman pakko toteutuisi.

Kilpavarustelun itsensä synnyttämää *logiikkaa* ei tietenkään tule vähätellä. Selvää on, että varustautuminen ja sotilaallinen teollisuus lyövät leimansa myös sosialististen maiden poliittiseen kehitykseen. Mutta tuskinpa pystytään osoittamaan sellaista taloudellista ja teknologista mekanismia, joka pakottaisi sosialistisen maailmanjärjestelmän sitoutumaan kilpavarustelun kierteen jatkamiseen. Pikemminkin on helppo kuvitella, että sosiaaliohjelmien uhraaminen sotilaallisille synnyttää sosialismin maissa voimakkaita poliittisia paineita nopeiden aseidenriisuntaratkaisujen puolesta.

Niinpä toiminta rauhan puolesta nostaakin lopulta esiin myös kysymyksen *yhteiskuntakehityksen* yleisestä *suunnasta*. Vastauksia tähän kysymykseen haetaan rauhanliikkeen eri virtauksissa eri tavoin. Marxilaisesta näkökulmasta kapitalisminvastaisen kehityssuunnan välttämättömyys näyttää yhä ilmeisemmältä. Kilpavarustelun logiikka voidaan murtaa, vain jos murretaan sen perustana oleva kapitalismin kehityslogiikka.

Tämä puolestaan nostaa esiin kysymyksen valtarakenteista, vallasta ja demokratiasta. Sellaisten rakenteiden kumoamisesta, jotka ylläpitävät sotaanjohtavaa kehitystä ja estävät ihmisiä tarttumasta omaan elämäänsä, oman kohtalonsa kysymyksiin. Tästä näkökulmasta rauhanliikkeiden ja vallankumouksellisen liikkeen keskinäinen yhteys muodostuu kiinnostavaksi.

On ehkä kärkeä sanoa, että rauhanliikkeet voivat kehittyä vain kumousliikkeinä. Tai kumouksellisuus täytyy tällöin käsittää perinjuurin laveammin kuin marxilaisessa traditiossa. Mutta se lienee varmaa, että vallankumouksellinen liike itse ei pysty kehittymään aitona kumousliikkeenä rauhanliikkeiden ja niiden asettamien kysymysten ulkopuolella. Rauhanliikkeen kautta kohoavat nopeasti näkökenttään kaikki vallan ja kapitalismin kumoamisen kansainvälistymisen tendenssit. Vallankumouksellisen liikkeen on kyettävä uudistamaan toimintatapaansa ja arviotaan omista tavoitteistaan. Katse on nostettava kauemmaksi ja korkeammalle. Näin asettuu oikeisiin mittapuitteisiin sekin joka on välittömässä läheisyydessämme.

On siis lakattava vain puhumasta rauhanliikkeistä ja liittyttävä niihin mukaan, rohkeasti omat näkemyksensä ja tavoitteensa – unelmansa esittäen. Ja eikös vain ajatus Rauhan Maailmasta aktualisoi erään toisenkin utopian, utopian kommunistisesta yhteiskunnasta!

Jussi Silvonen 25. 5. 1983

Ihmiskunnalla ei ole varaa kolmanteen ydinräjäytykseen

– Mikko Juvan haastattelu

Pertti Rovamo

Soihtu on viime vuosina määrätietoisesti pyrkinyt laajentamaan näkökulmaansa kahteen suuntaan. Olemme käännösohjelmallamme pyrkineet avaamaan suoran kosketuksen eurooppalaisen marxilaisen keskustelun ajankohtaisiin te-

moihin ja puheenvuoroihin. Olemme myös pyrkineet laajentamaan omassa maassamme välitöntä keskusteluyhteyttä liikkeemme ulkopuolelle, luomaan erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden, liikkeiden ja henkilöiden välistä välitöntä

dialogia sikäli kuin se yhden lehden puitteissa on mahdollista.

Meillä on ollut käsitys, että ehkä arvokkainta tällaisessa työssä on oma sivistymisemme ja ehkäpä myös omien ennakkoluulojemme karsiutuminen. Tun-

tuu että näinä yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan tuoreiden eväiden etsikelyn aikoina on erityisen tärkeää seurata Hemingwayn erään henkilöhaamon, eversti Richard Cantwellin mietettä "kuvia on katseltava ennakkoluulottomasti, kirjoja on luettava niin avoimin mielin kuin mahdollista ja elämä on eletävä". Ehkä siten voimme välttää turhaa ja asiattonta kritiikkiä ja päästä keskustelemaan asioista, joista todella kannattaa keskustella. Samalla ehkä voimme itse oppia ymmärtämään, mitkä ja miten erilaiset motiivit tuovat eri tavoin ajattelevia ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan.

Emeritus arkkipiispan, tohtori Mikko Juvan haastattelun virikkeiksi voisi mainita kolme seikkaa. Ensinnäkin sen, että Suomen kirkko vaikuttaa selvästi aktivoituneen kansainvälistä toimintaansa ja tulleen varsin voimakkaasti mukaan kansainväliseen rauhanliikkeeseen. Muiden rauhanliikkeeseen osallistuvien on varmasti syytä tuntea tämän taustalla olevia ajatuksia. Toinen virike on ollut se, että haastateltavamme varsin laajalti tuntee aktiivisena ja edistyskellisenä yhteiskunnallisena keskustelijana ja vaikuttajana. Kolmantena virikkeenä on ollut jo kauan marxilaisten keskuudessa koettu tarve luoda keskusteluyhteyttä marxilaisten ja kristillisen kulttuurin välille, sillä kasvavassa määrin on näyttänyt siltä, että monet näkemykset yhteiskunnallisen ja kansainvälisen oikeudenmukaisuuden tarpeellisuudesta ovat varsin samansuuntaisia, vaikka niiden taustalla oleva teoreettinen ajatusmaailma onkin melkoisesti erilainen. Mutta jos yhteiskuntaa tahdotaan uudistaa, ei ehkä päällimmäinen tehtävä ole maailmankatsomuksellisten erimielisyyksien osoittaminen, vaan yhteisten yhteiskunnallisten päämäärien etsiskely. (PR)

Olen saanut vaikutelman, että Suomen kirkko on 1970-luvulla selvästi aktivoitunut yleismaailmallisissa asioissa ja erityisesti sodan ja rauhan kysymyksissä. Onko tämä arvio oikea? Jos se on oikea, mitkä tekijät ovat aktivoitumisen taustalla?

Juva: Arvio on aivan oikea. Suomen kirkko on 1970-luvulla ottanut toisella tavalla kuin aikaisemmin kantaa maailmanrauhan välttämättömyyteen ja sodan vastustamiseen. Tietysti siihen ovat vaikuttaneet monet tekijät. Eräs olennainen on tietysti maailmantilanteen kärjistymisen ja erityisesti se seikka, että on alkanut käydä yhä selvemmäksi, ettei ihmiskunnalla ole varaa räjäyttää kolmatta ydinräjäytystä sotilaallisessa tarkoituksessa. Jos se tapahtuu, ovat seuraukset täysin laske mattomat. Aivan reaalin mahdollisuus on ihmiskunnan tuhoutuminen ja joka tapauksessa vanhan mantteen korkeakult-

tuurien tuho. Näin ollen rauha on kaiken muun inhimillisen toiminnan perustava edellytys.

Eräs tekijä on myös se, että Suomen kirkko on hitaasti mutta jatkuvasti voimistuen irtaantunut siitä kansallisesta ja kansalliskirkollisesta eristyneisyydestään, joka hyvin vanhana perinteenä on vallinnut meidän kirkkoamme maailmansotien väliseen aikaan saakka.

Alkuaan ekumeeniset yhteydet olivat yksittäisten kirkonmiesten harrastus. Tunnustellessaan näin vieraiden kirkkojen elämää he löysivät niiden johtajistossa ja kristityissä hyvin aitoa kristillisyyttä. Se saattoi häpeään vanhat ennakkoluulot, että he olivat haarhaanjohtettuja tai kenties pahantahtoisia harhaoppisia.

Luonnollisesti sitten ihmiskunnan ahdistus toisessa maailmansodassa ja kristityjen ahdinko siellä missä kirkot menettivät entisen valtiokirkon asemansa ja joutuivat suosituista yhteisöistä paikoitellen jopa vainotuiksi yhteisöiksi, on ajanut kaikkia kristittyjä yhteen ja toteamaan, että on paljon enemmän sitä mikä meitä yhdistää kuin sitä mikä meitä erottaa.

Oma osansa on myös sillä, että kirkon johdossa on tapahtunut sukupolven vaihdos. Väistyi se sukupolvi, joka omaksui ratkaisevat käsityksensä ennen toista maailmansotaa. Minun polveni ja minua nuorempi polvi, jotka kasvoimme aikuisiksi sodan ja sodanjälkeisen maailman tilanteessa, olemme aivan toisella tavalla suuntautuneet siihen, että Suomea ja Suomen tilannetta ei voida ymmärtää ottamatta huomioon sitä, mitä tapahtuu muualla maailmassa. Enää ei ole mahdollinen vanha unelma saada elää rauhassa näissä pohjoisissa metsissä ja palvella Jumalaa vieraiden kansojen ja kulttuurien häiritsemättä. Meidän täytyy olla mukana maailmamme muutoksissa ja sen kärsimyksissä. Epäoikeudenmukaisuudet, jotka vallitsevat maapallon toisilla puolilla, eivät ole meille vieraita ja yhdentekeviä.

Suomen kirkko on ollut aktiivinen myös idän ja lännen rauhanliikkeiden lähentämisessä ja sekä idän ja lännen kirkkojen yhteisymmärryksen rakentamisessa. Miten nämä prosessit ovat lähteneet käyntiin?

Juva: Tämä on merkinnyt melkoista asennemuutosta, joka kyllä alkoi heti sotien jälkeen. Minun sukupolveni joutui toteamaan, että meille opetettu ajatus, Suomesta lännen etuvartiona itää vastaan ei olekaan mikään kohtalonomainen välttämättömyys, vaan tietoinen poliittinen valinta. Kun se valinta kävi mahdottomaksi, jouduimme etsimään toisenlaisia vaihtoehtoja.

Olen joskus kuvannut, miten suhteemme itäiseen naapuriin kehittyivät. Aluksi me halusimme olla rauhassa naapurin kanssa siitä yksinkertaisesta syystä, että

oli pakko. Ainoa tapa selviytyä oli ottaa lusikka kauniiseen käteen. Sen jälkeen me huomasimme, että rauhanomainen rinnakkaiselo on meille hyödyllinen asia. Kun sitten vähitellen tutustuimme venäläisiin keskustelukumppaneihin, joiden kanssa jouduimme tekemisiin, aloimme oppia pitämään heistä ja arvostamaan heitä.

Luulen, että kirkko on tässä seurannut yleistä kansallista kehitystä. Emme me ole olleet tiennäyttäjiä täällä Suomessa. Sen sijaan Euroopassa ja maailmalla yleensä Suomen kirkko on tullut muille kirkkoille tiennäyttäjäksi, koska me tajusimme kaksi asiaa aikaisemmin kuin Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltain kirkot. Tajusimme ensinnäkin sen, että Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kristittyjen – joiden me kyllä tiesimme elävän virallisen sosialistisen ideologian paineen alaisina ja ainakin ajoittain eläneen suoranaisten vainon alaisina – on mahdollista pitää kiinni uskostaan, elää kristittyinä ja olla samaan aikaan omien maittensa lojaaleja kansalaisia, jotka rakentavat sosialistista yhteiskuntaa. Sitten juuri näiden henkilökohtaisten kosketusten avulla ymmärsimme sen, että kirkolle ei ole yksinomaan tappio, että se menettää suosituimmuusaseman ja sen yhteiskunnallisen vaikutusvallan, mikä kirkolla valtiokirkkojärjestelmissä on ollut. Päinvastoin, kun kirkko jätetään pelkästään omien voimavarojensa varaan, se puhdistuu.

Siinä ekumeenisessa kanssakäymisessä, mitä meillä on ollut nimenomaan Venäjän ortodoksien kirkon, mutta myös DDR:n, Unkarin ja muiden sosialististen maiden luterilaisten kirkkojen kanssa, olemme havainneet, että meillä on heiltä oppimista. Sekin on asia, missä Suomen kirkko on saattanut näyttää tietä ja avata uusia näköaloja lännen kirkkoille. Mikä aluksi oli historiallinen välttämättömyys, on kääntynyt positiiviseksi asiaksi, missä Suomen kirkolla on ollut oma tehtävänsä, jonka merkitys ulottuu tämän maan rajojen ulkopuolelle.

Kuinka syvälle tämä asennemuutos kirkossa ulottuu?

Juva: Kaikki asennemuutokset ovat aina hitaita ja niin on tämäkin. Aina 1960-luvun lopulle se aika lailla rajoittui niihin kirkon johtajiin, jotka liikkuvat suhteellisen ennakkoluulottomasti maailmalla, ottivat vastaan vaikutteita ja välittivät niitä eri kanavien, ennen muuta kirkollisen lehdistön välityksellä.

Sitten 1960-luvun lopun nuorisoliike – joka kosketti kaikkea meidän maamme nuorisoa, eikä kirkollinen nuorisosui-kaan jäänyt osattomaksi – saattoi 1970-luvulle tultaessa Suomen kirkon tilanteeseen, missä se yhäkin havaitsi omaavansa myös vasemmistolaisen, val- lankumouksellisenä itseään pitävän nuo-

risoliikkeen. Tämä johti kirkon nuorisotyön kriisiin ja jakautumiseen. Mutta sen seurauksena meidän kirkkoomme on toisaalta tullut pysyvä yhteiskunnallisesti radikaali kristillisyyden tulkinta erääksi vaihtoehdoksi. Toisaalta tämä kehitys ja sen mukanaan tuoma kirkon sisäinen keskustelu ovat vahvistaneet yleisesti ajattelua, että kirkolla on puhtaasti yksilöllisen ja hengellisen vastuunsa ohella myös yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen vastuu. Erityisen merkittävää on ollut, että alunperin kaksi hyvin erilaista virtausta ovat hedelmöittäneet toisiaan ja vaikuttaneet samaan suuntaan. Tarkoitin toisaalta kirkon perinteistä kansainvälistä vastuuta, joka on purkautunut lähetystyön kautta, ja jolla on aivan oma ja hyvin laaja kannattajapiirinsä ja toisaalta tätä yhteiskunnallisesti välittyntä nuorisoliikettä. Nämä molemmat liikkeet ovat löytäneet toisensa juuri kirkon kansainvälisen vastuun painottamisessa.

Tämä vuorovaikutus on aiheuttanut sen, ettei mainitsemastani kehityksestä tullut kirkkoa jakava asia, vaan se alkaa hapattaa yhä laajempia piirejä kirkossa. Tietysti paljon vielä on tehtävissä. Kyllä kirkossa vielä elää sekin sotaa edeltänyt käsitys, että kirkon varsinainen vihollinen on ateistinen kommunismi. Tätä asennetta ovat viime vuosikymmeninä vahvistaneet eräät Yhdysvalloista tulleet vaikutteet, jotka eivät kuitenkaan ole saaneet kannatusta perinteisen kirkollisuuden eivätkä vanhojen herätysliikkeiden piirissä. Ne ovat levinneet uusien, lähinnä uuspietistisesti luonnehdittavien virtausten välityksellä.

Kristillinen nuoriso onkin tällä hetkellä jakaantunut hyvin moneen erityyppiseen virtaukseen. Lännessä leviävät uudet uskonnot, joista rokenisin käyttää perinteistä termiä 'hurmahenkisyys', ovat valitsevan yleisen pessimismin oloissa saavuttaneet masentavan paljon kannatusta. Kirkon kentässä säilynyt kristillinen nuoriso toimii eräänlaisella jatkumolla, jonka toisessa päässä on konservatiivinen, mieskohtaisen uskonnollisuuden painottamiseen keskittynyt kristillisuus ja toisessa päässä lähimmäisvastuuta ja yhteiskunnallista vastuuta painottava kristillisuus.

Tuo jännitys on selvästi ollut olemassa 1960-luvun alusta lähtien. Se jatkuu ja se heijastuu koko kirkkoon. Erilaisia painotuksia on havaittavissa myös niin sanotussa kirkon johdossa. Emme me kaikki ajattele ihan samalla tavalla. En rohkene ryhtyä ennustamaan mihin suuntaan kehitys kulkee, mutta en myöskään näe merkkejä siitä, että jompikumpi suunta tulisi yksinvaltaiseksi. Luulen, että kirkko joutuu elämään tässä jännityksessä.

Suhteellisen yleinen on kuitenkin sellainen kehityssuunta, että kun nuori ihminen havahtuu siihen, että uskonnollinen ulottuvuus antaa hänen elämälleen sisällön ja merkityksen, hän kokee tämän aluksi hyvin persoonallisena, ihmisen Ju-

mala-suhteeseen liittyvänä asiana. Mutta vuosien ja vuosikymmenien kuluessa vastuu ympärillä olevista ihmisistä ja siitä maailmasta, mistä emme pääse irti, tulee yhä suuremmaksi. Itse olen henkilökohtaisesti kokenut tämän suuntaisen kehityksen ja näen samaa ikäpolvessani tavatoman paljon. Siksi ei ole mikään sattuma, että kaikkein jyrkimmät konservatiivit löytyvät toisaalta varsin nuorista ikäluokista ja toisaalta eräistä vanhan polven edustajista, jotka eivät ole halunneet muuttua eivätkä ole pystyneet muuttamaan.

Entä miten Te arvioisitte nykyisen rauhanliikkeen merkitystä ja vaikutusmahdollisuuksia?

Juva: Minä arvioin rauhanliikkeen nyky muodossaan sekä erittäin positiiviseksi että myöskin melkoisia vaikutusmahdollisuuksia omaavaksi liikkeeksi. Jos vertaatan parin kolmen viime vuoden liikedintää siihen rauhanliikkeeseen, joka 10-20 vuotta sitten vaikutti Euroopassa, on nykyisellä liikkeellä eräs piirre, joka antaa sille nähdäkseni suuremman vaikutusmahdollisuuden kuin mikä aikaisemmalla liikkeellä oli.

On tietysti hyvin ymmärrettävää, että jokaisessa maassa rauhanliike pyritään kytkeämään valtion virallisen politiikan tueksi, sillä mikäpä valtio väittäisi pyrkivänsä muuhun kuin rauhaan. Vastapuoli on sitten tietysti se, joka on ohjaamassa kehitystä sotaan. Mielestäni rauhanliikkeen uskottavuus yli valtiollisten rajojen kärsii vilpittömästäkin kytkeytymisestä oman valtion pyrkimykseen. Esimerkiksi se varsin huomattava kristillinen rauhanliike, jonka keskuspaikkana oli Praha, ja jossa olivat hyvin aktiivisesti mukana Itä-Euroopan kirkot, ei saavuttanut koskaan lännessä riittävää ymmärtämystä, koska – osin syystä ja osin syyttä – sen liikkeen toiminnasta nähtiin ennen muuta ne näkökohdat, joissa liike asettui tukemaan sosialististen maiden virallista 'rauhanpolitiikkaa'. Lainausmerkkeihin panen sanan siksi, että se ymmärrettiin eri tavoin idässä ja lännessä.

Uusi rauhanliike on tietoisesti kieltäytynyt ottamasta kantaa suurpoliittisiin vastakohtaisuuksiin. Minä myönän, että ajattelevalta ihmiseltä on, ei vain oikeus, vaan myös velvollisuus ottaa henkilökohtaisesti kantaa oikeudenmukaisuuden puolesta epäoikeudenmukaisuutta ja sortoa vastaan. Mutta jos tässä monimutkaisessa maailmassa, missä elämme, tämä pyrkimys kytketään rauhanpyrkimykseen, on vastustajille aivan liian helppo asia selittää koko rauhanliike ilmiöksi, joka palvelee ennen kaikkea vastapuolen propagandaa.

Uuden rauhanliikkeen pidättyminen suurvaltapoliittisista kannanotoista on nähdäkseni perustava edellytys sen todel-

liselle vaikutukselle, että se saattaa koota yksinkertaiset, tavalliset ihmiset eri puolilla maailmaa yhden asian taakse ja näin pakottaa kaikki hallitukset kuuntelemaan kansojen rauhanvaatimusta.

Nimenomaan kaksi rauhanliikkeen erityislohkoa ovat tässä suhteessa ansioituneet. Sellainen on lääkäreiden rauhanliike, jossa on mukana sekä sosialististen että kapitalististen maiden lääkäreitä. He eivät puhu mitään siitä, ovatko heidän hallituksensa hyviä vai huonoja, mutta he puhuvat siitä, että jokainen hallitus, joka lähettää ensimmäisen atomipommin syylistyy anteeksiantamattomaan rikokseen, koska tulos on niin kaamea, että sitä ei lääkäri voi edes ajatella. Myös se uudentyyppinen uskonnollinen rauhanliike, joka on ollut näinä vuosina syntyessä, ja jossa idän ja lännen kirkot ovat molemmat mukana ilman että kummankaan blokin kirkkojen organisaatiolla on johtoasema, on tuonut uuden sävelen kirkkojen rauhantyöhön.

Ongelmalliseksi koen sen, että kun olen liikkunut melko paljon sekä lännessä että sosialistisissa maissa, on ollut suorastaan järkyttävää – tai jos olisin kyyninen – liikuttavaa todeta, että kummallakin puolella ollaan kovin innostuneita siitä rauhanliikkeestä, joka toimii vastapuolen alueella, mutta samalla pyritään selittämään oma rauhanliike tai ainakin eräät sen ilmiöt haitallisiksi ja vain vastustajaa suosiviksi.

Olen ollut rauhanseminaareissa Yhdysvalloissa ja arvostellut sitä vastapuolen demonisoimista, sitä kommunistien selittämistä paholaisen palvelijoiksi, mikä siellä niin herkästi lyö leimansa kaikkeen puheeseen sodasta ja rauhasta. Ja olen ollut Moskovassa ja Rostockissa ja puhunut siellä, miten kirkkojen perustava tehtävä on kieltäytyä hyväksymästä vastapuolen demonisoimista. Toisella puolella olevat pitää myös nähdä ihmisiin, eikä vain selittää, että he haluavat itsekkäiden ja katalien pyrkimystensä vuoksi tuhota meidät.

Tässä asiassa kirkkojen rauhanliikkeen täytyy kaikkialla suhtautua kriittisesti hallituksiinsa. Se on helpompaa lännessä, mutta on masentavaa nähdä miten Yhdysvaltain, Englannin ja Saksan johtomiehet ja -naiset kehtaavat väittää rauhanliikkeen palvelevan vain itä-blokin etuja. Ja on masentavaa todeta, miten DDR:ssä virallinen ajattelu suhtautuu niin kielteisesti siihen pasifistisyyteen, etupäässä kristillisen nuorison piirissä leviävään rauhanliikkedintään, joka haluaa yleistä asevelvollisuuden suorittamiseen – en idässä enkä lännessä – mutta otan kantaa siihen, että jokainen sellainen liike, joka asettaa samat vaatimukset vastapuolelle ja itselleen, on tässä maailmassa tervetullut ja tervehdyttävä.

Miten Te näette kysymyksen kristityn henkilökohtaisesta vastuusta tässä maailmassa?

Juva: Jokainen korkeat henkilökohtaiset tavoitteet asettava liike on hyvin vaativa sille, joka siihen liittyy, eikä kristillisyyssuodosta tässä kohden poikkeusta. Toisaalta on myös niin, että jokainen liike, joka tavoittaa suuret kansanjoukot ja muodostuu kokonaisten kansojen yhteisesti hyväksymäksi peruskatsomukseksi, joutuu toteamaan, että käytännön sovelutukset ovat hyvin monenlaisia.

Ihmisen sisäistä asennetta ei kukaan voi hänelle pakottaa ja ulkoista käyttäytymistäkin voidaan ohjein, neuvoin ja painostuksin varsin vähäisessä määrin muuttaa. Kun tarkastellaan kristityn toimia, on huomattava, että hänen elämässään vaikuttaa koko ajan kaksi tarvetta, joiden seuraamukset eivät aina mene ihan samaan suuntaan. Toisaalta on kyseessä suuri turvallisuuden tarve, johon usko Jumalaan antaa vastauksen. Tämä tarve ilmenee esimerkiksi tunnetussa psalmissa 23: "Herra on minun paimeneni, ei minulla mitään puutu. Viheriöiville niityille Hän vie minut lepäämään". Tämä on johtain hyvin aitoa kristillisyydessä. Kyseessä on sisäisen rauhan saaminen. Ilman tätä perusuottamusta Jumalaan, ei kukaan jaksaisi olla kristitty. Mutta tämä perusuottamus ei tietysti ole se, joka kiihkeimmin ajaa toimintaan.

Toisesta tarpeesta voisi ottaa esimerkiksi rakkauden kultaisen säännön: "Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niinkuin itseäsi". Tämä on absoluuttinen, hyvin korkea ja vaativa tarve, jonka ihmisen kokee omassatunnessaan oikeaksi. Kristitty sisäistää molemmat, perusturvallisuuden uskossa Jumalaan ja jatkuvan tyytyväisyyden siinä, ettei hän koskaan tee tarpeeksi toisten ihmisten hyväksi. Tässä jännityksessä me kaikki sitten elämme. Aika paljon riippuu siitä, miten kristillinen kirkko painottaa näitä kahta. Luulen, että vanhemmassa kristillisyydessä edellinen painotus on ollut niin suuri, että jälkimmäinen on tahtonut unohtua. Olen tyytyväinen että olemme pääsemässä paremmin tasapainoon.

Nimenomaan suhde omaisuuteen, vaurautteen ja hyvinvointiin on asia, joka on tulossa meille kristityille toisella tavalla ongelmaksi kuin se oli vanhemmalle polvelle. Minä itse elän tyypillisesti tällaisessa siirtymävaiheessa, olen oman elämäni saanut nähdä asenteiden muuttuvan.

Vanha kristillinen näkemys lähti siitä yhteiskunnallisesta todellisuudesta, jossa se eli. Kerta kaikkiaan oli köyhiä ja rikkaita. Kristillisyyden kehoitus oli se, että köyhien ei pidä kapinoida, koska siitä tulee vain vahinkoa heille itselleen; ei heidän kapinansa kuitenkaan onnistu. – Niinkuin ei onnistunutkaan ennen industri-

alismin läpimurtoa ja sosialismin nousua. Rikkaille taas sanottiin, että muistakaa, että rikkaus ei ole teidän omaa ansiotanne, muistakaa, että kaikki on Jumalalta. Olkaa armeliaita köyhiä kohtaan ja laupiaita lähimmäisiänne kohtaan.

Tuo asenne, joka vanhassa yhteiskunnassa oli luultavasti ainoa mahdollinen yleisenä asenteena, ei enää yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa ole puolustettavissa. Me joudumme taas ottamaan aivan toisella tavalla vakavasti Jeesuksen puheet mammonan turmiollisuudesta. Minä arvostan, kunnioitan ja näen toivon merkin siinä nuorison uudenlaisessa asennoitumisessa, jossa he etsivät toisenlaista elämäntapaa, missä turvallisuutta ei enää sidota oman aseman parantamiseen, vaurauden ja rikkauten keräämiseen.

On aivan selvää, että yhteiskunnan yleinen muuttuminen on tässä suhteessa vaikuttanut kristittyjen asennoitumiseen. Mutta toisaalta kristityt löytävät omasta perinteistään Uuden Testamentin lehdiltä hyvin selvän kehoituksen edetä juuri tähän suuntaan. Me olemme nyt muutosvaiheessa, jossa kristillisen kirkon jäsenet etsivät uusia elämänmalleja kahdella alueella. Toisaalta siten, että me täällä Suomessa olemme osaltamme vastuussa siitä, että teollistunut maailma jakaa vaurautaan, joka huomattavalta osalta perustuu kehitysmaiden riistoon. Jotain olisi tehtävä tilanteen muuttamiseksi. Toisaalta etsitään elämänmalleja siinä suhteessa, että tulevaisuudessa ei nykyisen elintason säilyttäminen ihmiskunnalle käy, meidän täytyy valmistautua yksinkertaisempaan elämään. Nämä kaksi asiaa ovat minusta ilmeisiä. Niiden oppimiseen tarvitaan kaikki se henkinen voima, mitä erilaiset yhteiskunnassamme vaikuttavat maailmankatsomukset pystyvät aikaansaamaan; ei toisiaan vastaan taistellen vaan yhdessä ihmistä palveleen.

Kehitysmaiden ongelmat ovat tietysti kirkolle historiallisesti läheisiä lähetystyön kautta. Missä määrin tätä kautta syntynyt kehitysmaiden tuntemus on vaikuttanut kirkon piirissä tapahtuneeseen asennemuutokseen?

Juva: Nimenomaan se on vaikuttanut. – Silloin kun kirkko on parhaimmillaan, se nojautuu tavallisten ihmisten tunteisiin ja ajatteluun. Juuri lähetystyö on ollut asia, jossa kirkko on sadan vuoden aikana tunkeutunut jokaisen suomalaisen kaupungin ja pitäjän elämään keräämällä kaikkialla sellaisia piirejä, jotka ovat nähneet velvollisuudekseen auttaa ihmisiä, jotka elävät meistä kaukana ja ovat vähäosaisempia kuin me. Heillä ei ole ollut tietoa kristityn Jumalasta, ei kirjastivistystä, ei apua, jota moderni lääketiede voi antaa. Tämä monenlaisen avun antaminen on ollut motiivi, joka on saanut lähetyskannan toimimaan.

Kun sitten heräsi yhteiskunnallinen taju siitä, että teollisuusmaiden velvollisuus on tehdä jotain kehitysmaiden nostamiseksi, koska ne kerran ovat vuosikymmenien ajan ottaneet siltä itselleen puolilmaiseksi raaka-aineita, on kirkossa ollut valmiina myönteinen asenne näitä maita kohtaan. Enemmän kuin yleisesti ymmärretään, on tämän asenteen muotoutumiseen vaikuttanut se henkilökohtainen tutustuminen afrikkalaisiin ja aasialaisiin kristityihin, joka on mahdollistunut toisaalta lähetystyöntekijöiden kertomusten, toisaalta molempinpuolisten vierailujen avulla.

Olen rinnastanut tämän asenteenmuutoksen siihen asennemuutokseen, mikä Suomen säätyläisväen keskuudessa on tapahtunut suhteessa Suomen työväestöön. 80 vuotta sitten säätyläisväen keskuudessa oli aivan yleisenä ajatus, että eihän työväestö tarvitse suurempia tuloja, koska he eivät osaa niitä käyttää. He ovat sivistymättömiä, eivät väliä korkeammasta kulttuurista ja jos he saavat rahaa, he panevat sen viinaan. Heillä ei ole tarvetta samoihin elämänmukavuuksiin, sillä he ovat erilaisia ihmisiä. Näin ajatellen vaatimus samanlaisesta tulotasosta koettiin oudoksi ja virheellisille perusteille rakennettavaksi.

Samalla tavalla kuulee edelleen – ja aivan hämmästyttävissä piireissä – väitteitä, että neekerit ovat tyhmiä, he ovat laiskoja, he eivät pysty käyttämään nykyaikaisia koneita. Jos heille niitä lähetetään, ne ruostuvat. Avun lähettäminen on siis turhaa; ei kannettu vesi kaivossa pysy.

Mutta me, jotka olemme tavanneet näiden kansojen edustajia ja keskustelleet heidän kanssaan, olemme havainneet aivan samanlaisen inhimillisyyden heissä kuin meissäkin, ja olemme hävenneet lapsuutemme vanhaa kuvitelmia, että valkoinen mies olisi henkisesti korkeampi. Tämä kosketuksen antama taju perustavasta inhimillisestä samankaltaisuudesta on ymmärtääkseni kaikkein voimakkain yksittäinen seikka, joka ajaa kristittyä väkeä toimimaan, jotta sama ihmisarvoinen elämä, jota me pidämme itsestäänselvänä oikeutenamme, tulisi mahdolliseksi myös toisten maanosien asukkaille.

Koska kirkon keskusorganisaatio on heikko, ei Suomen luterilainen kirkko ole juuri pystynyt toimimaan yhteiskunnallisena painostusjärjestönä. Se pyrkiikin järjestelmänsä mukaan vaikuttamaan nimenomaan seurakunnissa. Enää ei kristillistä etiikkaa opeteta keskeisesti yksilöeettisenä asiana, kymmenen käskyn etiikkana ja lähimmäisenrakkauden soveltamisena niihin, joita ihminen jokapäiväisessä elämässään kohtaa, vaan mukaan on otettu koko sosiaalieettinen problematiikka sekä omassa maassa että kansainvälisesti. Tämä on sellaista yleistä asenteenmuutosta, joka liittyy koko kirkon säännölliseen elämään.

Kommunistinen vapausliike

Leevi Lehto
Juhani Ruotsalo

(Ilmestynyt Helsingin Sanomissa 2. 4. -83.)

Kausi 1: Skp/Skdl erilliskulttuurina

Vuoden 1948 oikeistolaisen poliittisen käänteen jälkeen Skp/Skdl kehittyi oppositioliikkeenä, perinteisen teollisuustyöväenluokan ja pienviljelijäväestön erilliskulttuurina. Perustan sen kannatukselle, järjestäytymiselle ja toimintamuodoille loi työväestön luontainen elämäntapa, työssä syntyneet siteet ja kiinteät asuinyhteisöt.

Tältä pohjalta kohosivat työväestön omat harrastusmuodot, kulttuuri, työväenurheilu, jopa lastenkasvatus pioneerijärjestössä. Työväenliikkeen järjestöt oli asiallisesti suljettu pois kansakunnan poliittisen ja varsinkin kulttuurielämän johdosta.

Poikkeuksen teki eräs tärkeä alue; ulkopoliittika. Siinä Skp/Skdl toiminnallaan kotimaassa sekä kansainvälisillä siteillään ilmaisi tärkeitä kansallisia etuja. Siten se osallistui suoraankin kekkolaisen hegemonian rakentamiseen.

Kausi 2: työväenliikkeen integroituminen

Politiikassa tämän siirtymisen niveliä olivat hallitusratkaisu 1966 (keskustavomien, Sdp:n ja Skdl:n "kansanrintama") ja tulopolitiikan käynnistyminen 1968 (ammattiliittojen, työnantajien ja valtion yhteiset sopimukset "vakauttamisen" nimissä).

Niiden taustalla olivat suuret, kansainvälisesti poikkeuksellisen nopeat ja rajat taloudellisesti yhteiskunnalliset: länsikauppa avautui 1957, kapitalistiset yhteiskuntasuhteet laajenivat nopeasti, Suomi kaupunkistui (suomalaisessa yhteiskuntatieteessä paljon puhuttu "suuri muutto" maalta kaupunkiin, pohjoisesta etelään). Näihin kytkeytyivät kulttuurin kansainvälistyminen ja kaupallistuminen ja ideo-

logiset kriisit (Revon Yleisradio, kulttuuriradikalismi).

Taloudellisen kasvun aikana työväen elintaso kohosi ja sen vahvimmat kerrokset valvoivat menestyksellisesti etujaan. Toimihenkilökerrosten laajeneminen (perinteinen teollisuustyöväestö ei enää ollut palkansaajien enemmistö) sekä naisten tulo työmarkkinoille muuttivat yhteiskunnallista kenttää. Syntyi perusta uudella köyhälistölle.

Osa maaseutuväestöstä puolestaan sätettiin yhteiskunnallisesti syrjään, marginaaliin, Ruotsiin, kasvavaan työttömyyteen tai kurjuuteen.

Tämän muutoksen edellytyksenä, sisältönä ja tuloksena oli se, että työväenliikkeen järjestöt tulivat "täysivaltaiseksi", osaksi kansakunnan elämää.

Muutosta symboloivat politiikassa esimerkiksi *Urho Kekkosen* kuuluisa *Ostrobotnian* puhe 1967, ja kulttuurissa *Väinö Linnan* suuri sovintoromaani *Täällä Pohjantähden alla*.

Vain dogmaattinen marxilaisuus näkee porvarillisen hallitsemisen avoimena alistamisena. Tosiasiassa maata hallitsevat erilaiset valtaliittoutumat, jotka perustuvat perusluokkien välisten ristiriitojen säätelyyn, työväestön monien kerrosten välittömien etujen kohtuulliseen tyydyttämiseen ja porvarilliseen ideologiseen ja kulttuuriseen johtovaltaan, hegemoniaan.

Rakennemuutoksen vaatimat taloudelliset, kulttuuriset ja valtiolliset uudistukset toteutettiin 60-luvulta alkaen uudenlainen valtaliittoutuma, jonka sisällä työväenliike integroitui, yhdentyi kansakuntaan. Se oli lähes välttämätöntä myös modernin kapitalismin toimivuudelle ja samalla se vastasi työväenliikkeen perinteisiä vaatimuksia vaikutusmahdollisuuksiensa laajentamisesta. Tämän valtaliittoutuman ja hallitsemisrakenteen arkkitehti oli Urho Kekkonen.

Työväenliike siirtyi siis rakenteellisesti uuteen vaiheeseen. Se merkitsi muutoksia ja kuohuntaa. Sdp:ssä tarkistettiin suuntaa 1960-luvun alussa. Työväen ja pienviljelijäin sosialidemokraattinen liitto Tpsl sulautettiin taitavasti puolueeseen.

1970-luvun alun vasemmistolaisuus Sdp:ssä, "pälkäneläisyys" oli tämän kehityksen sivutuote. Skp/Skdl:ssä nousi "uudistusliike" ja 1966-69 kypsyi tunnettu hajaannus. Ammattiyhdistysliike eheytettiin ja SAK kasvoi 1970-luvulla miljoonajäseniseksi valtioksi valtiossa.

Kauden 2 ongelmat ja Vennamo 1

Työväenliikkeen yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavat näyttivät siis muutoksessa lisääntyvän kun julkisen vallan toiminta laajeni ja nykyaikainen "sosiaalivaltio" syntyi. Mutta samalla liike kohosi uusia ongelmia.

Mainitsimme jo uudesta hegemoniarakenteesta syrjään jääneet marginaaliryhmät. Osallisuus valtaliittoutumassa korosti työväenliikkeessä voimakkaimpien, kovan kapitalistiseen kasvusektoriin sijoittuvien ydinryhmien asemaa. Työväestön sisäiset eturistiriidat tulivat selvemmin ilmi. Matalapalkkaongelma ja naiskysymys tulivat ajankohtaisemmiksi.

Muutos merkitsi samalla työväenliikkeen perinteisen poliittisen kulttuurin sekasortoa. Erityisen selvästi se näkyi työväenliikkeen nuorisjärjestöjen neuvottomuutena ja suoranaisena romahduksena lisääntyvän koulunkäynnin ja kapitalistisen nuorisokulttuurin edessä. (Skp:n vähemmistön voimakas nuorisoliike 1970-luvun alussa oli omalaatuinen. Skp:n tilanteen suodattama heijastus eurooppalaisesta nuorisoradikalismista eikä voinut olla pian luhistumatta.) Sekasortoa voimisti se, että työväenliike oli porvariston (Kekkonen) johtaman hegemonian alla. Integroituminen muodostuikin siten poliittiseksi sopeutumisiksi.

Ristiriitojen ensimmäinen dramaattinen ilmaus oli vasemmiston vaalitappio ja käänteisesti Vennamon murskavoitto 1970. Protestin ilmaisivat ne, jotka rakennemuutos ja valtaliittoutuman politiikka sekä työväenliikkeen kulttuurimur-

ros olivat jättäneet kodittomiksi. Mutta kyse oli enemmästäkin, vuonna 1970 vielä oireenomaisesti. Väitämme, että toisella kaudellaan 1960- ja 1970-luvulla kansakuntaan integroitumisen kaudellaan (Kekkosen hegemonia kaudella) työväenliike kypsytti oman rakenteellisen kriisin.

Työväenliikkeen perinteinen muutos-potentiaali tyhjentyi, vähittäin se jopa lakastui yhteiskunnallisena muutosvoimana.

Työväenliikkeen kriisi on yleisempi kehittyneen, "loppuunviedyn" kapitalismin ilmiö. Suomea koskevassa keskustelussa on kuitenkin usein unohdettu muuan suomalainen tosiasia. Tälläkäläisellä sosiaalidemokratialla ei ole tähän mennessä ollut poliittista hegemoniaa valtiollisuudessa. Se on myös ollut enemmän tai vähemmän puhtaasti välittömien etujen valvomiseen rajoittunut liike, se ei ollut esittänyt yhtään merkittävää rakennemuutosta (vrt. esim. palkansaajarahastot Ruotsissa, oltiinpa niistä muutoin mitä mieltä tahansa).

Sosiaalidemokraatit siis ovat saattaneet lisätä vaikutusvaltaansa vain hankkimalla ja sulauttamalla itseensä, sellaisinaan, porvariston johdolla ja aloitteesta syntyneitä ajatuksia ja johtoasema. Kaiken huippuna on Urho Kekkosen henkilökohtaisen manttelin periminen.

Siinä missä Sdp:n on nähty esiintyvän työväenpuolueena, se ei ole ollut poliittinen puolue: siinä missä se on tavoitellut poliittisen puolueen toimia, se on kehittänyt oikeistolaistuvana yleispuolueena.

Ei ihme, että Skp/Skd:n "enemmistö", jonka vaikuttamispyrkimykset ovat täydellisesti sidoksissa sosiaalidemokratiaan, on silminnähävässä umpikujassa.

Se ei ole kyennyt ratkaisemaan kapitalismin vastaisen sisimmän olemuksensa ja toisaalta porvarillisen ja kaupalliskapitalistisen osallistumisen tuottamia ristiriitoja, saati yhdistämään nykyaikaisia joukkoliikkeitä vaikuttamiseen hallituksessa.

Hallituspolitiikka on päinvastoin tuonut ilmi, että osallistuminen toki avasi uusia mahdollisuuksia, mutta samalla sulkee ja kuihduttaa entisiä, työväenliikkeen perinteisiin toimintatapoihin perustuneita mahdollisuuksia. Se voimistaa byrokraatisoitumista ja valtiollista alistamista yhteiskunnassa ja myös Skp/Skd:n sisällä, mikä herättää laajenevaa hämmennystä, tyytymättömyyttä ja katkeruutta.

"Vähemmistön" ongelmat eivät ole sen pienempiä. Puhessaan vähemmistö on korostanut enemmän Skp:ssä laadittuja, varsin yksityiskohtaisia "demokraattisia vaihtoehto-ohjelmia". (Vuoden 1975 17. edustajakokouksen "Esitys demokraattisten voimien yhteistyöohjelmaksi" sisälsi 196 yksityiskohtaista vaatimusta. Joku on laskenut, että sen toteuttaminen vaatisi mm. viiden suurydinvoiman rakentamista!) Käytännössä vähemmistö on ra-

joittunut tes-tilanteen ja hallituspolitiikan peilikuvaksi: se noittaa siinä, mitä valtiollisuutta "enemmistön" etukäteen tiedetyllä suostumuksella on tarjoamassa.

Poliittis-yhteiskunnallisesti (jos jätämme ideologiset verhot ja valtataistelun syrjään) Skp/Skd:n jakaantuminen olikin merkillistä – ja korostamme tiedostamattomaa ja hallitsemattomaa – "kaksois taktiikkaa". Kun tilanteen kokonaishallintaan ei kyetä, sitä lähestytään eri suunnilla eri tavoin, työtätekevien etujen eri puolia ilmaisten. Tässä on myös Skp/Skd:n osapuolten kannatuksen hämmästyttävän pysyvyyden poliittinen perusta.

Työväenliikkeen ongelmia mutkistaa sekin, että työntekijäryhmien välinen kehitys on ristiriitaista, vaikka palkkatyöläisten määrä onkin kasvanut.

Palvelualat ja toimihenkilöryhmät laajenevat, eikä niillä ole minkäänlaista työväen kulttuurin perinnettä. Työväenliike ei tosiasiaa enää lainkaan ole "työväenpuolueiden" poliittista yksinomaisuutta. Toiminta taloudellisen edun valvomiseksi luo perustaa porvarillisille asenteille perinteisissä työväenkerrostumissa ja eturistiriitoja "palkkatyöläisväestön vahvempien ja heikompien kerrosten välille. Asiaa ei yhtään helpota ammattiyhdistysliikkeen valtiollistuminen ja byrokraatisoituminen, jossa ei enää ole kyse vain johdon, toimitsijoiden, "koneiston" ja toisaalta "kentän" suhteista. Sopeuttaminen ammattiyhdistysjärjestöjen kautta ulottuu syvemmälle: suurimpien työpaikkojen ja ammattiosastojen aktivistit ovat tosiasiasa usein pitkälti erkaantuneet työntekijöiden enemmistön elämästä.

Kauden 2 lopullinen kriisi ja Vennamo 2

Vennamolaisen protestin toista tulemista äskeisissä eduskuntavaaleissa on yksioikoisesti verrattu ensimmäiseen. Toisaalta siinä on nähty "Manu-ilmion" jälkikaikuja. Molemmissa on perää.

Vennamon ylönousemuksella on kuitenkin syvällisempi perusta valtaliittoutuman ja hallitsemisrakenteen muutoksessa.

Max Jakobson on aivan oikein huomauttanut, että vaaleja edeltänyt hallitusliittoutuma voitti vaalit; sikäli kyse on poliittisesta jatkuvuudesta. Mutta samalla – tämän totesi myös pääministeri Kalevi Sorsa televisiossa – populistinen protestointi on muuttumassa pysyväksi osaksi Suomen poliittista kulttuuria. Entiseen "kansanrintamaan" – siihenhän vaaleissa tosiasiaa otettiin kantaa – ei myöskään näytä olevan paluuta.

Yhteiskunnallis-taloudellisesti valtaliittoutuman muutos liittyy välttämättömyyden korvata laaja kansallinen yksimielisyys valikoivammalla: laajenevat

marginaaliryhmät ovat sysäytymässä syrjään.

Ideologisesti on kyse kansallisen yhtenäisyyden ja siihen nojaavan valtaliittoutuman luottamuskriisistä.

Poliittisesti Sdp-johtoinen hegemonia korvaa kokoomuksen tukeman tasapainotetun "kansanrintaman". Vastapainona on toisen yleispuolueen, kokoomuksen "rakentava oppositio" vaalitappiosta huolimatta. Ukkosen johdattamina ovat populistiset liikkeet ja uudet vihreät – kriittisyydestään huolimatta ja juuri siksi.

Työväenliikkeen kriisi on näin ollen uudessa vaiheessa. Kriisin oireet voidaan kiteyttää esimerkiksi seuraavasti:

Skp/Skd:llä ei ole aloitetta eikä hegemoniaa useissa avainkysymyksissä kuten rauhanliikkeen toiminnassa virallisen ulkopoliitiikan ulkopuolella, ekologiassa, naiskysymyksessä, sosiaalisten rakenteiden ja vaihtoehtoisten elämäntapojen ongelmassa, yksilöllisen elämän kapitalistisesti määräytyneessä kriisissä.

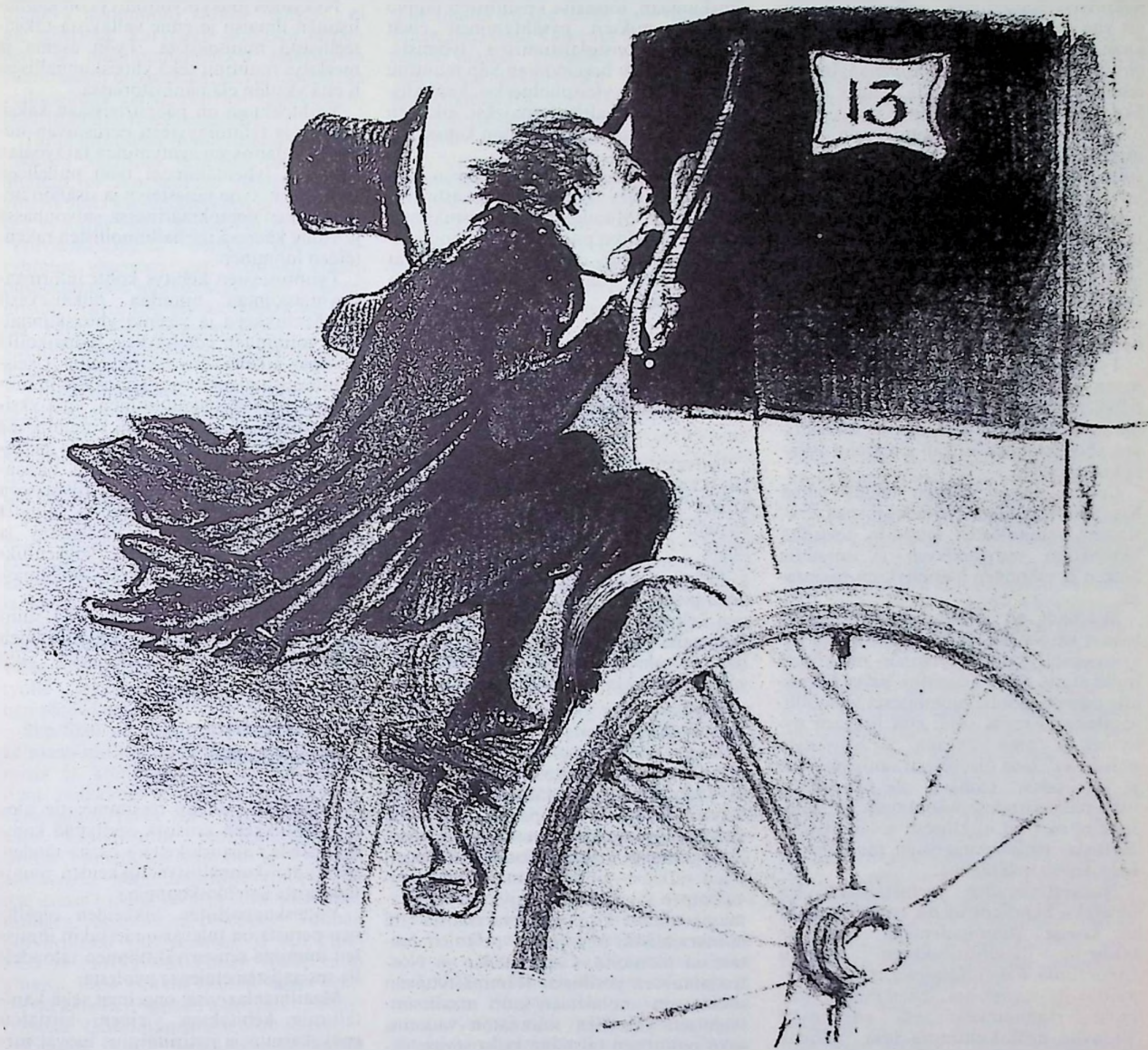
Parhaimmillaankin näitä asioita käsittelevät Skp/Skd:ssä (Sdp:stä puhumattakaan) jonkinlaiset "asiantuntijat". Jos heidän vaikutuksensa yltää kosmetiikkaa pidemmälle, "uusien ongelmien" ja "haasteiden" sisäinen logiikka jää joka tapauksessa käsittämättä, esittämättä ja hallitsematta.

Skp/Skd:n demokraattiset vaihtoehto-ohjelmat ovat joutuneet kahdella tavalla uskottavuuskriisiin. Kapitalismin nykyinen kehitys määräytyy yhä oleellisemmin kansainvälisesti: porvarillisen hegemonian päätunnuksena, suurporvariston "kansallisen kilpailukyvyyn" ideologia, ilmaisee tämän tarkkaan.

Kansallisten vaihtoehtojen mahdollisuudet ovat siten yhä ongelmallisempia. Samalla taloudellisen kavun kansainvälinen ja kansallinen ehtyminen tekee edes haaveiltavissa olevien uudistusten asteikon entistä kapemmaksi: perinteinen vasemmistokeynsiläisyys, jonka kannalla lieene enää vain osa Skp/Skd:ää, on auttamattomassa pulassa.

Kuten Aarne Saarinen aitona reformistina on todennut. "Suomi on rakennettu joksinkin valmiiksi", – niin valmiiksi kuin perinteinen reformismi pystyy kuvittelemaan – ja "työväenliike on saavuttanut tärkeimmät tavoitteensa" – niin pitkälle kuin reformistinen työväenliike a la Kalevi Kivistö, Aarne Saarinen, Arvo Aalto ja Taisto Sinisalo tähtää.

Poliittisen identiteetin säilyttäminen edellyttää kuitenkin laajempia tavoitteita, jotka silti olisivat lähisempiä kuin perinutuisalta vaikuttava sosialismi. Kaiken lisäksi reaaliosialismin suhde vuosikymmenien propagandakaavoihin on ongelmallinen. (Huvittavaa tosin on, että reaaliosialismin kärkkäimmät arvostelijat suomalaisessa vasemmistossa useimmiten ruumiillistavat juuri niitä piirteitä, jotka ihmisiä reaaliosialismissa eniten ärsyttävät.)

Tästä kumpuaa uskottavuuskriisin toinen puoli: tavoitteiden ja välineiden suhde, tämän päivän ja huomisen suhde.

Edellä sanottu liittyy siihen, ettei Skp/Skdl ole kyennyt kehittämään uudenlaista poliittista kulttuuria. Kapitalismi tunkeutuu ihmisten arkielämään yhä kokonaisvaltaisemmin, valtiollistuminen on yhä tukahduttavampaa, politiikka erkaantuu yhtenäistyväksi byrokraattiseksi eliitiksi: jopa poliittinen kielenkäyttö yhtenäistyy kavalalla tavalla. Tämä jäytää Skp/Skdl:n kaiken toiminnan perusteita.

Uudistuspolitiikan ja jopa etujen valvomisen ongelmat liittyvät sosiaalisella tasolla siihen, ettei Skp/Skdl:llä – SAK-laisesta ammattiyhdistysliikkeestä puhumattakaan – ole paljonkaan ajottavaa laajeneville marginaaliryhmille, joita valtiollistumien ja uudistuvan valtaliittoutuman välittämä nykykapitalismin kehitys synnyttää (rakenteellinen joukkotyöttömyys, suuri osa eläkeläisistä, nuorisio, opiskelijat jne. ...).

Työväenliike ei ole pystynyt vastamaan väestörakenteen muutoksiin eikä työväenluokan vahvimista kerroksista ole pyritty kasvattamaan laajan solidaarisen yhteiskuntapolitiikan rintaman ydintä kuten pitäisi.

Luulisi olevan helppo nähdä nämä Skp/Skdl:n ja koko työväenliikkeen kriisioireet vaalitulosten taustalla, toisaalta Skp/Skdl:n romahduksen ja toisaalta Smp:n ja vihreiden menestyksen perustana.

Skp/Skdl on ehtimiseen puhunut ja tehnyt varovaisia päätöksiäkin näistä kysymyksistä, mutta käytännön merkitystä niillä ei ole ollut. Se johtuu paitsi jähmeälle organisaatiolle luontaisesta vanhoillisuudesta ja myös siitä, että liikkeen nykyinen ja "oma toiminta" ja "yhteistyöpolitiikka" ovat oleellisesti vanhentuneita ja laihkolaisia. Tämä ei ole ristiriidassa vaan päinvastoin sopusoinnussa sen kanssa, että ne ovat oleellisesti sosialidemokraattisia, parlamentaaristen muotojen ja kalenterien määrittämiä.

Neuvottomuuden varmemmaksi vakuudeksi Skp/Skdl:ssä on yritetty ratkaista kriisiä lämmittelemällä uudelleen 60-luvun "uudistusliikkeen" teemoja (*Arvo Aalto, Erkki Kauppi, Arvo Kempainen* ja yleensä "enemmistöä") tai peräti ihannoimalla sitä edellyttäneitä 50-luvun erilliskulttuuria (osa "vähemmistöä" apostoliinaan *Markus Kaimulainen*, tärkeä osa myös ns. kirveslinjan psykologiaa). Kivistö ja monet "Skdl:n sosialistit" lienevät puolestaan ottaneet lusiikan kauniiseen käteeseen ja imeytyneet strategiansa lopullisesti sosiaalidemokratian imuun.

Olemme väittäneet, että Skp/Skdl:n ongelmat heijastavat koko työväenliikkeen kriisiä. Miten sitten selitämme Sdp:n tasapainoisen etenemisen?

Sdp:n eteneminen on uuden, jälkikekoslaisen hegemoniarakenteen muodostumista.

Siinä Koiviston valinnalla on tärkeä osa, vaikkakaan se ei selitä kaikkea. Poliittisesti tässä on kyse oikeistolaisuudesta.

Vaaleissa tapahtuneen oikeistolaistumisen ydin ei suinkaan ole Smp:n menestys tai eräiden äärioikeistolaisten paluu eduskuntaan, toisaalta kristillisten tappio ja kokoomuksen pysähtyminen eivät merkitse oikeistolaistumisen lyömistä. Saavuttaessaan hegemonian Sdp muuttuu yhä selvemmin yleispuolueeksi, kapitalistirationaaliseksi valtionhoitajaksi, eikä sen yhdenkaltaisuus kokoomuksen kanssa ole pelkkä viitsi.

Sdp ilmaisee siis työväenliikkeen kriisin lakkaamalla lopullisesti olemasta työväenpuolue. Muodollisen vahvistuksensa se saa, kun Sdp:n puolueohjelma uudistetaan. Uudistetun ohjelman suuntaviivat on erityisesti **Paavo Lipponen** moneen kertaan esittänyt.

Kausi 3: työväenliikkeen kriisin tulevaisuus

Työväenliikkeessä ja siis erityisesti Skp/Skdl:ssä on jonkin verran puhuskeltu kriisin nykyisistä ulottuvuuksista. Keskustelu vain on jo syntyessään jälkijätöistä.

Työväenliikkeen nykyinen kriisi on todella pientä sen rinnalla, mitä kapitalistinen kehitys eteemme valmistele. Ilman radikaalia uudelleenarviointia työväenliikkeen tulevaisuus voi olla vain tulevaisuuden kriisiä ja kriisin tulevaisuutta.

Kapitalistinen yhteiskunta on – osana maailmanlaajusten riippuvuuksien ja ristiriitojen rakenteessa – nopeiden, mullistuksenomaisten muutosten kehityskulussa. Muutosten ennakkointi on tosin jonkin verran sätämässä kauppa- ja niistä on kaikissa tapauksissa puhuttava varauksin, jotka johtuvat maailmanlaajuisista ongelmien ratkaisuvaihtoehdoista. Niiden poaaminen jätetään tässä sivuun. On olemassa valtava kirjo sekä marxilaisia että ei-marxilaisia, toivojen ja pelkojen fantastisia utopioita, Campanellan ja Nosttradamuksen perillisiä. Hämmästyttävän usein vain unohdetaan juuri maailmanlaajuisten kyseiden suunnaton vaikutus sekä poliittisen taistelun ratkaisevaa, välittävä merkitys.

Keskeistä teollisesti kehittyneissä ("jälkiteollisissa") kapitalistisissa maissa on joka tapauksessa työn muuntumisen ja lakkaamisen historiallinen tendenssi, jonka mm. **André Gorz** on tunnistanut (esim. Gorz: *Eläköön työttömyys, KSL 1983* – vaikka emme sinänsä hyväksykään Gorzin analyysiä ja johtopäätöksiä).

Automaatio korvaa laajasti, vaikkakin ristiriitaisesti ihmistyötä – elektroniikkateollisuuden mullistuksen vaikutuksia on

verrattu ensimmäisen teollisen vallankumouksen vaikutuksiin.

Työn luonne muuntuu tiedon, informaation käsittelyn ja automaation valvomisen suuntaan. Ammattikuvat, työmarkkinat ja yhteiskunnalliset ryhmät muuntuvat nopeasti ja jatkuvasti.

Nykyinen joukkotyöttömyys on kapitalistinen ilmaisu ja ennen valtavista rakenteellisista muutoksista. Työn asema ja merkitys muuttuu sekä yhteiskunnallisesti että yksilön elämänhistoriassa.

Vaihtoehtoja on pääpiirteistään kaksi: työhön ja työttömyyteen perustuvan uuden kastilaitoksen syntyminen tai työajan radikaali lyhentäminen, työn uudelleen jakaminen, työn järjestelyn ja sisällön uudistaminen demokraattisessa valvonnassa ja viime kädessä itsehallinnollisten rakenteiden luominen.

Työprosessien kehitys kohti informaatioyhteiskuntaa muuttaa ratkaisevasti työväenliikkeen ja yleensä yhteiskunnallisen toiminnan edellytyksiä työpaikoilla ja vapaa-aikana sekä asuinalueilla. Useissa tulevaisuudenkuviissa kohoaa esiin tuotantoprosessien hajautuminen, jopa yksitystyminen ja siirtyminen koteihin. Se luhistaa perustan työväenliikkeen perinteeltä järjestäytymiskäytökseltä. Vapaa-aika sisältää mahdollisuudet rikkaaseen sosiaaliseen kehitykseen, mutta samalla vapaa-aika kaupallistuu, yksitystyä ja perheistyy – kaikki ongelmia työväenliikkeen kuvitelmille poliittisesta toiminnasta.

Eivätkä George Orwell ja 1984 suinkaan jääneet tulevaisuuden kirjallisuuden pääteipsteeksi.

Kohti kommunistista vapausliikettä

Esitämme suoraan teesimme: tie ulos työväenliikkeen kriisistä edellyttää kommunistista vapausliikettä – osana modernien yhteiskunnallisten liikkeiden monimutkaista kaleidoskooppia.

Yhteiskunnallisten liikkeiden oleellinen perusta on tulevaisuudessakin ihmisten toiminta omien välittömien taloudellissosiaalisten etujensa puolesta.

Maailmanlaajuiset ongelmat sekä kapitalismin kehityksen yleinen, kiistaton epävakaisuus ja ristiriitaisuus luovat turvattomuutta ja suoranaista köyhyyttä myös Suomessa. Thatcherilais-reaganilaiset esimerkit osoittavat, millaisia tulevaisuudennäkymiä erityisesti marginaaliryhmillä saattaa olla edellä.

Mutta yhteiskunnalliselle vapausliikkeelle on elintärkeää olla rajoittumatta päiväkohtaiseen edunvalvontaan (nykyisen sosiaalidemokratian sekä Skp/Skdl:n käytännön maksimi) tai edes demokraattisiin uudistuksiin (nykyisen Skp/Skdl:n kielenkäytön maksimi). Yhä selvemmin on tuotava esiin radikaalin

vaihtoehtoon mahdollisuus ja välttämättömyys maailmanlaajuisessa yhteydessään. Tämä ei voi olla vanhoillinen suhteensa teknologiseen kehitykseen vaan offensiivinen, demokraattiseen hallintaan tähtäävä. Samalla nykyisen kehityksen imperialistiset ja kapitalistiset määreet on otettava huomioon: kaikki "edistys" ei ole edistystä. Tarvitaan ihmisten tarpeiden ja maailmanlaajuisten tasapainon vaatimusten tarkastelua; selviä laadullisia vaihtoehtoja kansainvälisen kapitalismin määrittämälle tulevaisuudelle.

Tämä tarkoittaa ilman muuta työväenliikkeen käsitteen kriittistä tarkastelua. Sitähän on Skp/Skdl:ssä yleensä pidetty yhteiskunnallisen edistymisen ja vapautuksen synonyyminä. Kuitenkin riippuvuus "työväenliikkeestä" tiettyjen työntekijäryhmien yhteisten saati erillisten etujen puolustamisen merkityksessä tai "vasemiston" perinteen merkityksessä voi johtaa vain panttivanginomaiseen riippuvuuteen työväenliikkeen nykyisestä ja tulevasta kriisistä.

Yhteiskunnallinen vapausliike voi määrittää ja saavuttaa tavoitteensa lopultakin vain yhteiskunnan ristiriitojen kokonaisuuden tasolla, demokraattisen, sosialistisen ja viime kädessä kommunistisen mullistuksen tasolla.

Juuri ja vain kommunismin tavoitteen saan työväenliike on identtinen yhteiskunnallisen ja inhimillisen vapautumisen kanssa. Esimerkiksi Marxille, Engelsille ja Leninille kommunismi, tulevaisuuden yhteiskunta on työtä – yhä enemmän itse-määräytyvää, vastakohtana luterilais-valistusfilosofisesti ulkoamääräytyvälle työlle – tekevien ihmisten itsehallinnollisen yhteiskunta.

Skp/Skdl on tottunut puhumaan korkeintaan milloin minkinmoisesta sosialismista ja kommunismista on kavahdettu liian rankkana ja kenties pelottavana: vaihtoehtoliikkeet taas usein rajoittuvat vain kapitalismin problematisointiin. Mutta esimerkiksi Marxin ja Engelsin alustavissa kommunisminäkymissä on itse asiassa todella laaja ja syvälinnen inhimillisen vapautuksen ohjelma: "Vanhan porvarillisen yhteiskunnan ja sen luokkien ja luokkavastakohtien tilalle tulee yhteisö, jossa kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytyksenä" (Kommunistinen Manifesti).

Pitkälle kehittyneissä kapitalistisissa maissa kommunistiset kysymyksenasettelut ovat jo ilmassa, ja enemmänkin: niitä viljellään modernien yhteiskunnallisten liikkeiden käytännön toiminnassa. Niitä heijastavat pyrkimykset demokraattiseen valvontaan ja itsehallintoon, vaihtoehtoiset elämäntavat ja sosiaaliset kokeilut, vaihtoehtoisen tuotannon teesi, ekologin, maailmanlaajuinen identiteetti, uudenlaisten tarpeiden arviointi, feminismi yksilöllisenä, perhekohtaisena ja yhteiskunnallis-työnjaollisena periaatteena, isetoetus ajankäytössä jne.

Emme elättele kuvitelmia "hyppäyksestä" kommunismiin, vaan käsitämme ristiriitaisen ja vaikean sosialistisen (Marxille, Engelsille ja Leninille sosialismi on ennen kaikkea kommunismin esivaihe) kehitysvaiheen välttämättömyyden. On kuitenkin selvää, että lännessä kehitys välttämättä kulkee toisin kuin mitä se on tähän mennessä kulkenut reaalisen sosialismin maissa. Toisaalta tämän toteaminen ei voi merkitä mm. *Ele Aleniuksen* harrastamaa itsetyytyväisyyttä nykykapitalismin sosialismille tarjoamiin lähtökohtiin – ylikypä kapitalismi on luonut myös ennalta aavistamattomia esteitä ja sisäänrakennettuja "vääristymiä" lähteitä tulevalle vallankumoukselle.

Radikaali vaihtoehto ja kommunistinen tematiikka ei tietenkään ole vain propagandan ja sivistyksen asia; toisaalta ei myöskään lauhkeaa asettautumista "pehmeään" elämään. Ongelmaa ratkaistaan tässä ja nyt luomalla *toisenlaista poliittikkaa kaikissa ihmiselämän kysymyksissä*, luomalla uudenlaista poliittista kulttuuria. Se on: rohkaistamalla ihmisten itsenäistä toimintaa työnsä ja ympäristönsä asioissa, järjestäytyneisyyden ja tietoisuuden luomista yksilöllisesti jäsentyneessä ja sisäistetyssä joukkotoiminnassa. Tässä on kysymys *vallan rakenteiden luomisesta*. Ne tulevat törmäämään nykyiseen autoritaariseen valtaan ja luomaan perustaa sen syrjäyttämiseksi demokraattis-vallankumouksellisessa kehityksessä. *Vallasta on kysymys. On kysymys itsehallinnon iduista. On kysymys arjen kommunisistisesta periaatteesta – nyt.*

Suhteessa vallitsevaan poliittiseen järjestelmään lienee jännittävä paradoksi: poliittikka on politisoitava (todellinen vaihtoehto), ja samalla on päästävä irti ylettömästä politisoitumisesta (puolueiden ja poliittisen järjestelmän halvaanuttavasta, hajottavasta ja kahlehtivasta vaikutuksesta). Iskulauseiden ja leimojen luvatussa maassa ehätämme paljastaa rintamme: puhukaamme punavihreästä suuntautumisesta.

Vastarinnan, muutoksen ja vapautuspyrkimysten voimien kirjo on tänään laaja. Poliittisen järjestelmäkriisin sisässä kehittyä uutta ryhmittäytymistä, joka halkoo ja sivuuttaa perinteisiä rajoja ja rakenteita. Vapausliike ei voi odottaa suurta rysäystä eikä yrittää sopia suuresta yhteisestä ohjelmasta tässä ja nyt. Tarvitaan joustavaa ja monimuotoista vuoropuhelua ja yhteistyötä, ristiriitoja, ongelmia tai erimielisyyksiä pelkäämättä.

"Perinteinen" työväenliike on totta kai monella tavalla tärkeässä asemassa. Ilman työläisvastarintaa, ammattiyhdistysliikkeessä tapahtuvaa radikalisoitumista tai Skp/Skdl:n ja Sdp:n sisäistä käymistä voidaan tuskin puhua suunnasta itsehallinnolliseen yhteiskuntaan.

"Uudet liikkeet", "vaihtoehtoliikkeet" ja "vihreät" ovat punavihreän suuntautumisen kannalta luonnollisesti toinen kes-

keinen ilmiö. Vihreät eivät tietenkään ole yhtenäinen liike. Enimmäkseen vihreät meillä eivät edusta kovin radikaalia oppositioliikettä, toisin kuin esimerkiksi Saksan liittotasavallassa. *Ville Komi* ja *Petra Kelly* ovat kovin erilaisten tuntuista puusta veistettyjä. Vihreiden asema on Suomessa jo rakenteellisesti ongelmallinen. Suomalaisessa hallitsemistavassa vihreiden esittämät teemat tulevat väistämättä halkomaan tärkeimpiä joukkopuolueita, ennen muuta Skp/Skdl:aa.

Tämä ei ole vain puolueiden pyrkimystä asettua vihreään imuun, vaan poliittisesta järjestelmästä saattaa vihreät tulevaisuudessa pulmallisinkin tilanteisiin. Vaikuttaminen valtioon ja valtiossa tuo aina muassaan puolueorganisoitumisen ja vapaan liikkeen sisäisen väistämättömän ristiriitaisuuden, jonka työväenliikkeen kriisi on jo kertaalleen viljellyt puhtaaksi.

Entä Skp:n mahdollisuudet?

Tämän kirjoittajat ovat paitsi kommunisteja, myös Skp r.p:n jäseniä, ainakin toistaiseksi. Skp/Skdl:ssä puhutaan tänään paljon ja hartaasti uudistumisesta. Myös Skp:n ohjelma on uudistuksen alaisena. Tätä vaatiikin epäilemättä paitsi "aateellinen", "ideologinen" profiili, myös vaalien pintaan nostama poliittisen ja toiminnallisen suuntautumisen kriisi. Skp/Skdl:n kriisi ei kuitenkaan hevin ratkea, koska se on pitkälti rakenteellinen. Kommunisteille ei ratkaisuna näyttäydä myöskään väläytetty joukkopako "jähmeästä" Skp:sta "väljempään" Skdl:ön. Skdl ei sisällä näkymää kommunismiin ja se on siitä paitsi (johtotyössään) korostetun kietoutunut parlamentarismiin ja sosiaalidemokratian asettamiin ehtoihin.

Avainkysymys onkin siis uudenlaisen kommunistisen puolueen aikaansaaminen, joko Skp r.p:n puitteissa tai sen ulkopuolella. Kumpikaan osapuoli ei puolueessa siihen kykene, ei myöskään mikään "kolmas linja", sikäli kun se tyytyy heittelemään hyviä ideoita ja toimimaan tyynynä osapuolten jääräpäiden välissä. Tarvitaan suurta muutosta suhtautumisessa koko yhteiskunnalliseen liikkeeseen – asenteissa ja käytännössä.

Mikään Kivistön, Aallon ja Skp:n kirveslinjan nykyinen puhe kurista ja "järjestyksestä talossa" ei tietenkään riitä, kun talossa vetää kaikista ovista, sataa sisään, seinät ovat luhistumaisillaan ja kaikki kaipaa täysremonttia. Skp/Skdl:n tulevaisuus riippuu puoluejäsenten itenäisyydestä, uskalluksesta ja määrätietoisuudesta sekä vallan demokratisoimisesta – puoluerakenteiden puitteissa, niittä hyväksikäyttämällä ja niistä riippumatta.

Talossa on taatusti järjestys kun sen lahosta salista kuuluu enää parin keinutalon narina. Mutta voihan olla, että silloin koko talon ylle lankeaa jo viereisen kartanon viileä varjo.

MARX, YHTEISKUNTASUHTEIDEN IDEAALISUUS JA DURKHEIM

Filosofisen asennoitumisen merkitystä yhteiskuntatieteiden kannalta on suomalaisessa keskustelussa erityisesti korostettu 1960-luvulta lähtien positivistisen tutkimuskäytännön ja yhteiskuntateorian kritiikin yhteydessä. Positivismin kritiikki sai suomalaisen leimansa opiskelijoiden ja nuoren tutkijapolven marxilaisesta maailmankatsomuksesta, joka esiintyi puoluepoliittisesti organisoituneena.

Enää marxilaisuus ei ole tiedeyhteisössä ainoastaan poliittisen liikkeen maailmankatsomuksena vaan marxilaisesti suuntautuneen tutkimuksen filosofisena, teoreettisena ja metodologisena perustana. Kuitenkin edelleen sekä marxistien että ei-marxistien keskuudessa on niitä, jotka pitävät marxismia ongelmattomana maailmankaavana, jonka voi vain hylätä tai hyväksyä. Ei-marxistille tällaisesta käsityksestä ei ole erityistä haittaa, mutta marxistin maailmaa vulgaari käsitys rajoittaa.

Käsittelen erästä suomalaista marxistitulkintaa kuvaavaa vulgaaria käsitystä, marxismin materialistisuuden ymmärtämisestä. Marxismin yhteydessä jokainen on törmännyt materialismin ja idealismin vastakkaisuuteen. Tavanomaista on pitää tätä erottelua filosofian lisäksi keskeisenä myös yhteiskuntatieteiden alueella. Yhteiskuntatieteissä tällainen asennoituminen merkitsee eri traditioiden jakamista materialistisiin ja idealistisiin, usein huonoin perustein.

Durkheimin yhteiskuntakonseption luonteen arviointi on kuvaava esimerkki. Se, että Durkheimin keskeinen käsite on (nimeltään) kollektiivitajunta antaa monille perusteen pitää hänen käsitystään idealistisena. Pidän tällä perusteella leppävää arviota vääränä. Virheellisen arvioinnin taustalla on toinen virhe, väärä käsitys Marxin materialismin luonteesta.

Juntunen ja Mehtosen (1977, 84-93) Durkheimin arvio on tässä suhteessa tyypillinen. Juntunen ja Mehtosen käsityksen arvioinnin mielekkyyttä lisää sen ohella, että arvio on suomalaiselle marxistitulkinnalle tyypillinen, se että tutkintavaatimukseen sisältyvänä heidän teoksensa "Ihmistieteiden filosofiset perusteet" on monelle tuttu.

Durkheimin käsitys sosiaalisen itsenäisyydestä

Juntunen ja Mehtonen pitävät Durkheimin teoreettisena peruspyrkimyksenä sosiologia-tieteen itsenäisen olemassaolon perustelua. Sosiologia-tieteen mahdollisuus perustuu siihen, että sosiologialla on oma tutkimuskohteensa. Durkheim pyrkii siis perustelemaan sosiaalisen itsenäisen olemassaolon. Kollektiivitajunnan käsite liittyy juuri tähän. Juntunen ja Mehtosen mukaan Durkheimin kehittelyn logiikka on seuraava¹⁾.

Durkheimin mukaan sosiaalinen on esineellistä. Hän määrittelee sosiaalisen esineluonteen yksityisen ihmisen tajunnan suhteen, sen vastakohtaksi, sen ulkopuoliseksi ja siitä autonomiseksi. Sosiaaliset tosiasiat esineinä ilmenevät riippumattomiksi yksittäisen ihmisen tahdosta eikä niitä voida muuttaa pelkän tahdonaktin kautta. Sosiaalisen esineluonteen kautta voidaan ymmärtää kahta Durkheimin peruskäsitettä, nimittäin kollektiivitajunnan ja sosiaalisen tosiasian käsitteitä.

Sopimus- ja luonnonteorian vastaisesti Durkheim ymmärtää sosiaalisen niin, että se on luonnollinen eikä palaudu yksittäisen ihmisen perusrakenteeseen. Näin sosiaalinen "muodostaa todellisuuden alueen sui generis".

Mitä sitten ovat sosiaaliset tosiasiat. Tiiviisti ilmaistuna: "Jokainen enemmän tai vähemmän kiinteä toiminnan laji, joka pystyy käyttämään ulkoista pakkoa yksittäiseen ihmiseen nähden, on sosiaalinen tosiasia; tai myös ne, jotka annetun yhteiskunnan alueella esiintyvät yleisinä, joten niillä on yksittäisistä ilmauksistaan riippumaton oma elämä." Sosiaalisten tosiasioiden "olennainen erityisyys on siinä, että ne eksistivät yksityisen tajunnan ulkopuolella". Ne esiintyvät yksittäiseen ihmiseen nähden pakottavana ulkopuolisena voimana, joka ohjaa ihmisen toimintaa. Korostamisen arvoista on se, että sosiaaliset tosiasiat eriytyvät yksittäisistä tapahtumista, joiden puitteissa ne ilmenevät. Ne muodostavat "todellisuuden sui generis, joka eroaa täysin niistä yksityisistä teoista, joissa ne saavat ilmaisunsa". Näin niillä voi olla pysyvyyttä uusiutumiseensa.

Kollektiivitajunta ja sosiaalisten tosiasioiden ideaalisuus

Juntunen ja Mehtonen pyrkivät osoittamaan, että tämä kollektiivitajunnan käsitteeseen ankkuroidun esinekäsitteeseen objektiivis-idealistinen. Miksi sosiaalisen esine-käsitys on ankkuroidun kollektiivitajunnan käsitteeseen? Juntunen ja Mehtosen mukaan kollektiivitajunnan käsite tarkoittaa kollektiivisia uskomuksia ja arvostusjärjestelmiä. Sosiaaliset tosiasiat ovat esineitä yksilöille, koska ne ovat kollektiivitajunnan esineellistymistä, objektiivitoimia, ideoita. Mutta on huomattava, että nämä ideat eivät ole välittömästi annettuja. Niitä ei voida siis välittömästi tavoittaa vaan vain fenomenalisen todellisuuden kautta, joka ilmaisee niitä.²⁾

Durkheimin kokonaiskäsityksen mukaista on korostaa, ettei sosiaalisen "täydellisestä epäkappalemaisesta" suinkin seuraa sosiaalisen reaalisuuden epäileminen. Mutta Durkheimin mukaan sosiaaliset ilmiöt ovat "immateriaalisia sui generis". Juntunen ja Mehtosen arvion

mukaan: "Sosiaalisten tosiasioiden esineellisyys on näin immateriaalisuutta (ts. sosiaalisten tosiasioiden esineellisyys on ideaalista." (Juntunen, Mehtonen, 1977, 92). Kuitenkaan sosiaalisten tosiasioiden luonnetta ei voida selittää yksilötajunnasta käsin, näin niiden immateriaalisuuden ja ideaalisuuden luonnetta on tutkittava kollektiivitajunnan perspektiivistä käsin.

"Filosofian peruskysymys" luokittelukriteerinä

Juntunen ja Mehtonen pitävät Durkheimin käsitystä idealistisena, koska siinä sosiaalisia ilmiöitä tarkastellaan kollektiivitajunnan ensisijaisuudesta lähtien ja näin sosiaalisia tosiasioita pidetään immateriaalisina ts. ideaalisina. Juntunen ja Mehtonen aloittavat Durkheimin käsityksen esittelynsä ihmettelemällä, kuinka Durkheimin tasoinen yhteiskuntatieteen mestari joutuu sosiaalisen olemassaolon perustelussa turvautumaan filosofiseen kummajaiseen, kollektiivitajuntaan, pelastusrenkaana. Mutta, kuten nähtiin, Juntunen ja Mehtosen arvio Durkheimin käsityksen idealistisuudesta kelluu kokonaan ns. filosofian peruskysymyksen varassa. Se, että Juntunen ja Mehtonen tyytyvät arvioimaan Durkheimin peruskäsitteiden filosofista luonnetta tietoisuuden ja olemisen naivista vastakkaisasettelusta kuvastaa 1970-luvun suomalaisen marxismin perussävyä. Tietenkään tällainen asennoituminen ei ole erityisen suomalaisen, vaan sen juuret löytyvät 1800-luvun lopun Marxin selittäjien teoksista.

Juntunen ja Mehtonen korostivat ns. filosofian peruskysymyksen merkitystä. Marxilais-leniniläisessä filosofiassa filosofian peruskysymys muotoillaan tunnetulla tavalla Engelsin esimerkin mukaan ajattelun ja olemisen suhteen perusteella (ks. Engels ei vl., 311-318, Marlefilper 16-24). Tämän mukaisesti ymmärrettään myös materiaalisen ja ideaalisen kategoriat tietoisuuden ja olemisen vastakohtaisuudesta käsin. Materiaalinen on "tietoisuuden ulkopuolella" ja ideaalinen "tietoisuuden sisäpuolella" olevaa. Juntunen ja Mehtonen pitävät Durkheimia idealistina, koska Durkheimin mukaan sosiaalisten tosiasioiden esineellisyys on ideaalista. Mutta myös Marx pitää yhteiskuntasuhteita ideaalisina.

Marx ja arvomuodon ideaalisuus

"Pääomassa" Marx puhuu arvomuodosta *ideaalisena muotona*. "Tavaroiden hinta eli rahamuoto, samoin kuin niiden arvomuoto yleensä, on niiden kouraan-tuntuvasta todellisesta kappaleellisesta muodosta eroava muoto, siksi se on puhtaasti ideaalinen tai kuvaannollinen muoto." (Marx 1974, 98, käännöstä muutettu). Iljenkov (1977) pitää arvomuodon ideaalisuutta tyypillisenä ja luonteena-

maisena ideaalisuudelle yleensä, siksi rajoitunkin sen käsittelyyn.

Yleisen työn tuotteen arvomuodon ideaalisuus muodostuu siitä, että arvomuodossa toisen esineen aistimelliskonkreettinen muoto on toisen täysin erilaisen asian ilmenemismuoto. Pellavan arvo esineellistyy takin muodossa. Pella-va saa fysikaalisesta muodostaan poikkeavan arvomuodon. Tämä on objektiivinen suhde, jossa tavaran B ruumiillinen muoto tulee tavaran A arvomuodoksi tai tavaran B ruumis toimii tavaran A arvon peilinä.

Tästä syystä arvon muoto tai arvomuoto on ideaalinen. Se on täysin erillistä sen esineen aistimelliskonkreettisesta muodosta, jossa se esiintyy. Arvo ei sisällä yhtäkään atomia esineestä, jonka muodossa se esiintyy. Arvomuodossa ihmisten välinen yhteiskunnallinen suhde saa esineiden suhteen muodon, koska ihmisten yhteiskuntasuhteet ja inhimillinen toiminta esineellistyvät ts. esiintyvät tavaroissa ideaalisessa muodossa. Ideaalisuus on siis avain fetissimuotojen salaisuuteen.

Pääoma: esineissä ilmenevä yhteiskunnallinen suhde

Tunnetusti arvomuoto ei ole mikään erikoistapaus Marxin teoriassa, vaan lähtökohta pääoman käsitteen kehittelylle. "Pääoman" kolmannessa kirjassa Marx kirjoittaa pääoman luonteesta: "Mutta pääoma ei ole mikään esine, vaan määrätty, yhteiskunnallinen, tiettyyn historialliseen yhteiskuntamuodostumaan kuuluva tuotantosuhde, joka ilmentyy esineessä ja antaa tälle esineelle yhteiskunnallisen ominaisuutensa. Pääoma ei ole aineellisten ja tuotettujen tuotantovälineiden summa. Pääomaa ovat pääomaksi muuttuneet tuotantovälineet, jotka itsestään ovat pääomaa yhtä vähän kuin kulta tai hopea on itsessään rahaa. Yhteiskunnan määrätyn osan monopolisoimat tuotantovälineet, suhteessa elävään työvoimaan itsenäistyneet itse tämän työvoiman tuotteet ja toimintaan panemisen ehdot – ne personoituvat tämän pääomassa olevan vastakohtan takia. Eivät ainoastaan työläisten tuotteet, itsenäisiksi voimiksi muuttuneet, tuotteet tuottajiensa vallitsijoina ja ostajina, vaan myös tämän työn yhteiskunnalliset voimat ja yhteiskunnallistunut muoto asettuvat työläisiä vastaan heidän tuotteensa ominaisuuksina. Tässä meillä on siis historiallisesti muovautuneen yhteiskunnallisen tuotantoprosessin erään tekijän, ensi näkemältä hyvin mystillinen, yhteiskunnallinen muoto" (Marx 1976, 802–803).

Pääoma on siis esineissä ilmentyvä yhteiskunnallinen suhde. Tämä muuten on syynä siihen, että Marx nimesi kapitalistista yhteiskuntamuotoa käsittelevän teoksensa "Pääomaksi" eikä esimerkiksi "Kapitalismiksi".

"Pääoman" ymmärtäminen on tuskin

mahdollista, jos ei ymmärrä ideaalisen objektiivista olemassaoloa. Ideaalisen objektiivisen olemassaolon tunnustaminen ei ole idealismia, kuten Juntunen ja Mehtonen antavat ymmärtää. Durkheimin yhteiskuntakonseptio todella rakentuu sille lähtökohdalle, että sosiaalisten tosiasioiden esineellisyys on ideaalista, mutta tämä on myös Marxin lähtökohta.

Poliittisen taloustieteen kritiikki ja tieteen idealistisuus

Koska materialismin ja idealismin erottelu on edellä noussut voimakkaasti esille, on paikallaan korostaa tämän erot- telun ylikorostumisen yhteyttä suomalaisen yliopistomarxismiin yhteiskunnallispoliittiseen syntyhistoriaan. Nyt kun marxismien yhteys muihin tieteen traditioihin on rakentumassa tieteen sisäiseltä pohjalta, eivät vulgaarit marxismitulkinnat korosta marxismien ominaisuutensa vaan vulgarisoivat sitä.

Usein idealismin ja materialismin suhde ymmärretään erityistieteen ulkopuolelta nousevaksi vastakohtaisuudeksi, näin esimerkiksi Juntunen ja Mehtosen Durkheimin idealistisuuden osoittamises- sa. Marxin käsitys idealismin ja materialismin suhteesta sisältyy "Pääoman" kritiikin metodiin, vaikka siihen harvemmin tässä yhteydessä suoraan viitataan. Ideologikritiikki on materialismin ja idealismin rajankäyntiä erityistieteen alueella.

Ihmisen yhteiskunnallista elämää tutkivien tieteiden perustavanlaatuisen ongelma ei suinkaan ole erottaa sitä, mikä on yksilön tajunnassa siitä, mikä on tuon tietoisuuden ulkopuolella. Näinhän ns. filosofian peruskysymyksen vakiintuneen tulkinnan perusteella luulisi asian olevan. Perusongelmana on erottaa kollektiivisten käsitysten maailma ja todellinen maailma sellaisena kuin se on olemassa erillisenä sen ilmenemisestä näissä sosiaalisesti legitimoiduissa "kokemuksen" muodoissa (ks. Iljenkov 1977).

Jo mainittu arvomuodon kehittäminen ol- koon esimerkkinä siitä, kuinka Marx erotti ideaalisen todellisen olemassaolon sen ilmenemisestä kollektiivisessa tietoisuudessa. Sosiaalisesti legitimoiduissa kokemuksissa raha näyttää täysin materiaaliselta asialta ja arvo, jonka ulkoinen ilmentymä raha on, näyttää vain teoreetikojen piissä olevalta abstraktiolta. Marxin kehittämiä osoittaa tämän.

"Pääoma" on alaotsikkonsa mukaisesti poliittisen taloustieteen kritiikkiä, koska poliittisen taloustieteen kritiikkiin kautta tulee mahdolliseksi objektiivisten ajatusmuotojen (välttämättä väärän sosiaalisesti legitimoidun tietoisuuden) kriittinen erittely ja ylittäminen. Sikäli kuin poliittinen taloustiede jäi objektiivisten ajatusmuotojen tasolle se oli idealistista. Se näki kohteensa sosiaalisesti vahvistetun

kokemuksen muodoissa kykenemättä erottamaan sitä todellisesta olemassaolossaan näiden kokemuksen muotojen läpi.

Marxin poliittisen taloustieteen kritiikki on poliittisen taloustieteen idealistisuuden kritiikkiä. Poliittisen taloustieteen idealistisuus on siis sen kyvyttömyyttä nähdä arkikäytännön pinnan läpi.

Tämä kyvyttömyys on kuitenkin suhteellista eikä aiheuta katkosta Marxia edeltävän poliittisen taloustieteen ja sen kritiikille rakentuvan Marxin oman teorian välille. Yhteiskuntatieteessä ei olekaan hyödyllistä nähdä materialismia ja idealismia periaatteellisesti vastakkaisina yhteiskuntatieteen ulkopuolisina filosofisteoreettisina käsityksinä, joita sovelletaan yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteen ymmärtämisessä, vaan ymmärtää materialismin ja idealismin suhde tieteen sisäiseksi esiympäristönsä ja ymmärryksen kehäksi.

Filosofian peruskysymys on yhteiskuntatieteiden ulkopuolisena asettamuksena täysin hyödytön yhteiskuntateorian arvioinnin väline. Esimerkiksi tällä perusteella tehty arvio: "Durkheimin konseptio on idealistinen", on vain luokittelu, joka ei auta ymmärtämään saatikka ylittämään tätä konseptiota, vaan pahimmassa tapauksessa perustelee Durkheimin tasoi- sen yhteiskuntatieteen mestarin sivuuttamista. Ollakseen hyödyllistä kritiikkiin on oltava immanenttia, jolloin yhteiskuntatieteellisten traditioiden luokittelu materialistisiin ja idealistisiin jonkin yhteiskuntatieteen ulkopuolisen asettamuksen pohjalta on tarpeetonta.

Ari Jolkkonen

Viitteet:

1) Tässä Durkheimin käsitysten lyhyessä esittelyssä ei korosteta sitä, että Durkheim pyrki kehittäessään nojaamaan yksinkertaisimpiinkin sosiaalisen elämän muotoihin. Tämä asia on kuitenkin korostamisen arvoinen silloin kun pyritään arvioimaan Durkheimin käsityksiä. Durkheimin käsitysten arvioiminen ei kuitenkaan ole tämän artikkelin tarkoitus.

Lähteet:

Engels, F. Ludvig Feurbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu. Marx-Engels Valitut teokset kolmessa osassa. Osa 3, ss. 302–338. Moskova. Ei vuosilukua.

Iljenkov, E. V. The Concept of the Ideal. Teoksessa Philosophy in the USSR. Problems of Dialectical Materialism. Moscow 1977.

Juntunen, M. Mehtonen L. Ihmistieteen filosofiset perusteet. Jyväskylä 1977.

Marlefilper Marxilais-leniniläisen filosofian perusteet. Moskova. Ei vuosilukua.

Marx, K. Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua. 1 osa. Moskova 1974.

Marx, K. Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua. 3. osa. Moskova 1976.

Naisliikkeen lähtökohta II

Lyhyt selvitys Ulrike Prokopin käsitteistä

Signe Arnfred, Judy Gammelfgård, Pia Friis Jensen, Else Jörgensen, Elsbeth Kroer, Birgit Land, Birthe Lange, Maria Lindqvist, Sanne Norre-Jacobsen

Osat I ja II
käännös:
Minna Pitkaniemi

Ulrike Prokopin käsitteet naisellinen elämänyhteys ja naiselliset tuotantovoimat (kirjassa "Kvindelig livssammenheng") ovat olleet meille tärkeä inspiraatiolähde pyrkiessämme perustelemaan ja määrittelemään naispolitiikan aluetta.

Käsitykset naisellisesta elämänyhteydestä ja siinä syntyvistä tietyistä naisellisista tuotantovoimista perustuvat *tuotannon* ymmärtämiseen laajasti. Sitä ei rajoiteta koskemaan vain tavaroiden tuotantoa, vaan se käsittää myös yhdessäolo- muotojen ja subjektiviteetin tuottamisen. Perheessä tapahtuva uusintaminen on näin ollen samalla subjektiviteetin tuottamista – ja kysymys ei ole vain työvoiman uusintamisesta vaan tuotannon erikoisesta muodosta. Tuotannon erikoinen muoto määräytyy siitä mitä siinä tuotetaan. Ihmisiä ei voi tuottaa samalla tavalla kuin tuotetaan tavaroita. Kasvatus ja sosialisatio noudattavat siksi välttämättä toisenalaista logiikkaa, logiikkaa joka määräytyy tarpeentyydytyksestä käsin.

Uusiintamisen alueella kunkin tekemän työn käyttöarvo sanelee ihmissuhteiden, tarpeentyydytyksen ja elämänlaadun si- sällön. Uusiintaminen noudattaa näin *periaatteesta* logiikkaa, joka on vastakkain tuotannon logiikalle, jota määrää vaihto- arvo. Siis vaikkakin tuotanto on määräävä uusintamiseen nähden, ei uusiintami- nen ole suoraan johdannainen tai yksino- maisesti toissijainen suhteessa tuotantoon (ja siksi on väärin asettaa niitä poliittiseen tarkeysjärjestykseen). Toki on niin, että tuotanto on määräävä, ja ettei käyttöarvo-orientaatiota voi löytää puhtaassa muodossa uusiintamistilanteissa. Vaihto- suhteen vaikutus ulottuu myöskin tänne, mutta tätä vaikutusta määrittävät samalla kertaa sekä tuotantosuhdet, että kohde- alueen erityinen luonne. On tärkeä tarttua perheessä tapahtuvassa uusiintamisessa ilmeneviin vastakohtaisuuksiin ja kehitysmahdollisuuksiin ja käyttää niitä laaja- alaisempaan kritiikkiin. Kritiikistä tulee laaja-alaisempaa ja paremmin kapitalis- min puitteet ylittävää, koska se ei jää yksinomaan kapeamman tuotantokäsitteen määrittelemiin rajoihin, vaan kattaa

myös subjektiviteetin objektiivisena teki- jänä ja tuotantovoimana.

Sekä kotona että kodin ulkopuolella työskentelevät naiset ovat kytkettyjä erityiseen tuotantoon uusiintamisen alueel- la. Tästä seikasta syntyy Ulrike Prokopin käsitys uusiintamisen alueella kehittyvis- tä erityisistä naisellisista tuotantovoimis- ta. Sosialisatio naiseksi, kasvaminen vastuulliseksi tietyistä uusiintamisfunkti- oista tuottaa tiettyjä kykyjä, joita ei voida selittää jos omaksutaan kapeampi tuotan- non käsite ja joihin ei päästä käsiksi ana- lysoimalla pelkästään suhteita tuotannon alueella, ts. naisen tilannetta työn aluella.

Tällä ei väitetä, että on olemassa joi- tain sellaisia naisellisia ominaisuuksia, kuin suuntautuminen tarpeentyydytyk- seen, kyky rakkauteen tai muitakaan ky- kyjä, jotka liittyisivät käsitykseen "ylihis- toriallisesta ikinäisyydestä". Kyse on yrityksestä hahmottaa niitä taipumuksia ja mahdollisuuksia jotka syntyvät naisten erityisistä funktioista, esimerkiksi äitinä olosta, jossa tarvesuuntautuneisuus suh- teessa lapseen on välttämätön ja objektiivinen ulottuvuus. On korostettava että nämä kyvyt ovat olemassa vain potentia- aaleina. Tuotantovoimina ne eivät esiin- ny empiirisinä: itsessään neutraaleina tai edistyksellisinä ilmiöinä. Tuotantovoim- an käsite implikoi juuri tuotantovoim- ien kaksinaisuuden ja ristiriitaisuuden, niin niiden kehityksen kuin niiden sur- kastumisen tietyissä tuotantosuhteissa. Näin olle kehittyä äiti-lapsi suhde suh- teessa tuotantosuhteisiin, joissa se ilme- nee ja löytää niistä (myös luokkaspesifin) alkumuodon jonka puitteissa liikkuu. Ko- rostamme, ettei ole tarpeellisuutta ideali- soida äiti-lapsi suhdetta tai niitä naiselli- sia ominaisuuksia, jotka sopivat hyvin yhteen tavallisen kriisi-ideologian kanssa. Ulrike Prokop kuvailee siten myös erityi- siä naisellisia piirteitä kuten narsismi, ris- tiriitaisina samalla kertaa sekä regressiivi- sinä että vastakohtaisuuksia potentiaali- sesti ylittämään pyrkivinä.

Tuotantovoimia ei siis saa ajatella abs- traktiona hallitsevista tuotantosuhteista. Täten naisellisten tuotantovoimien osalta

olisi pyrittävä muuhun kuin naisellisten ominaisuuksien biologistiseen hypostati- sointiin. Se olisi selvästi virhe. Pikem- minkin olisi eriteltävä historiallisesti määräytyneitä erityisiä naiskokemuksia ja käsitettävä ne sekä ilmauksina sorrosta, että jonakin joka on emansipatorisesti tuottavaa suhteessa kapitalistiseen tuo- tantotapaan, ja jonka kriittinen kehittä- minen kollektiivinen organisoiminen on vält- tämätön osa kapitalismin kritiikkiä ja so- sialismin ennakoimista. Vallankumouksel- lisen naispolitiikan määrittely on vaikeaa puhtaasta sortonäkökulmasta, joka rajoit- tuu ottamaan tuotannon lähtökohdaksi ja asettamaan sen etusijalle. Lähtökohtana on oltava koko elämäntilanteen kritiikki.

Emme kuitenkaan suhtaudu Prokopin täysin kritiikittömästi. Katsomme omien pyrkimystemme kannalta välttämättö- mäksi laajentaa hänen käsitteitään. Pro- kopilla on taipumus nähdä *ristiriitaa* nai- sellisessa elämänyhteydessä ristiriitana tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden vä- lillä naisen arkielämässä. Näin ollen hän joutuu idealisoimaan naiselliset tuotanto- voimat, joita hänen näkemyksensä mu- kaan vain rajoittavat naisen arkielämässä vallitsevat tuotantosuhdet. Me näemme suuremman ristiriitaisuuden naisen tuo- tantovoimissa. Prokopilla on idealisoi- mia myös elämänyhteyden rajoittamisessa kattamaan vain uusiintamisfunktiot. Juu- ri koska arvelemme, että tärkeät ja mobi- lisoitavissa olevat kriittiset mahdollisuu- det piilevät vastakkaisesti suuntautuvien tuotannon ja uusiintamisen kokemus- maailmojen yhteentörmäyksessä, halu- amme, että elämänyhteyden käsite kattaa naisten kokemusten kokonaisuuden.

Materiaalisesta ja ideologisesta sorrosta

Elämänyhteys käsitteenä joka merkit- see koko sitä (sekä tuotannon että usin- tamisen alueelle liittyvien) toimintojen ja funktioiden rakennetta, missä tietoisuus- /kokemus syntyy, tarjoaa myös taustan usein esitetyn materiaalisien ja ideologisen sorron välisen erottelun problematisoi-

nille. Tähän käsitepariin sisältyy ensiksiin jaottelu toisaalta "materiaalisiin elämänehtoihin" ja toisaalta "tietoisuuteen liittyviin suhteisiin", ilman että näiden kahden välinen yhteys jotenkin käsitteel-

man uusintajana, mikä tarkoittaa uusintajana päivästä toiseen ja työväenluokan uuden sukupolven tuottajana. Tästä näkökulmasta on perhe integroitunut ja leimautunut kapitalistiseen yhteiskuntaan.

luida ja käsitteellistää tämän yhteyden ristiriitaiset seuraukset tietoisuudelle. Tähän tarkoitukseen ovat käsitteet "materiaalinen ja ideologinen" riittämättömät ja harhaanjohtavat.

listettäisiin. Mitään selvää yhteyttä elämänehtojen ja tietoisuuden välille ei muotoilla. Toisaalta voidaan käsitepari helposti ymmärtää väärin yhdistämällä materiaallinen perustaan, talouteen, tuotantoon ja vastaavasti taas ideologinen päällysrakenteeseen, perheeseen, uusintamiseen. Toisin sanoen kytketään materiaallinen sorto vain palkkatyöhön ja nähdään se yhteisenä koko työväenluokalle, kun taas ideologinen sorto liitetään perheeseen, ja pidetään sitä naisten erityisongelmana. Tämän väärinkäsityksen absurdius tulee selvästi näkyviin, kun sen ajattelee läpi: perhe, samoin kuin naisen asema perheessä, sukupuolten välinen työnjako jne ovat mitä suurimmassa määrin materiaalisia rakenteita. Perheellä on kapitalismissa taloudellinen funktio työvoi-

Tuotanto ja uusintaminen edellyttävät molemmipuolisesti toisiaan. Tuotannon ja uusintamisen yhteyden ja vastakohtaisuuden ykseys, jonka hahmottamisesta on kysymys, on siis objektiivinen suhde. Subjektin näkökulmasta liittyvät tuotanto ja uusintaminen toisiinsa, mutta ei kuin saman asian kaksi puolta, vaan pikemminkin ristiriitaisena ykseytenä, jota leimaa kaksi kokonaan erilaista logiikkaa. Subjektin kiinnostus tuotantoon liittyy vaihtoarvoaspektiin; palkkatyön perustelu on *palkka* – hinta jonka voi työvoimastaan saada. Uusintamisen alueella sitä vastoin subjektille on tärkeä *käyttöarvo*: ihmissuhteiden sisältö, tarpeiden tyydytys, ja elämänlaatu. Sen lisäksi että käsitteellään tuotannon ja uusintamisen ristiriitaisen yhteyden, on tärkeää vastaavasti formu-

Kaksoistyö, kaksoissorto

Kaksoistyön ja kaksoissorron käsitteissä on piirteitä samoista yksinkertaistuksista, joita on käsitteissä "materiaalinen ja ideologinen sorto": on olemassa kaksi sfääriä – tuotannon sfääri ja uusintamisen sfääri – ja naiset työskentelevät ja ovat sorrettuja niissä molemmissa. Ensinnäkin tämä ajatuksenkulku liian helposti sivuuttaa näiden kahden sfäärin välisen vastakkaisuuden, niiden kaksi erilaista vastoin toisiaan suuntautuvaa logiikkaa: palkkatyötä ohjaa vaihtoarvologiikka ja kotityötä ohjaa käyttöarvologiikka. Näin ei saada käsitystä siitä, että kotityötä ohjaa logiikka, joka on periaatteeltaan täysin eri kuin palkkatyötä ohjaava logiikka. Ja toiseksi sivuutetaan sellaisia tietoisuuteen

liittyviä ristiriitoja ja säröjä, jotka näistä vastakkaisista logiikoista myös syntyvät. Menetetään se ei-kapitalistinen protestipotentiaali, joka naisten suuntautumisessa perheeseen ja naisille ominaisessa kodin ja lasten tarkeyden korostamisessa myös on. Tällä tavoin tarkasteltuna tämän perinteisen naistietoisuuden luonteeseen kuuluu piilevä *protesti* palkkatyön surkastuttavista oloista ja tyydyttävien inhimillisten yhdessäolomuotojen tuottamisen puutteellisia mahdollisuuksia vastaan. Jos naisia pidetään yksinkertaisesti kaksoistyötä tekevinä ja kaksoissorrettuina on vaikeaa, jopa mahdotonta, käsittää ja muotoilla minkäänlaista kritiikkiä naisten elämänyhteyden perustalta.

Puutestrategia

Ylläolevasta ei seuraa että pitäisimme kamppailua naisten työmarkkinayhteyksien säilyttämisestä ja laajentamisesta merkityksellisenä. Nämä yhteydet ovat edellytys varsinaiselle itsenäisyydelle. Me olemme myös sitä mieltä että on tärkeää, että naiset toimivat ammatillisesti. Emme tarkoita, sanottakoon nyt sekin, että joillekin on hyväksi jäädä kotiin tai työskentelemään kotona.

Silti olemme sitä mieltä, että on täysin virheellistä pitää naisten toisenlaista suhdetta työhön (ja sen ohella sen ammatilliseen puoleen) naisissa ilmenevänä jälkeennejäänäisytenä. Me emme pidä puutteena sitä että on vaikeaa hyväksyä palkkatyön ehdot tai sitä että on ongelmia "hallita" tuotannon ja uusiintamisen vastakkaisuutta. (Miespalkkatyöläisen tapa suhtautua näihin ehtoihin ja näihin vastakkaisuuksiin ei ole absoluuttisesti sisällyttävää edistyskäsitystä tai vapauttavampaa – mutta ehkä kylläkin aktiivisempaa, rationaalisempaa ja helpommin organisoitavaa). Päinvastoin juuri tässä piilee elämänehtojen kritiikki, jonka juuret ovat naisellisessä elämänyhteydessä.

Meidän käsityksemme mukaan oletetun puutteen lieventämistä ei siksi voida pitää naispoliittisena tehtävänä, mutta sen sijaa kritiikki on kerättävä ja tehtävä kollektiiviseksi, poliittiseksi, mikä sisältää sen että tuotannon ja uusiintamisen vastakkaisuuden perustalle muotoillaan politiikka. Sen teemme, emme koska se olisi tapa saada naiset "vedettyä mukaan", vaan koska tämä vastakkaisuus on kapitalismille niin perustava, että hyökkäys siihen on hyökkäys myös kapitalismia vastaan ja koska kritiikki osoittaa mitä tarkoitamme sosialistisella yhteiskunnalla. Tämä ristiriita tuotannon ja uusiintamisen välillä on kaikille naisille konkreettisesti olemassa oleva ongelma heidän jokapäiväisessä elämässään. Se näyttäytyy muun muassa auttamattomalta vaikuttavan jatkuvan huonon omatunnon muodossa (huono omatunto lasten takia, huono omatunto suhteessa työhön/työtovereihin jne.).

Mutta mitä tarkoittaa sanoa, että tämän vastakkaisuuden perustalle on muotoiltava poliittinen linja? Me tarkoitamme sillä, että on välttämätöntä muotoilla politiikka alueilla, jotka eivät pelkästään ja välittömästi määräydy reaktioista reaalipalkkojen, päivärahojen tai päivähoitopaikkojen vähentämisestä, ammattiyhdistysliikkeen hajottamisesta, tulopoliittikkaa, vuokrankorotuksia jne vastaan. Poliittikan aluetta olisi laajennettava kattamaan myös ne kokemukset ja toiveet, joissa naisten erilaisten maailmoiden vastakkaisuus ilmenee.

Perheeseen liittyvien kysymysten parissa askartelemista ei voi torjua väitteillä, että se halvaannuttaa toimintaa tai johtaa pois kriisiin liittyvistä naiskysymyksistä. Me olemme päinvastoin sitä mieltä että yhteiset ongelmat perheessä mitä suurimmassa määrin kuuluvat naisongelmiin (myös) kriisin aikana, ja että on hyvin keskeistä suhtautua poliittisesti niihin ja perheeseen yleensäkin. Olemme sitä mieltä, että ydinperhe uusiintamisen edellytyksenä ja yhdessäolomuotojen tuottajana, rakkauden ja seksuaalisuuden ilmenemisaikana sisältää myös sorron momentin. Eikä vähiten naisille. Mutta samalla perhe koetaan ainoana paikkana missä nämä asiat voivat tapahtua, missä voidaan tyydyttää tarpeet, jotka on rajattu pois tuotannon ja yhteiskuntaelämän piiristä, mutta jotka eivät siitä syystä ole sen vähempää elinvoimaisia. Tästä vastakohtaisuudesta emme pääse vain agitoida ja kamppailemalla sen puolesta että naiset lähtevät työmarkkinoille – sehän heidän jo pitää tehdä – vaan meidän on myös paneuduttava elämään sen ulkopuolella (vapaa-aikaan, yksityiselämään, uusiintamiseen).

Ei ole mitään mieltä asettaa toinen näistä alueista toisen edelle. Meidän mielestämme näin voitaisiin tehdä vain edellyttäen että jonakin ajankohtana ei olisi enää välttämätöntä kamppailla toisella alueella minkä takia sitten voitaisiin omistautua toiselle! Asiat liittyvät yhteen – jollei muuten niin ainakin vastakohtina – jos tältä ei välittömästi näytä, on meidän tehtävämme osoittaa, että niin kuitenkin on.

Kaiken kaikkiaan yksipuolinen keskittyminen tuotantoon ja kriisin vaikutuksiin suhteessa siihen merkitsee, että erityisen naispolitiikan alueen määrittelyn käykin mahdottomaksi.

Lopuksi voimme sanoa, että naisellisessa elämänyhteydessä kehittyä joitain erikoisia vapautuspotentiaaleja sisältäviä tuotantovoimia ja kokemistapoja, koska se noudattaa logiikkaa joka on tiettyssä mielessä kapitalismin logikalle vastakkainen tai sen ulkopuolella. (Äiti-lapsi suhde on esimerkki suhteesta joka sisältää toisen aikastruktuurin, tarvesuuntautuneisuuden ja ei-esineellistetyssä yhdessäolomuodon).

Siksi kun työväenluokan naiset puhuvat miehistä ja lapsista työpaikoilla, ei tätä pidä nähdä osoituksena väärästä tietoisuudesta, joka on mahdollisimman nopeasti alistettava olemassa olevalle tai tulevalle ammattiyhdistyskäytännölle. Päinvastoin ongelmat, joissa pidetään kiinni ja tiedostetaan ne utopiat, jotka sisältyvät toiveeseen kelvollisesta yksityiselämästä, on nostettava esiin, niiden kanssa on työskenneltävä ja rikastettava niillä ammattiyhdistyspolitiikkaa.

Siksi ei myöskään vaatimus "ideologisen" ja "seksuaalisen" kysymysten käsitteistä ole porvarillisesti vapaamielisten keskiluokan naisten turhautumien heijastusta, – vaan historiallista ja ajankohtaista poliittista räjähdysainetta, vertaa aiemmin mainittuun esimerkkiin kreivitär Dannerin säätiöstä, joka juuri on kynnnyt keräämään naisia joilla on erilaiset luokkataustat.

Vaatimus tuoda esiin se mikä on erityisesti naispoliittista, ei ole vain vaatimus määritellä tarkasti naispoliittinen toiminta/agitaatio, vaan myös vaatimus organisaatiosta, joka sallisi erityisten kokemusten tulla ilmaistuksi tai tuotetuiksi. Konkreettisesti ottaen tämä merkitsee, että naisten kokemukset määräytyvät yhdessäolomuodoista on ymmärrettävä radikaalisti vaatimuksena sellaisen yhteisön kehittämistä joka edesauttaa sosiaalisten yhdessäolomuotojen syntymistä ja joka sallii naisille ominaisten potentiaalien kehittymisen vallankumoukselliseen suuntaan. Naisten asettamia, radikaaleja, demokraattisia vaatimuksia ei voida käsitellä muodollisesti vain vaatimuksina esim. kaikkien osallistumisesta päätöksentekoon, naisten poliittisen takaperaisuuden huomioonottamisesta ja naisten vastuun ymmärtämiseksi lastenhoitojärjestelyissä. Ne ovat paljon suuremmassa määrin vaatimuksia sellaisesta sisällöllisestä struktuurista, joka myötävaikuttaisi vallankumouksellisten sosialististen yhdessäolomuotojen kehittämiseen.

Olemme sitä mieltä että vasemmiston poliittisen työn kehittämisessä on perustavaa se, että suhtaudumme vakavasti organisaatioiden ja liikkeiden historiallisiin realiteetteihin ja siten myös jäsenten omiin kokemuksiin ja luokkataustaan. Tämä ei koske vähiten VS:ää. Olisi syytä olla tietoinen siitä, että VS on syntynyt ja kehittynyt uudesta vasemmistosta antiautoritaarisessa aallossa, joissa on monia erilaisia intressejä. Täten ei ole mahdollista "rakentaa" puoluetta tai organisaatiota vain työskentelemällä kyllin uutterasti ja kurinalaisesti, mikä ajatus sisältyy monta kertaa siihen työtapaan, joka on vähitellen yleistynyt mm VS:ssä. Emme kirjoita tätä koska ajattelisimme, että ei pitäisi työskennellä sitkeästi ja ahkerasti, vaan koska olemme sitä mieltä, että työn edellytyksenä on oltava se että jäsenillä, niin palkkatyöläisillä, opiskelijoilla, kuin

poliittisilla ja yksityisillä ihmisillä, on monia erilaisia yksilöllisiä velvoitteita, jotka on otettava vakavasti. Jollei niin tehdä langetaan aivan liian helposti uusiintamaan elämänsfäärien hierarkisoinen ja toisistaan eristyminen myös järjestöissä.

Jos puolue tai organisaatio mieli ottamaan huomioon nämä erilaiset kokemukset politiikassaan ja työtavassaan, ei se merkitse vain, että nyt on pidettävä huolta siitä että pääsemme toinen toisiamme lähemmäs syömällä muutamia päivällisiä yhdessä ja huolehtimalla kunnollisista lastenhoitojärjestelyistä. Olemme sitä mieltä, että paljon suuremmassa määrin on kysymys sisällöllisestä ongelmasta. Miksei VS:llä esimerkiksi ole lapsipoliittikkaa, tarkoitamme politiikkaa lapsille ja lapsista politiikan osana, eikä vain jonakin lisäkkeenä. Sellainen lapsipoliittikka edellyttäisi lasten aktiivista osallistumista, jotta taattaisiin, että määräävinä tämän politiikan muotoilemisessa ovat heidän tilanteensa ja heidän tarpeensa.

Ottaessamme esiin lapsipoliittikan kuten naispolitiikankin haluamme viitata erääseen jo aiemmin mainitsemaamme tendenssiin erottaa jäykästi ja abstraktisti toisistaan toisaalta vaatimus paneutua työtilanteeseen ja materiaalliseen sortoon ja toisaalta vasemmiston todelliset ongelmat ja toiveet kokonaisesta elämästä.

Liittolaiskysymys

Demokraattisten, ideologisten ja seksuaalisten kysymysten käsittelyä pidetään usein keskikerrostumien ja sivistyneistön ongelmallisena erityispiirteenä. Tällaiseen ajattelutapaan liittyy usein myös taipumus problematisoida keskikerrostumat liittolaisen ja torjua niiden kokemukset, liikkeet ja kamppailu. Myös keskikerrostumien naisia vaaditaan tiukasti suuntautumaan ensisijaisesti tilanteeseensa työn alueella huolimatta siitä etteivät työhön liittyvät ongelmat ole alunperin olleet naisliikkeen pääasiallisena ja kantavana sisältönä, ja riippumatta siitä onko tilanteen työssä ja työläistietoisuuden kehittymisen ensisijaisena pitäminen se tapa jolla keskikerrostosten naisten tietoisuuteen ja kokemuksiin syntyy luokkataistelunäkökulma. Ilmaus "muut alueet" johon naispolitiikan mutta myös muiden liikkeiden toiminta-alueet kuuluvat ja ilmaus "demokraattinen kamppailu" näillä, saavat helposti rajoittavan merkityksen, kun keskikerrostosten kamppailut todetaan eivallankumouksellisiksi. Näin näiden kamppailujen poliittisen merkityksen katsotaan määräytyvän abstraktisti niiden luokkataustan eikä niille annettavan sisällön ja perspektiivien perusteella. Olemme sitä mieltä että keskikerrokset ja sivistyneistöt sinä luokkana, joka ensisijassa on määrittänyt uuden vasemmiston luonteen, on avannut luokkataistelulle

uusia alueita. Tästä syystä olemme sitä mieltä, että keskikerrostumilla ja sivistyneistöllä olisi katsottava olevan aktiivinen rooli luokkataistelun kehitymisessä. Tämä on ristiriidassa sen lausunnon kanssa, jonka Helle Bliddal esittää Poliittisk Revyssä "Kun VS koettaa kehittyä vallankumoukselliseksi puolueeksi, ei ole hyödyllistä ottaa lähtökohdaksi sitä miltä jäsenjoukko tosiasiallisesti näyttää", (Poliittisk Revy, tammikuu, 1979). Kun työväenluokan johtavan osuuden ajatellaan perustuvan siihen että se on sorrettu ja riistetty, seuraa helposti, että keskikerrostosten etuoikeuksia yllärivoidaan ja kielletään niiden poliittinen merkitys ja sen sijaan vaaditaan niiltä työläistietoisuuden kehittymistä.

Työläistietoisuuteen liittyy tietoisuus siitä, että työvoima on myytävä työnantajalle, ja mieluiten mahdollisimman kalliilla. Samalla tähän liittyy se, että työvoimaa on uusiinnettava täsmälleen niin paljon, että se voidaan taas huomenna myydä, ja niin että tämä voi jatkua kokonaisen ihmiselämän ajan. Sitä vastoin *kutsumustietoisuuteen* sisältyy tietoisuus joka suuntautuu työn *laatuun*: teenkö työni riittävän hyvin, toiminko tyydyttävästi suhteessa niihin ihmisiin, joiden kanssa olen työtilanteessa tekemisissä. Kutsumustietoisuus voi olla erityisen hallitsevaa naisilla, koska juuri heillä on taipumus asettaa samat vaatimukset palkkayllylle, kuin sille työlle, jota he tekevät kotona. Sen lisäksi ne työtehtävät joihin naiset sijoitetaan, erityisesti tämä koskee keskiluokan naisia, ovat usein ja usein myös sisällöllisesti ja suoraan jatkoa perinteisille perhetehtäville, ne ovat siis työtehtäviä, jotka liittyvät ihmisten välisiin suhteisiin. Siksi ei myöskään ole merkittävää, että työväenluokan naisille on ensin syntynyt työläistietoisuus, ja kutsumustietoisuus on heillä vähemmän korostunut (vaikka haluammekin väittää että heillä kuitenkin on sitä), kun taas suhde on keskiluokan naisilla päinvastainen.

Me väitämme, että monesta syystä on ongelmallista yksipuolisesti korostaa työläistietoisuutta kutsumustietoisuuden kustannuksella, vaikka olemme tietysti selvillä siitä, että kutsumustietoisuus Flore Nightingale-suhtautumisena voi olla valtavan sortavaa naisille. Mutta vaatimalla työläistietoisuutta joudutaan ensiksikin vaaraan rajoittaa naisten kamppailu puhtaaksi etukamppailuksi, joka liittyy palkka- ja työsuhteeseen. Kamppailuksi, joka ei aseta palkkatyötä kyseenalaiseksi suhteessa kapitalismin sellaisenaan. Kuka sanoo, että ammattiyhdistystoiminta johtaa tietoisuuteen kapitalismin kehnoudesta ja siitä että se on siksi kumottava? Ehkä sen sijaan johtopäätökseksi tulee vaatimus ammattiyhdistystoiminnan tehostamisesta. Ja niin ei olla liikutu perinteisen reformistisen näköpiiriin ulkopuolelle. Toiseksi on selvää, että yksipuolinen palkkatyöläistietoisuus-

den kehittämisen korostaminen naisille jättää usein ulkopuolelle reproduktiosfääriin liittyvät naisille ominaiset kokemukset. Jos nämä kokemukset jäävät pois laskuista menetetään myös mahdollisuus koota ja saada alulle naiskokemusten liittäminen kapitalistisen yhteiskunnan kriittikkiin ja käsityksiimme siitä, millaiselta hyvän sosialistisen yhteiskunnan tulisi näyttää. Ne esimerkit, joita olemme kuvanneet keskusteluista naistentaudeista ammattiyhdistyksissä ja vaatimuksesta isyyslomaan Metallissa, Odensessa, näytävät, että juuri tuotanto- ja uusiintamisalueen kokemusten yhteentörmäyksestä syntyy yhtä suurja kriittisiä ja ehkä vallankumouksellisia potentiaaleja, eikä vähiin työläisnaisilla.

Emme siksi hyväksy käsitystä, että kutsumustietoisuus *aina* olisi esteenä ammatillisen tietoisuuden kehitymiselle naisilla ja olisi taantumuksellista tietoisuutta. Kun tällä perusteella sitten korostetaan työläistietoisuutta rajoitetaan samalla politiikkaa ja suljetaan pois potentiaaleja, joita kutsumustietoisuudessa *voi olla*. Toive merkityksellisestä työstä, toive tehdä jotain muiden hyväksi, ovat esimerkkejä tällaisista ei-kapitalistisista vaatimuksista, koska niitä ei helposti voida sovitaa kapitalistisen järjestelmän puitteisiin. Tämä koskee erityisesti sitä osaa työväenluokan naisia, joka työskentelee välittömässä tuotantoprosessissa, koska ne kvalifikaatiot, joita naisilla perinteisesti on, ovat usein ristiriidassa kapitalistisesti rationaalien kvalifikaatioiden kanssa. Nämme kyllä, että usein on päinvastoin, nimittäin että naisten kvalifikaatio esimerkiksi se, että heidän on helppo alistua muille, voidaan hyödyntää kapitalistisesti rationaalisesti. Kuitenkin haluamme korostaa niitä ominaisuuksia, jotka eivät välittömästi ole tällä tavoin käytettävissä. Toisaalta tämä ei myöskään merkitse sitä, että työläistietoisuus olisi tarpeeton. Tosiasiaa on työläistietoisuuden syntyminen monta kertaa poliittinen edistysaskel. Mutta haluamme korostaa, että sekä kutsumustietoisuuteen, että työläistietoisuuteen liittyy kokemuksia, joita kollektiivisessa yhteydessä voidaan käyttää poliittisesti ja että siksi ei myöskään saa väheksyä niitä mahdollisuuksia, joita keskikerrostosten naisten kokemuksissa on.

Ne kokemukset ja perspektiivit, joita keskikerrostosten liikkeet ovat muotoilleet ovat tärkeitä ja avaavat luokkataistelulle uusia alueita. Mutta on myös välttämätöntä keskustella näistä kokemuksista suhteessa työväenluokan naisten elämän yhteyteen ja tietoisuuteen. Samalla kun arvelemme että "ammatillisilla" on taipumus väheksyä keskikerrostosten merkitystä, vastustamme myös sellaisia tendenssejä joissa pyritään kieltämään kokonaan vallankumouksellisen prosessin luokkarakenne esimerkiksi antamalla keskikerroksille ratkaiseva asema luokkataistelussa.

Mitä eduskuntavaalit voisivat opettaa

Juha Keltti

SKP:n ja SKDL:n tulisi arvioida itse-kriittisesti vuoden 1983 eduskuntavaalien tulosta. Vakuutuin siitä vaalityössä Uudellamaalla Marja-Liisa Salmisen tukiryhmän järjestäjänä.

Vaaleissa tapahtunut oikeistolaistuminen oli odotettu muutos: SKDL kärsi roiman tappion. SDP:n kannatus ja sen "yleispuolueen", "valtionhoitajapuolueen" leima vahvistuivat. Poliittisen kentän oikealla laidalla menestyivät "ryhdikkäät" oikeistopoliitikot kokoomuksen hallituskipeitä johtajia paremmin. Vaalituloksenkin perusteella voi odottaa yhä oikeistolaisempaa politiikkaa.

Vaaleissa tapahtui myös nopeita ja yllättäviä muutoksia. Vaalien voittajaksi nousi SMP. Kokoomus menestyi odotettua heikommin. Selitykset ovat olleet monenkirjavia ja usein pinnallisia. On puhuttu kokoomuksen Ilkka Suomen heikkosta televisioesiintymisestä SMP:n Pekka Vennamoon verrattuna, kokoomuksen "hampaattomuudesta", "lehdistön luomasta ilmapiiiristä", "rötösherrojen jahaamisesta". Tietenkin tehokkaan oppositio puuttuminen edisti ns. protestiaänestämistä – politiikka oli kokoomuksenkin mielestä "kokoomuslaista", kokoomuksen ja SKDL:n johtajat käyttäytyivät oppositiossa hallituspuolueiden edustajien tapaan. SMP taas käytti hallituspuolueiden syntejä, mm. eläkeläisten asemaa huonontaneita ratkaisuja mallikkaasti hyväkseen. SMP:n nousua ei pitäisikään tarkastella erillisenä ilmiönä – niin kuin ei kokoomuksen suhteellista pysähdystä: en voi yhtyä Jorma Hentilän arvioon, jonka mukaan "todellinen" yhteiskunnallinen taantumus ("arvokonservatismi") ja kokoomus kärsivät selvän tappion (KU 25. 3. 83). Kokoomus sai historiansa suurimman äänimäärän ja prosentuaalisen ääniosuuden. Yhteiskunnallinen taantumus vahvistui ja selvä äärioikeistolaisuuskin meni kaupaksi kristilliseen liiton tappioista huolimatta. Kun yli 1/3 valituista on ensikertalaisia, on varmasti oikein (vaikkei kovin informatiivista) puhua yleisemmästä informaatiopulasta. Kysymys voi olla myös syvälleikävien muutosten oireesta – muutosten, joita muutoksen tuoteiden ja agenttien, poliittikkojen, on vaikea nähdä. Hallitsevat voivat vain kiukutella, kun alamaiset tuovat

heille yllätyksen, saatuaan vaaliuurnilla hetkeksi pukeutua kansalaisen kaapuun.

SKDL:n johdossa ihme kyllä ei ole tunnettu tarvetta vaalituloksen syvällisempään arviointiin. Tappio oli odotettu, lääkkeet ja selitykset valmiina. Vaalitulosta ei olisi edes tarvinnut odottaa, eikä odotettukaan: Lapin kirveslinjalaiset kävivät toimeen, johon muualla ei uskallettu eikä ehditty ryhtyä ennen vaaleja – kuin tappion varmistamiseksi. Tappiota ei vain kärsinytkään toimenpiteiden välitön kohde. Syntyikin "Tennilä-ilmiö".

Vaalituloksen ennalta tiedetty pragmaattinen selitys kuului: syynä on liikkeen hajanainen sisäinen tila. Mutta tästäkin selityksestä pidettiin kiinni perin paradoksaalisella tavalla. Riidan poistamiseen ryhdyttiin riitaa syventämällä. Tappion syyllisiä rangaistiin erottamalla voittajat. Osapuolia ryhdyttiin poistamaan jakamalla mielivaltaisesti ehdokkaat, jopa äänestäjätkin osapuolten kesken. Heikentyneitä yhteyksiä ihmisiin ryhdyttiin parantamaan vaatimalla yhden lehden lakkauttamista ja vähentämällä toisen ilmentymyskertotoja. Hegemoniaa haetaan SKP:n Yleisradion osaston lakkauttamisella. Uskottava kuva jämäkästä johdosta annettiin siten, että SKP:n keskuskomiteassa hyväksyttiin ensin hallitukseen osallistumisen ehdot, minkä jälkeen ne pääsihteeri Arvo Aallon suulla todettiin vain merkitykselliseksi pitkäksi paperiksi, jollaisia SKP:llä on tapana kirjoittaa. SKDL:llä ei ollut uskallusta asettaa ehtoja ylseästi suhtautuville entisille hallituskumppaneille – mennään siis ilmaiseksi, eläköön omaleimaisuus! (Entiset hallituskumppanit eivät vain osanneet tatakään "uhrausta" oikein arvostaa.)

Olisi typerää kieltää SKDL:n sisäisen tilan vaikutus vaalituloksiin. Mutta se ei ole riittävä selitys. Äänestäjät eivät välttämättä ajattele samalla tavoin kuin ne, jotka elävät "sisäisessä tilassa". Esimerkiksi Puolan tilanteen esittäminen tappion syyksi on ideologien lioittelua, oman näköalattomuuden selittelyä.

SKDL:n vaalitappiolle on esitetty myös toinen selitys: tappio johtui huonosta politiikasta. Yksinkertaisimmillaan (mm. TA:n otsikoissa) selitys kuuluu: tappio johtui huonosta hallituspolitiikasta, josta

SKDL oli osavastuussa. Tarkastelen näitä kahta selitystä vastakkain.

Riitaa politiikasta – politiikkaa riidasta?

SKDL:n kannatustrendi on jo pitkään ollut laskeva. Suurimmat tappiot ajoittuivat SKDL:n hallituskausille. Vuonna 1966 SKDL sai 21.2 % äänistä, josta sen kannatus romahti vuoden 1970 vaaleissa 16.6 %:iin. Toinen romahdus oli nyt: SKDL sai 14.0 % äänistä, kun vuonna 1979 osuus oli 17.9 %. Ääniä meni toista sataa tuhatta. Kumpakin tappiota edelsi pitkäköö hallituskausi. Nyt tosin SKDL oli vähän aikaa oppositiossa – mutta mm. Kalevi Kivistö vastusti esiintymistä oppositioina ja korosti julkisuudessa SKDL:n vastuuta hallituksen valmistelemissa ratkaisuista, siis myös hallituksesta lähdön jälkeisestä hallituksen politiikasta.

Kun SKDL:n oltua oppositiossa sen kannatus kääntyi vuosien 1972 ja 1975 vaaleissa lievästi nousuun, tuntuu väite hallituspolitiikan ratkaisevasta merkityksestä saavan vahvistusta. Hallitukseen meno ei tosin tunnut kovin ankarasti vielä vuoden 1979 vaalitulos: SKDL menetti vain yhden prosenttiyksikön ja tuhat ääntä.

Tähän voi lisätä: ennen romahdusvaaleja 1970 ja 1983 riita oli kovimmillaan – vaaleja olivat mm. edeltäneet epäonnistuneet edustajakokoukset (1969 ja 1982), eivätkä yhtenäistämistoimet olleet kyllin vakuuttavia. Asian kääntöpuoli on se, että kun koko SKDL on ollut oppositiossa, se on kyennyt esiintymään yhtenäisemmin. Riidan lähtökohdana ovat olleet aatteelliset poliittiset erimielisyydet – sitä on turha kiistää.

Aarne Saarinen tosin katsoo – Into Kankaan ajatuskulkuja seurailleen – että politiikan vaikeudet olisivat syntyneet "porukan riitaisuudesta": toiset haluavat elää säästeliäämmiin (hallituksessa) kun toiset elävät yli varojen (nokittavat oppositiossa). (KU. 3.) Sellaiseen voi avioliitonkin kaatua, toteaa Saarinen letkeästi. Mutta vaikka kilpailevilla ryhmittymillä onkin politiikassa monesti tarve korostaa erojaan, olisi tarpeen selittää, mistä kilpailu syntyy ja miten se muodostuu puolueen sisällä pysyväksi ilmiöksi. Jos esimerkiksi vain viitataan "valtataisteluun",

voidaan yhtä hyvin ruveta puhumaan "olemassaolontaiistelusta" ja "elintilasta". "Lopullisen ratkaisun" odotukseen se sopisikin hyvin.

Yhdestä asiasta ollaan kuitenkin yhtä mieltä: SKDL:n politiikka ei vaalien alla ollut omiaan lisäämään liikkeen kannatusta. Erimielisyys koskee sitä, millaista sen olisi pitänyt olla. Muutamien kuukausien ajan ennen vaaleja SKDL:ssä oli yli "osapuolirajojen" pyrkimystä vasemmistolaisista politiikkaa. Kalevi Kivistön johdolla nämä yritykset torjuttiin – ja näin osoitettiin, että osa SKDL:sta haluaa pysyä hallituksessa ja tukea käytännössä politiikan peruslinjasta jopa kokoomukseen asti vallinnutta konsensusta. Muutosta yrittäneet – ajoittain enemmistönä SKDL:n eduskuntaryhmässä ja SKP:n keskuskomiteassa – olivat tyytymättömiä hallitustasolla sovittujen ratkaisujen sisältöön.

Niin seurasi näytelmä toisensa perään, joissa tiedotusvälineet näyttivät Kajan-ojan "tempoilevana", mutta heikkona pisteidenkerääjänä (ja myöhemmin Saaron juonittelevana konnana), kun taas Kivistö oli kansallisen sovun, maltin ja uhrimielen sankari, joka näytti kommunisteille, missä kaappi seisoo. Näin kävi Kajan-ojan työllisyysohjelman käsittelyssä, ja sitten devalvaatiolinjaa ajettaessa. Lopulta hallitus hajosi äänestykseen budjetin asemäärärahoista – asiaan, josta Sorsa oli valmistellut uutta nöyryytystä SKP:lle ja SKDL:n eduskuntaryhmälle. Oppositioon siirtymisestä ei vain näin myöhään ollut enää apua, kun oppositiossakaan ei oikein kehdata olla. Ja ennenkuin vaalikampanjaan ehdittiin, Lapissa repesi.

Lapin riita saattoi vaikuttaa SKDL:n vaalimenestykseen – kannatus heilahti alaspäin mittauksissa. Mutta ei sitäkään riitää käyty vain riidanhalusta, vaan poliittisista erimielisyyksistä. Lapissa yritettiin avata pää ratkaisuille, joilla olisi poistettu johtotasollakin kasvanut vasemmistolaisuuden ja "uuden enemmistön" syntymisen "uhka". Kun Tennilän ja Perinivan väki oli vahvistamassa asemiaan, kysymys oli myös Lapin piiristä, siis koko puolueesta. Mutta riitaan ryhdyttiin, jottei liikkeen politiikka muuttuisi.

Kenelle menivät

SKDL:n äänet ja miksi?

SKDL:n vaaliarvioissa on katsottu SKDL:n menettäneen ääniä SDP:lle, SMP:lle ja vihreille.

SKDL:n menetykset SMP:lle saattoivat johtua suureksi osaksi huonoista eläkeratkaisuksista; niitä puolustelleet eläkeläisjohtajat menestyivät huonosti SKDL:n listoilla. SMP kykeni etenemään jopa Helsingin vanhoissa työläiskaupunginosissa SKDL:n kustannuksella. Kannatuksen siirtyminen SMP:lle lienee ollut ennen muuta niiden protesti, jotka SKDL:n myötävaikutuksella harjoitettu hallitus-

politiikka jätti kaikkein osattomimmiksi – eläkeläisten ja muiden ns. marginaaliryhmien.

SDP:lle siirtyi tehtyjen arvioiden mukaan ennen muuta ääniä työläisiltä, joille SDP oli luonnollisesti lähin vaihtoehto. Se ei kuitenkaan anna alkuunkaan aihetta SKDL:n politiikan oikeistolaisuuteen toisin kuin mm. Terho Pursiainen vihjaa (KU 25. 4.). SKDL:n politiikka oli ollut hallituksessa hyvin riippuvaista SDP:stä. SKP ja SKDL eivät kyenneet kunnolla edes vaatimaan saati antamaan näyttöä pienistäkin uudistuksista. SDP:n asema oli helppo, kun vasemmalla ei ollut efektiivistä vaihtoehtoa. Alkuperäinen voitti jäljitelmän. SDP saattoi esiintyä kyvykkäänä valtionhoitajapuolueena, yhdistävänä kansallisen voimana. Ilkeästi on sanottu, että kyvyttömyydessään SKDL toimi SDP:n hegemonisena apparaattina.

Vihreiden menestyksessä on huomionarvoista, että toinen heidän kansanedustajistaan on vammaisten edustaja – sekin huomautus harjoitetulle politiikalle. Ennen muuta vihreiden kannatus osoitti SKP – SKDL:n kyvyttömyyttä hegemoniseen taisteluun. Vihreät sentään asettivat nykyisen kehityssuunnan kyseenalaiseksi ja esittivät vaihtoehtoisia perspektiivejä – SKDL esitti oman voimattomuutensa ja latteutensa. Samoin SKP:n kyky esittää edes alustavia vastauksia uusiin ongelmiin oli heikko. Kuvaavaa on myös se, että uudet liikkeet nousevat arkielämästä ja sen muuttamisesta politiikan tasolle. SKDL:n toiminta taas määräytyy valtiollisen politiikan esityslistasta ja parlamentaarista kalenterista (ja lisäksi yleensä niistäkin myöhässä) ja jää usein ihmisille vieraaksi. SKDL menetti vihreille luultavasti nuoremman väen, sivistyneistön ja naisten ääniä – ja koko joukon hegemonisen taistelun kannalta välttämätöntä potentiaalia. (Huvittavaa muuten oli, että Suomen Naisten Demokraattisen Liiton Uudenmaan piiriin useat johtohenkilöt ja osastot puffasivat Markus Kainulaista – ja muuan naisosasto Pauli Uitto – korostaen, ettei sukupuolella ole väliä eduskuntatyössä. Yrittikö poliittinen naisjärjestö osoittaa kyvyttömyytensä naispolitiikkaan? Eikö eduskuntatyössä tarvita naisnäkökulmaa?)

Alustava yhteenveto on siis seuraava. Ns. marginaaliryhmät protestoivat SKDL:n – ja muiden puolueiden – tapaan hoitaa asioita äänestämällä SMP:tä. "Palkkannauttijat" äänestivät SDP:tä; SKDL ei ollut sen vaihtoehto vaan heikompi painos. Vihreät saivat SKDL:n ääniä, koska SKDL:lla ei ollut sanottavaa tulevaisuudesta – "työväenliikkeen arvoista" SKDL puhui vain kiillottaakseen himmennettyä glooriaansa kunniakkaalla menneisyydellä. Ja Lapissa monet äänestivät SKDL:n listalta pudotettua Tennilää; Ekorre tiipahti.

"Tennilä-ilmio" oli näyttö ihmisten kyvystä reagoida sortoon siellä, missä va-

semmistolaisella työväenliikkeellä on vielä sija ihmisten elämässä. He puolustivat syrjityksi joutunutta ihmistä, joka oli toiminut Lapin ihmisten hyväksi. He puolustivat sitä porvarillisen demokratian minimiä, joka heiltä yritettiin viedä – oikeutta valita edustajansa – mutta myös SKP:n ja SKDL:n pysymistä ihmisten etujen ilmaisemisen kanavana. He sanoivat sanansa niin reformista kuin rötösteleistäkin. Eikä kirveslinja sitten menestynyt muuallakaan: valitsematta jäi Aulis Juvela Satakunnasta, rannalle jäi kalliin kampanjan käynyt uusmaalainen Pirkko Sillfors, joka tähtäsi Veikko Saaron pudottamiseen.

Vaalityön profiilia: Uusimaa

Uudellamaalla esiintyi perinteistä yksinkertaista vastakkainasettelua ns. osapuolten kesken järjestöjen välillä, muttei niinkään läpimenneiden ehdokkaiden kesken: Pirkko Turpeisella, Marja-Liisa Salmisella ja Veikko Saarrolla oli mm. yhteisiä tilaisuuksia. Toinen ja lupaava piirre oli paikallista kannatusta saavien ehdokkaiden entistä voimakkaampi esiintyminen. Mm. Veikko Alhon henkilökohtainen menestys ja vaalivoitto Karkkilassa oli merkittävä suoritus.

Puolueosastojen toiminta elpyy vaalien alla. Ei vain SKDL:n vaan myös SKP:n perusjärjestöverkosto on vaalipuolueen organisaatio alueosastoinen, jotka (sentään yleensä vielä) kykenevät ja soveltuvat vaalityöhön (materiaalin levittämiseen, tilaisuuksien järjestämiseen; joskus rajoittuneiden joukkoliikkeiden nostamiseen). Vain pieni osa alueosastoista on saanut toimintaansa hegemonista perspektiiviä, esim. rauhantyössä, olemassa olevien osallistumismuotojen käyttämisessä jne. eivätkä saavutukset näy vielä vaalituloksissa. Toiminta uusilla asumaluilla asettaa puolueen alueosastoille aivan uudenlaisiakin haasteita. Niiden taustat ovat mm. elämäntapatutkijat selvittäneet, mutta niihin ei vielä ole kyetty vastaamaan.

Näissä vaaleissa oli havaittavissa järjestöjen merkityksen pienenemistä – ehdokkaiden tukiryhmät hoitivat vaalityön. Tukiryhmät julkaisivat materiaalia ja organisoivat työtä, vaikkakaan eivät aivan vapaasti. Paikallisten järjestöjen yksipuoliset päätökset määrätyn ehdokkaan tukemisesta saattoivat nyt heikentää niiden arvovaltaa ja samalla vaikeuttaa niiden jäsenten osallistumista haluamansa ehdokkaan vaalityöhön. Tukiryhmiä oli useilla ns. enemmistön ehdokkailla. Niitä oli myös paikallisilla ehdokkailla, joista monet eivät olleet kovin osapuolirajoitteisia; ns. vähemmistön paikoista kilpailivat Salmisen, Alhon ja Kainulaisen tukiryhmät, joista piirisihteeri Kainulaisen tukiryhmälle oli pitkän ajan kuluessa varmistettu apparaatin tuki. Vaalitaistelu oli entistä

ankarampaa osapuolten sisällä. SKDL:ssä on muodostumassa perinteisen kollektiivipohjaisen organisaation rinnalle ja sijaan tukimiesorganisaatio Korsimon Maalaisliiton tapaan ja se merkitsee jäsenten vaikutuksen eliminoimista.

Vaalikamppailua leimasi selvä defensivisyys, joka oli osaksi poliittisen tilanteen tuottamaa; kuvaava on Marja-Liisa Salmisen tukiryhmässä keksimämme ilmaisu "vastavoimaksi sosiaaliturvan leikkaajille". Pirkko Turpeinen poikkesi vaalikampanjassaan eniten muista. Hänen imagonsa ja aiheensa olivat uusia, "pehmeitä" ja "ei-poliittisia". Henkilökohtainen vaalityö näyttää heikentyneen. Vaalityön muodot muistuttavat yhä enemmän porvarillisia puolueita – ja muut puolueet omaksuvat katuagitaation ja tupailat – "politiikkaa tuodaan lähemmäs kansaa".

Defensivisyys ja omaleimaisuuden puute näkyivät silti ennen muuta vaalityön sisällössä. SKDL kävi kokoomuksen tapaan "hallitusvaaleihin" huomaamatta, että kansa luki Loka-Laitisen kirjaa ja bulevardilehtien rötöspaljastuksia. SKDL:n ehdokkaat kilpailivat henkilömainingissa "luottamuksen arvoinen", "luja työväen edustaja", "luotettava enemmistökan-sademokraatti", – julkaistiin henkilökohtaisia vaalilehtiä ja lehti-ilmoituksia, joissa politiikka saattoi jäädä tyystin ehdokasta kehuvien puheenvuorojen varjoon.

Vaalien jälkeen olisi aiheellista muistaa: vaalejakaaan ei voiteta yksin vaalityöllä. Vaali- ja parlamenttipuolueomainen politiikka ja järjestäytymismuodot on otettava kritiikin ja uudistamisen kohteeksi. Kysymys on liikkeen ja järjestön tuhteesta, joka vaalipuolueessa ("kilpailupuolueessa") on pakostakin rajoittunut.

SKP ja työväenliike

Liikkeen ja järjestön, työväenliikkeen ja työväenpuolueen suhde on vanha ongelma, joskin uudella tavalla ajankohtaistunut. "Vaalipuolueen" kritiikkiä esitti jo O. W. Kuusinen jonka ehdotusten mukaisesti Kominternissa pyrittiin asettamaan työpaikkasolut vanhaan alueelliseen työhön painottuneen organisaation sijaan. Työpaikkaorganisaatio ei myöskään olisi rajoittunut palkkataisteluun, vaan johtaisi työläisten vallankumouksellista liikettä, politisoisi näitä leniniläisen konseptin mukaisesti.

SKP:n organisaatiossa kuitenkin painottuu alueosastojen asema – eivätkä ne ole missään tapauksessa alueelliselle työle asettuvien haasteiden tasalla. Työpaikkaosastojen perustamista ja kehittymistä yli tradeunionistisen taistelun taas ei ole riittävästi autettu, mutta pyrkimystä kentällä toki on. Sitä paitsi työn kapitalistisen muodon teoreettinen ja käytännöllinen kritiikki, tutkijat ja ay-aktiivit ovat kohtaamassa toisensa puoluejohdosta riippumattakin; puolue vain jää siinä jälkeensä.

SKP:n politiikanteon perustajana voi olla vain työläisten ja muiden työätekevien välittömien etujen puolustaminen, mitä ei pidä nähdä rajoittuneesti. Esim. matalapalkkakysymykselläkin – naiskysymyksenä – on elämäntapaankin liittyvä ulottuvuutensa. Nyt vain ammattiyhdistysliikkeen byrokratisoituminen ja työläisten keskinäinen kilpailu vahvistavat jatkuvasti toisiaan. Sen vastapainoksi SKP:n tulee kyetä esittämään solidaarisen ja taistelevan vaihtoehto ay-toiminnassa, (jonka oire on mm. rivimiesliike). Erityisesti tarvitaan demokraattinen vaih-

toehto politiikan tasolla. Sen pääesteenä on ollut osallistuminen hallituspolitiikkaan, jota ei kehtaa nimittää edes reformistiseksi; mutta sen vaihtoehtoksi ei riitä myöskään sen kääntöpuolena esiintynyt reformismi.

On muuten oireellista, että työn muuntumiseen liittyvissä kysymyksissä eivät kommunistit johtaneet keskustelua, pikemminkin vihreät ja Reino "Robotti" Paasilinna SDP:stä.

Vaaleissa olisi silti voitu menestyä paremmin, jos edes kipeimmissä sosiaalipoliittisissa ja palkkakysymyksissä olisi suuntauduttu tehokkaamman vastarinnan järjestämiseen. Oikeiston "reaganistisiin" ja epädemokraattisiin vaatimuksiin – mm. julkisten menojen ja sosiaaliturvan leikkaamisesta, työttömyyskortistojen puhdistamisesta, verotuksen siirtämisestä välillisillä veroilla köyhimpien maksettavaksi – ei annettu tarpeeksi lujaa ja yhte-näistä vastausta.

Kansallinen on kansainvälistä

Kapitalismin kansainvälistymisen haasteeseen eivät SKP ja SKDL ole myöskään kyenneet vastaamaan. Porvaristolla on kyllä vastaus: "kilpailukyvyyn" parantaminen. SKDL:n vaihtoehtoa odotetaan. Kansallisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää yhä enemmän työväenluokan kansainvälistä solidaarisuutta, jolle on vastakkainen "kilpailukyky" -politiikan porvarillinen nationalismi.

Tuntui pahalta, ettei SKDL:lla ollut juuri sanomista esimerkiksi Suomen ja ns. alikehittyneiden maiden välisistä suhteista. Imperialismianalyysin puute ja kyvyttömyys esittää radikaaleja vaihtoehtoja näkyy siinä, ettei SKDL:n puheenjoh-

taja nostanut selviä vaatimuksia Suomen ja kehitysmaiden taloussuhteiden demokratioinnista, vaan tyytyi henkilökohtaisena vaalilupauksena korostamaan SKDL:n tukea kehitysavun nostamiselle 0,7 %:iin BKT:sta. Sitä voisi nimittää "matalaksi profiiliksi".

Turvallisuuspoliittiseen keskusteluun ennätti mm. ex-puheenjohtaja Saarinenkin heittäytyä. Parempi olisi vain ollut pitäytyä poliittisten ratkaisujen etsimisessä NATO:n kasvaneeseen sotilaalliseen uhkaan vastaamiseksi. Nyt tehtiin aivan niin kuin Suomen virallisessa ulkopoliitikassa on tullut tavaksi: unohdettiin rauhanliikkeen olemassaolo, vaikka SKDL:n tulisi aina tehdä kaikkensa rauhanliikkeen voimistamiseksi. Perusedellytys olisi se, että jäsenet toimisivat rauhanliikkeessä. Tyypillistä on, että tilanteisiin törmätään valmistautumattomina, niin kuin asemäärärahaäänestykseen. Eikä SKDL:lla rauhanmarssien jälkeen olisi ollut mahdollisuus esimerkiksi vaatia Suomen valtiolta konkreettista aloitetta, jolla tuettaisiin yleiseurooppalaista rauhanliikettä? Eikä olisi voitu esittää sen osana tällaista aloitetta Suomen asemäärärahojen vähentämistä tai jäädyttämistä? Eikä olisi pitänyt astua joukkoliikkeen kärkeen? Mutta SKDL:n ja SKP:n tapana on unohtaa joukkoliikkeet, kun vaalit lähestyvät. Onko silloin mahdollista olla "uskottava"?

Vaihtoehto tarvitaan

Johtopäätös on: SKDL ja SKP kykenee vain heikosti puolustamaan työtekevien välittömiä etuja, eivätkä itse pysty yhdistämään tähän poliittikkaan kokonaisyh-teiskunnallista ja globaalia vaihtoehtoa.

Juuri tässä tilanteessa hallinnoiminen, eriaien mielipiteiden tukahduttaminen ja menneisyydessä eläminen on turmioksi puolueelle – ja hajaannuksesta ehkä syn-tyville puolueille. SKP:n ongelmien ratkaisemisen edellytyksiä ovat nyt puolue-julkisuuden kehittäminen, puolueen demokratiointi ja avoin ohjelmakeskustelu. Kun niihin on päästy, voidaan asettaa kysymys siitä, mitä voimme tehdä yhdessä, jotka kuuluvat puolueeseen ja minkä-laista sentralismia siinä tarvitaan.

"Punavihreä" SKDL?

Vaalien jälkeen SKDL:n johto sysäsi vastuun ja "pyykinpesun" SKP:lle, jonka "riidat" pyrittiin osoittamaan vaalitappi-on pääsyyksi.

Monet SKDL:n johtohenkilöt ja SKDL:n sosialistit ovat pyrkineet tuomaan esille "pehmeää" arvomaailmaa. SKDL:n sosialistit ovat jopa puhuneet työväenliikkeen perinteisen ajattelun ky-vyttömyydestä vastata ajan haasteeseen. Kalevi Kivistö esitti yhdeksi vaalitappion syyksi SKDL:n elämäntapakeskustelun epäonnistumisen. Ei ole myöskään harvi-naista, että kansandemokraattisten leh-

tien kirjoittelussa mainitaan SKDL:n uu-distumiskyvyttömyyden syyksi juuri SKP:n ongelmat.

Ruotsalo ja Lehto taas asettavat toi-veensa uudenlaisen, punavihreän kom-munistisen puolueen aikaansaamiseen "joko SKP r.p:n puitteissa tai sen ulko-puoella". Heidän mukaansa "kommuni-isteille ei ratkaisuna näyttäydä joukko-pako "jähmeästä" SKP:stä "väljempään" SKDL:on. SKDL ei sisällä näkymää kommunismin ja se on sitä paitsi (johto-työssään) korostetun kietoutunut parla-mentarismiin ja sosiaalidemokratian aset-tamiin ehtoihin".

SKDL:n kietoutuneisuus parlamenta-rismin ja sosiaalidemokratian asettamiin ehtoihin todellakin kärjistää SKDL:n puitteissa kaikkia ristiriitoja.

Tilanteen tragedia on siinä, että nyt saatettaisiin tarvita Suomen Kansan De-mokraattista Liittoa – mutta uusissa, so-danjälkeisestä poikkeavissa oloissa. Eikä tarve perustu yksinomaan muutokseen poliittisessa ryhmittymisessä ja hallitse-mistavassa, vaan kapitalismin syvistä pohjavirroista kehittyneen yhteiskunnal-listen liikkeiden syntypohjan muutok-seen, johon vastaukseksi on esitetty "pu-navihreyttä". Tarvittaisiin "Suomen Kansan" Demokraattinen Liitto, koska sen tulisi esittää ratkaisuja yleiskansalli-siin ongelmiin mutta kansalaisten ja kan-sanliikkeiden itseorganisoinnin perustalta. Sen tulisi olla "Demokraatti-nen" – väylä ihmisten intressien artikuloimiseen demokraattisessa kanssakäymi-sessä ja niiden ilmaisemiseen poliittisella tasolla demokraattisen ohjelman pohjal-ta. Ja sen tulisi olla "Liitto": sen tulisi tunnustaa muutoksen subjektien moni-naisuus ja itsenäisyys, niiden tasavertai-suus joka ei sulje pois oikeutta kilpailla tosiasiallisesta johtoasemasta. Tällainen SKDL voisi olla vetovoimainen hegemo-niaa luova keskus, ja siksi sen osapuolet voisivat hyötyä liitosta enemmän kuin erillään olost. Sosiaalisten ja kulttuuri-liikkeiden yhteys, erilaisten kokemus-maailmojen yhteensaattaminen olisivat perustana sen politiikalle.

Mutta tästä SKDL on kaukana. Kan-sallisten ongelmien ratkaisu tapahtuu ns. kilpailukyyn tapaisen "välttämättö-myyksien", ei kansanliikkeiden perustal-ta – siis vailla kansainvälistä perspektiiviä nationalistisesti. Demokraattisen uudis-tuspolitiikan perspektiivi on hämärtynyt. Eikä sisäisen demokratian puuttuminen ole omiaan lisäämään uskoa SKDL:n ky-kyyn ajaa suuria päämääriään ja ihantei-taan. SKDL näyttäytyy alistuskoneistona, joka kykenee reagoimaan erimielisyyteen vain syrjinnällä – niin kuin SKDL:n ni-missä tehtiin Lapin ehdokaslistalle – ja erottamisilla, niin kuin SKDL:n eduskun-taryhmä on kehoitettu tekemään; vaiku-det Tennilän ryhmäjäsenyyden toteutta-miseksi myös ennakoivat niitä. Kuinka-han moni puolue Suomessa kieltäytyy

suurta kansansuosiota nauttivan jäsenen-sä hyväksymisestä eduskuntaryhmäänsä?

SKDL:n tulisi olla jäsenten tasavertai-suuteen ja keskinäiseen kunnioitukseen perustuva liitto, niin kuin esimerkiksi Ele Aleniuksen suulla on kauniisti sanottu. Mutta se ei kykene edes jäsenjärjestöjen tasavertaisuuden ja itsenäisyyden kunnioittamiseen. Niiden alistaminen tapahtuu juuri toisin päin kuin vastustajien propa-gandassa on totuttu väittämään: viime syksyn poliittisissa ratkaisuissa tulivat kommunistit, SKP:n puheenjohtaja ja keskuskomitea (ja muut yhteisöjäsenet, mm. SOL) toistuvasti alistetuiksi. Ja sa-malla osoitettiin, ettei SKDL:ssa ole tasa-vertaista monisubjektisuutta. Jos Kalevi Kivistön vaatimus yhdestä toimeenpane-vasta organisaatiosta toteutuu, on SKDL:sta luotu monoliitti.

Kohti nollapistettä?

SKP:n lopullinen hajaannus on uhkaa-van lähellä – kenties prosessi on vauhdis-sa, kun tämä julkaistaan. Jos se tapahtuu, vasemmistolainen työväenliike saavuttaa Suomessa nollapisteensä nopeammin kuin romahdusmaiseltaan vaalitulokset olisivat mahdollistaneet. Niin kauan kuin joi-tain on tehtävissä, ei taistelusta saa luo-pua. SKP:n ja SKDL:n vaalitappioihin ovat kaikki jo kyllästyneet. Kirveellä ei ongelmia kuitenkaan ratkota. Myös vaalien arviointi osoittaa, että SKP:n ja SKDL:n nousun voisi mahdollistaa vain uudelleen suuntautuminen: vasemmisto-lautuminen, yhtenäistyminen, toiminnal-lautuminen ja sisäinen demokratioitumi-nen. Sen voisivat vain SKP:n ja SKDL:n jäsenet tehdä – ja sitä on yritettävä, jos ai-kaa vielä on.

Keskuskomitean jälkeen

SKP:n keskuskomitean kokous 22.4. ei kyennyt poliittiseen itsekritiikkiin. Järjes-töllisissä kysymyksissä hyväksytty osittai-nen "tuomion lykkäys" merkitsee vain hi-dastettua täytäntöönpanoa: piirikokouk-set vietiin suureksi osaksi läpi Lapin ta-paan, osapuolisyrjinnän ja myös osapuol-ten sisäisen puhdistuksen merkeissä.

Siksi kirjoitukseni on jo osittain toiseen tilanteeseen kuuluvaa tekstiä. Standardi-selitysten kritiikillä ei ole suurta merki-tystä, kun vaalitappion syistä ei kerran haluta keskustella vakavasti. Vaalitappi-oon välittömästi vaikuttaneiden tekijöi-den osoittaminen ja yritykset opettaa op-pimiskyvyttömiä ovat jo ajastaan jäljessä. Keskuskomitean kesäkuun kokoukseen on kuitenkin niin paljon aikaa, että nyt jo jäsenistö voisi heilutella johtajia eikä vain seurata ihmeissään näitä ja näiden puu-hia. Aloitteet ja keinot ovat ehkä yllättä-vän helposti löydettävissä. Mutta niiden käyttöön tarvitaan puolueuskallusta. Asi-aan ehditään vielä palata.

Naiset, SKP ja seksuaali-suus

Satu Hernberg

Mieleeni on jäänyt joitakin vuosia sitten Tiedonantajasta lukemani juttu, jossa kerrottiin Argentiinan tai Uruguayn kom-munistipuolueesta. Sen jäsenkirjassa on teksti, jossa todetaan, että kommunistit ovat samanlaisia ihmisiä kuin muutkin, antavat arvoa elämän nautinnolle, kuten hyvälle ruoalle, viinille ja naisille.

Ilmeisesti kyseisen puolueen jäsenenä ei sitten ole naisia, ainakaan heteroseksuaa-lisia. SKP:ssä kyllä on, tosin selvänä vä-hemmistönä, varsinkin puoluehierarkian johdossa.

Mitäpä niistä naisista, kyllähän työ-väenluokan kärkijoukko taistelee heidän puolestaan siinä samassa kuin kaikkien muidenkin sorrettujen puolesta, vain kuinka? Naiskysymyksen on erityisongel-ma, jonka ratkaisu on alistettu yleisim-pien kysymysten ratkaisulle.

Alistettu, hmm, niinpä niin.

Ovatko naiset marginaaliryhmä?

Naiset ovat puoli ihmiskuntaa. Suomessa naiset muodostavat myös lähes puolet työvoimasta, vuonna 1980 47 %. Entäs sitten, eihän SKP ole ihmiskunnan puolue eikä työvoiman puolue, vaan työ-väenluokan puolue.

Mitä työväenluokka sitten on, tänään? Seuraavassa kaksi käsitystä:

Ensiksi SKP:n käsitys. Sitä, miten tämä ilmenee käytännössä, edustakoon pieni otos lehdistöstä, pääsiäisen alusviikon Kansan Uutiset ja Tiedonantajat, tarkem-min ottaen se, millaisia henkilöitä näissä lehdissä oli esillä valokuvan kerä. Palkka-työläisen ominaisuudessa oli Kansan Uu-tisissa haastateltu 5 miestä ja 2 naista, Tiedonantajassa 13 miestä ja 3 naista. Liikkeen toimitsijan, luottamushenkilön tai lehden kolumnistin ominaisuudessa löytyi Kansan Uutisista 7 miestä ja 2 naista, Tiedonantajasta 9 miestä ja 3 nais-ta. Juorkunan Jussia ei ole laskettu mu-kaan, hänen sukupuoltaan en kyennyt määrittämään. Siis SKP:n käsityksen mu-kaan työläinen ja hänen edustajansa on pääsääntöisesti mies. Työläisen tyypilli-siin asusteisiin kuuluvat kypärä tai haala-ri. Melko usein työläinen on vähintään nelikymppinen.

Sitten toinen käsitys, Tampereen yli-opistossa tehtyyn luokkarakennetutki-mukseen perustuva. Tässä tutkimuksessa työväenluokka määriteltiin seuraavasti: "Ryhmä, jolla ei ole kontrollia yrityksen (tai organisaation) investointeihin, fyysi-sen pääoman käyttöön tai toisten työvoi-man käyttöön." Tämä määrittely siis sul-ki sisäänsä myös niitä palkkatyöläisiä, joita olemme tottuneet nimittämään toi-mihenkilöiksi. Tutkimuksessa saatu kuva tyypillisestä työväenluokan jäsenestä on-kin koko lailla toisenlainen kuin SKP:n toiminnassa ja lehdissä näkyvä. Yllättäen työväenluokan enemmistön, 57 %, muo-dostivatkin naiset, miesten osuudeksi jäi 43 %. Samalla suurin osa tutkimusaineis-ton sekä miehistä että naisista kuului työ-väenluokkaan, naisista 66 % ja miehistä 51 %.

Käsi sydämelle, työväenluokan kärki-joukko, tiedätkö sinä kenen asialla olet? Tai kenen asialla sinun pitäisi olla?

Työterveyslaitoksen Naiset ja työ-tutkimuksen mukaan naiset saavat pienem-pää palkkaa kuin miehet, he ovat hierar-kiassa miehiä alempana, he työskentele-vät kovemman aikapaineen alaisina, he ovat työhönsä sitotumpia ja he pystyvät päättämään työstään ja työtahdistaan vä-hemmän kuin miehet. Eli naistyöläiset ovat kaikkein vaikeimmassa asemassa.

juuri heidän etuihinsa työväen etujoukon luulisi kiinnittävän eniten huomiota. Miksi näin ei ole? Miksi yhä tuntuu siltä, että työväenluokan nainen on SKP:lle en-sisijaisesti miespuolisen työläisen vaimo, äiti tai tytär? Miksi naiset mainitaan kommunistisessa liturgiassa vain yhtenä kohtana sorrettujen marginaaliryhmien rimpussa?

Asian kääntöpuoli on SKP:n laskeva kannatus. Työntekijä-töväenluokan keskuudessa SKP/SKDL:n kannatus on edelleen huomattava. Sensijaan toimihen-kilö-töväenluokasta valtaosa luottaa SDP:hen tai Kokoomukseen. Mutta onko

se mikään ihme? Jos SKP ei tunne teh-taan konttorissa tai valtion virastossa pie-nellä palkalla puurtavaa naistyöläistä, niin onko se kumma, jos hän ei tunne SKP:tä eikä luota siihen?

Patriarkaaliset suhteet työmarkkinoilla

Suomalaiset naiset kuuluvat maailman it-senäisempiin siinä mielessä, että valtaosa heistä ansaitsee elantonsa itse. Näin on lähes riippumatta siitä onko nainen nai-misissa vai ei ja onko hänellä pieniä lap-sia vai ei. Tämä ei kuitenkaan ole mer-kinnyt sitä, että nainen (tai mies) olisi ir-ronnut patriarkaalisin perheen valta- ja alistussuhteista. Naisten ja miesten keski-näinen asema työmarkkinoilla nimittäin toistaa nämä kohta kohdalta.

Ensinnäkin työelämässä toistuvat patriarkaaliset käskyvaltasuhteet. Edellä jo tuli mainittua, että työväenluokasta, siis niistä, jotka eivät päästä mistään eivätkä komenna ketään, naiset muodostavat enemmistön. Managereista, eli ryhmästä, jolla on "koko yritystä tai organisaatiota koskevaa päätäntävaltaa", miehiä on sa-man tutkimuksen mukaan 71 %, välittö-mästä työnjohdosta 60 %. Naisten ja miesten sijoittaminen hierarkiaan voi-daan osittain, mutta vain osittain, selittää eroilla koulutustasossa. Esimerkiksi eko-nomin tutkinnon suorittaneista miehistä varsinaisissa johtotehtävissä oli vuonna 1980 35 % ja naisista vain 6 %. Ei se kou-lutus tietysti mikään mitätön asia ole, on-han nyt nostettu äläkkä lukion tyttöisty-misestä. Kuka oli huolissaan silloin, kun lukiolaisista valtaosa oli poikia?

Toiseksi naisten tekemästä työstä mak-setaan vähemmän kuin miesten työstä eli sitä pidetään vähempiarvoisena. Naisten palkat ovat keskimäärin 60–80 % miesten palkoista. Erot kuulutuksessa eivät selitä tätäkään. Vuonna 1979 korkeakoulutut-kinnon suorittanut nainen ansaitsi kuu-kaudessa keskimäärin 27 markkaa vä-hemmän kuin ammatti- tai työllisyys-kurssin käynyt mies.

Palkkaeroja selittää paremmin kolmas yhdenmukaisuus patriarkaaliseen perhee-seen nähden, eli se, että naisten ja miesten ammatialajako seuraa perinteisten käsi-tysten mukaisia sukupuolirooleja. Noin puolet työvoimasta toimii sukupuolen mukaan täysin eriytyneissä ammateissa, joissa samaa sukupuolta on 91–100 %. Vain 7 % työvoimasta on eriytmättömis-sä ammateissa, joissa samaa sukupuolta on 41–60 %. Naisten tehtävissä painottuu mm. palvelu ja hoivaaminen. Miesten työt ovat lähempänä miesten perinteistä tehtävää "leivän hankkimista" eli aineel-lista tuotantoa. Teollisuustyöntekijänai-senkin tyypillinen työ liittyy vanhaan nai-sen rooliin, kuten ruoan ja vaatteiden val-mistukseen.

Sairaanhoidtajalla ja sairaalainsinööri-lä on yhtä pitkä koulutus, mutta sairaalain-

sinööri saa ainakin tuplasti sairaanhoitajan palkan. Kummalla on rasittavimmat työajat? Kummalla on suurempi vastuu? Tietysti on arvostuskysymys, pidetäänkö tärkeämpänä koneista vai ihmisten hengestä ja terveydestä huolehtimista. No, rikki mennyt kone on ainakin helpompi hinnoitella kuin rikki mennyt ihminen.

Neljänneksi naisten seksuaalinen alistaminen ei rajoitu yksityiselämään. USAn valtionhallinnossa työskentelevistä naisista 42 % kertoi kokeneensa suoranaista seksuaalista ahdistelua, miehistä 15 %. Suomessa asiaa ei ole tutkittu, onkohan aihe liian arka? Joka tapauksessa ainakin teollisuudessa, jossa itse olen työskennellyt, naisen esineellistämisen leimaa ilmapiiriä. Onko yhtään teollisuudessa käytettävää konetta, jonka mainostamiseen ei olisi käytetty naisen kuvia? Löytyykö yhtään teollisuuden konttoria tai edes työnjohtokoppia, jonka seinällä ei roikkuisi alastomia tai märkin harsoihin tai pelkkään kylpyvahtoon "puettuja" tyttöjä mainostamassa laakereita, akseliivisteitä, voiteluöljyä, hammasrat-taita, sähkömoottoreita tai paineilmatyökaluja? Kauppalehti sentään on alkanut silloin tällöin julkaista kolmossivullaan myös pojankuvia, mutta näillä on aina siististi simmarit tai vähintään pyyhe lan-teilla. Vai onko joku nähnyt Kauppaleh-dessä karvarintaisen uroon huulet töröllä keikuttamassa paljasta pylyään kame-raan päin?

Onko kehitys menossa "parempaan päin"?

Monien mittarien mukaan naiset ovat työelämässä pikkuhiljaa valtaamassa as-mia, jotka ennen ovat olleet miesten esi-koisoikeutena. Mutta tämä ei ole ainoa kehityslinja.

Automaatio on muuttanut ja muuttaa lukemattomien palkkatyöläisten asemaa ja työn luonnetta.

Automaatio on vähentänyt ja vähentää työpaikkoja radikaalisti monilla aloilla. Työttömyys uhkaa mm. seuraavia nais-valtaisia ammatteja: kirjanpito- ja kassan-hoitotyö, pika- ja konekirjoitustyö, pak-kaus- ja paketoitintyö. Posti ja Tele on käytännöllisesti katsoen jo rationalisoitunut pois Sentraali-Santrat.

Automaatio muuttaa miesten hallitse-mia johtotehtäviä ja ATK-suunnittelua itsenäisemmäksi. Sensijaan suoritustason työ yksitoikkoistuu, muuttuu rutiniluon-toisemmaksi ja pakkotahtisemmaksi. Jotkut tehtävät naisvaltaistuvat kun auto-maatio yksitoikkoistaa niitä.

Automaatio näyttää siis ainakin osit-tain olevan käristämässä naisten ja mies-ten työn eroja.

Valtasuhteiden edestakaiskytkennät

Patriarkaalisten valta- ja alistussuhteiden siirtyminen ei tapahdu yksisuuntaisesti

perheestä työelämään, vaan se heijastuu myös takaisin "julkisesta" "yksityisem-mälle" alueelle.

Kun miehen kodin ulkopuolella teke-mä työ noteerataan enemmän arvoiseksi kuin naisen, tuntuu tavallaan "luonnolli-selta", että nainen vastaavasti kantaa päävastuun kotitöistä.

Viime vuosikymmenen lopulla lapsi-perheissä, joissa molemmat vanhemmat kävivät töissä, miehet käyttivät kotitöihin keskimäärin 14 tuntia ja naiset 33 tuntia viikossa. Mitäpä siitä, jos naisen palkka-työ todellisuudessa on stressaavampaa ja pakkotahtisempaa kuin miesten.

Kun mies on työelämässä naista use-ammin käskijä ja kun hänen palkkansa melkein poikkeuksetta on suurempi, työ-elämän roolijako on omiaan edelleen pönkittämään miehen asemaa kukkona perheen tunkioilla.

Kun nainen vielä on suuremmassa vaa-rassa joutua työttömäksi ja kun hän eron tapahtuessa todennäköisesti saa lapset huollettavakseen, ei ole ihme, jos nainen ristiriitatilanteissa miettii vähintään muutaman kerran, kannattaako hänen pi-tää kiinni ihmisoikeuksistaan perheen si-sällä, vaatiiko hän itselleen oikeutta le-poon ja vapaa-aikaan, uskaltaako hän sa-noa sängyssä "ei" silloin kuin ei tee mieli tai uskaltaako hän edes jättää väkivaltai-sen aviomiehen. "Perheväkivallan" laa-juutta on vaikea tutkia, mutta kuinka moni meistä on vähintään kerran asunut talossa, jossa ylä- tai alapuolelta tai seinä-naapurista kuului mäiskettä ja naisen voihketta? Minä ainakin olen.

Selvyyden vuoksi sanottakoon, että tämä tilanne ei omasta mielestäni ole miehelle edullinen kuin näennäisesti. Sen, minkä hän "voittaa" saadessaan enemmän tai vähemmän selvästi hallita naista, hän menettää sen ihmisuhteen laadussa, joka näissä oloissa miehen ja naisen välille voi kehittyä.

Patriarkaatti työväenliikkeessä

Lähes puolet Suomen palkkatyöläisistä on naisia, mutta montako siskoa on nähty tulopoliittisessa teatterissa näyttelemässä neuvottelijan osaa? Ketkä puhuvat työ-väenluokan suulla lehdissä, radiossa,tele-visiossa, puoluejohdossa, valtiojohdossa? Etsimättä tulee mieleen, että myös työ-väenliikkeen, niin ammatillisen kuin poliittisenkin, sisäiset valtasuhteet ja toi-mintatavat toistavat saman alistusraken-teen kuin itse työelämäkin.

Työväenliikkeessähän on kysymys pe-riaatteista vai kuinka? Periaatteisiin näy-tää kuuluvan, että työväen asia on yhtei-nen, mutta naisten asia ei. Naisten ongel-mat ovat erityiskysymyksiä, joiden rat-kaisu on yleisille kysymyksille alisteinen. Mitä pitemmälle vasemmalle mennään, sitä kirkkaampaa on periaatteellisuus, sitä selvemmin naisasiat jäävät "tärkei-den" asioiden jalkoihin.

Ääniharaviksi valtiollisissa ja kunnalli-sissa vaaleissa naiset ovat sentään jo mo-nen vuoden ajan kelvanneet. Kun sille seikalle, että puolet äänestäjistä on naisia, eivät mitkään järjestöpäätökset mahda mitään. Mutta päätöksenteko puolue-organisaatiossa on toinen juttu. Hertta Kuusisen jälkeen ei tässä maassa ole näh-ty kommunistista naisministeriä. Viime vuonna SKP:n ylimääräinen edustajako-kous käsittelee niin periaatteellisia asioita, että naisten määrää keskuskomiteassa vä-hennettiin yhdeksästä seitsemään, kaik-kiaan viidestäkymmenestä jäsenestä.

Monesti erityisesti naisia koskevat ky-symykset naamioidaan nautraaleilla ni-mityksillä, että sukupuolisorto ja toisaal-ta piittaamattomuus siitä ei näkyisi sel-västi. Tyypillinen esimerkki tästä on "matalapalkkaongelma". Nimitys mais-tuu siltä kuin matalapalkkaiset olisivat joitakin vähänläntiä surkimuksia. Todel-lisuudessa heitä yhdistää ensisijaisesti se, että he ovat naisia. Teollisuustyöntekijöi-tä, joiden työn tuottavuus ei ole sen huo-nompi kuin miehilläkään, mutta jotka sil-ti saavat kehnompaa palkkaa. Tai pitkäl-le koulutettuja ammattiryhmiä: sairaan-hoitajia, lastentarhanopettajia, sosiaali-työntekijöitä. "Matalapalkkaongelma" muistetaan joka vuosi tupo-kierroksella mainita, mutta ainakaan tähän mennessä ei ole nähty sitä, että miesjohtoiset SAK tai puolueet olisivat tarttuneet siihen tosissaan.

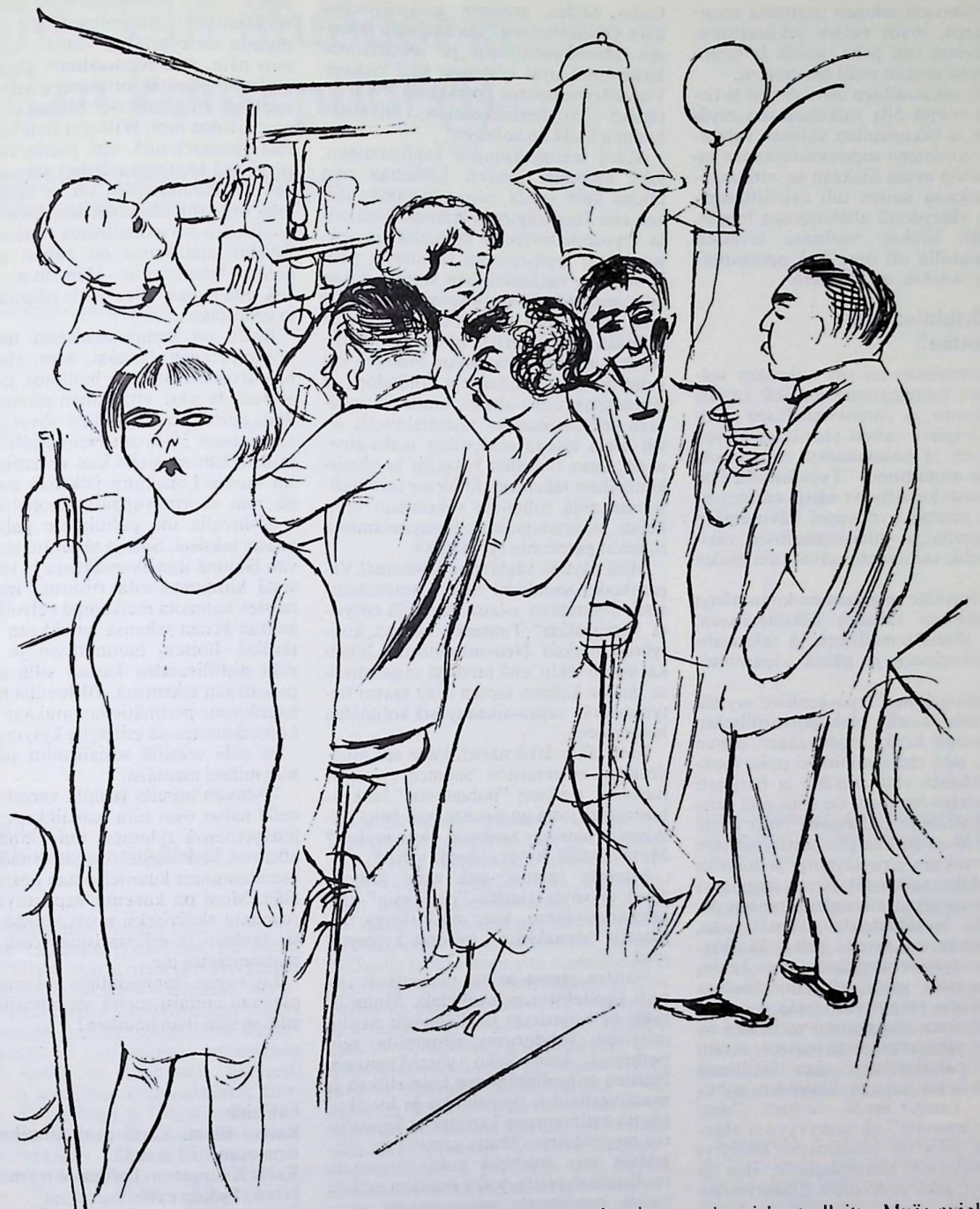
Kolmoissorto

Puhuminen naisen asemasta ei ole aivan tabu työväenjärjestöissä, ei SKP:ssakaan, mutta mieluiten tulisi rajoittua markkoi-hin. Kun aletaan tunkeutua ihmisten "yksityisasioihin", naisten ja miesten per-soonallisuuteen ja käyttäytymiseen vai-kuttaviin piilomekanismeihin, kuten fe-ministit yrittävät tehdä, silloin moni kun-non kommunisti alkaa nähdä punaista.

Marxismen klassikot heittivät ilmaan lentävän lauseen: naisen vapautumisen aste on yhteiskunnan vapautumisen as-te mitta. Entä mikä on näiden asioiden suhde, "järjestys"?

Jo Engels osoitti Perheen yksityisomai-suuden ja valtion alkuperässään, että luokkasorto ja naisen sorto ovat saaneet alkunsa samassa prosessissa, molempien taustalla oli yksityisomaisuuden synty. Ei liene liioiteltua sanoa, että tuo murros oli ihmiskunnan tähänastisen historian suurin. Siitä lähti liikkeelle monia sitä ennen tuntemattomia, mutta tänään jokapäiväi-siä ihmiskunnan vitsauksia.

Kun yksityisomistus syntyi, se alkoi hallita ihmisten välisiä suhteita. Jotta miesten työllä hankittu omaisuus olisi pe-riytynyt miesten jälkeläisille, suvun las-keimisessa siirryttiin äidinpuoleisesta isänpuoleiseen linjaan. Tähän liittyi aina-kin kolme valtavaa mullistusta.

Kun ihmistyöllä pystyttiin tuottamaan ylijäämää, tuli kannattavaksi hankkia or-jia. Syntyi ensimmäinen luokkavastakoh-taisuus. Samalla syntyi yhteiskunnallinen väkivalta. Orjien ja omaisuuden hankki-miseksi alettiin käydä sotia. Orjien pitä-miseksi kurissa kehitettiin valtion sisäi-nen väkivaltakoncisto.

Perimysjärjestelmän muutos, naisten tekemän työn suhteellisen merkityksen heikkeneminen ja siirtyminen perhekoh-

taisiin kotitalouksiin romahdutti naisen yhteiskunnallisen arvostuksen.

Kolmas muutos, josta liian vähän pu-hutaan, on ihmisten seksuaalisissa suh-teissa tapahtunut mullistus. Aikaisemmin ei ollut mitään tarvetta ankarasti säädellä ihmisten seksuaalista käyttäytymistä. Se-hän oli helppo todeta kuka on kenenkin äiti, eli mihin sukuun kukin kuului. Ma-riarkaalin kaudella parisuhteeseen perus-tuva avioliitto ei ollut seksuaalinen alis-tus- eikä omistussuhde. Esiaviollisia suh-

teita ei kontrolloitu. Myös avioliitto oli melko yksinkertaisesti purettavissa, elin-ikäinen yksivaiheisuus ei kuulunut elämän itsestäänselvyyskseen. Isänpuoleinen peri-mys muutti tilanteen perinpohjaisesti. Varmuus isyydestä edellytti vaimon us-kollisuutta. Naimattoman naisen neitsyydestä tuli hyve ja naisen aviollisesta us-kottomuudesta rikoksista pahimpia, mo-nesti kuoleamalla rangaistu. Koska ei ollut mitään takeita siitä, että vaimon halut kohdistuvat juuri aviomieheen, varsinkin

jos avioliitto oli sukujen päättämä omaisuuskauppa, myös naisen seksuaalisuudesta sinänsä tuli paha, naista ja hänen ruumistaan alettiin pitää saastaisena.

Naisen seksuaalinen alistaminen ei tietenkään voinut olla vaikuttamatta myös mieheen ja sukupuolten väliseen suhteeseen. Aviosuhteen sopusointuisuuden ta-
sosta kertoo omaa kieltään se, että antiikin Kreikassa naisen tuli avioliittosopimuksen yhteydessä allekirjoittaa lupaus, ettei hän leikkaa miehensä kiveksiä. Kreikkalaisilla oli oma tätä operaatiota kuvaava sanakin, orchipedein.

Mikä feminismissä kammottaa?

Yksityisomaisuus toi siis tullessaan kolme ennen tuntematonta ilmiötä: ensiksi luokkasorron ja yhteiskunnallisen väkivallan, toiseksi naisen yhteiskunnallisen alistamisen ja kolmanneksi naisen seksuaalisen alistamisen. "Työväenliike" on perinteisesti keskittynyt näistä ensimmäiseen, se julistaa pyrkivänsä hävittämään luokkasorron ja yhteiskunnallisen väkivallan, niin valtioiden sisältä kuin niiden väliltä.

Uusi naisliike sensijaan on kiinnittänyt päähuomiota kahteen jälkimmäiseen: naisten yhteiskunnalliseen ja seksuaaliseen alistamiseen ja näistä vapautumiseen.

"Periaatteellinen" työväenliike syyttää uutta naisliikettä pikkuporvarilliseksi. Mutta mistä kenkä mahtakaan eniten puristaa: siitä että feministi ei puhu luokkaristiriidoista yhtä pitkään ja hartaasti kuin marxisti-leninisti, vai siitä, että naisliike uskaltautuu puhumaan juuri niistä asioista, joista palkkatyön patriarkaalisen mallin mukaan järjestäytynyt ja toimiva työväenliike vaikenee? Aivan erityisesti puhuminen seksuaalisuudesta tuntuu pelottavan leveäharteista känsäkouraa. Mutta emme voi syyttää pelkästään härmäläistä työmiesjuriikkaa. Itse Lenin, joka toisaalta sanoi, että miespuolista kommunistia raaputtava löytää punaisen pintakerroksen alta poroporvarin kun on kysymys suhtautumisesta naiseen, moitti aikansa naisaktivisteja ajan liiallisesta kuluttamisesta sukupuoliasioiden pohtimiseen. Lenin myös vastusti "uus-malthusilaisuutta" eli syntyvyyden säännöstelyä, joka on välttämätön edellytys seksuaalisuuden toteuttamiselle ilon ja nautinnon eikä pelkästään lisääntymisen vuoksi.

Mikä on sorrosta vapautumisen "järjestys"?

Työväenliikkeen perinteisen ajattelutavan mukaan ensin on vapauduttava luokkasorrosta, vasta sitten tulee naisen vapautuminen mahdolliseksi. Kun on syn-
nytetty uusi yhteiskunta ja siinä alkaa kasvaa uusi ihminen, yksityisasiat, seksi ja sen semmoiset lutviutuvat itsestään.

Onko näiden asioiden keskinäissuhde näin yksinkertainen? Luokkasorto ja naisen yhteiskunnallinen ja seksuaalinen alistaminen ovat syntyneet käsi kädessä. Voivatko ne poistua "peräkkäin"? Vai pitäisikö työväenliikkeenkin kiinnittää huomio kaikkiin kolmeen?

Miksi seksuaalisuuden kahlitseminen, joka loppujen lopuksi koskettaa niin miestä kuin naista, olisi vähemmän tärkeä asia kuin tilipussin laihuus? Jokaisella fyysisesti terveellä ihmisellä on seksuaaliseen tyydytykseen tarvittavat pelit ja vehkeet, natisutteli hän sitten hetkeä tai kymppitonin vesilokeropatjaa. Miksi olisi toisarvoista pyrkiä täysipainoiseen elämään tällä alueella? Ei ole mahdollista, että jokainen maapallon ihminen saa kahdensadan neliömetrin tiilitalon ja lämmitetyn uima-altaan, mutta luonnollisen seksuaalisuuden toteuttamiselle eivät aseta esteitä maapallon raaka-ainevarat, vaan ihmisten kasvatus ja yhteiskunnalliset rakenteet. Ehkä me tavoittelisimme niitä tiilitaloja vähemmän kiihkeästi, jos intohimomme yksityiselämässä tulisivat paremmin tyydytettyä.

Mitä näyttää käytännön kokemus? Vapauttaako sosialismi naisen automaattisesti, ilman tästä asiasta käytävää erityistä kamppailua? Tunteeko kukaan kotityötyökimuksia Neuvostoliitosta? Jotain kai sanoo sekin, että monissa sosialistisissa maissa kolmen lapsen *äidit* saavat tietyn määrän vapaa-aikaa työstä kotitöiden hoitamiseen.

Entä lähtevätkö naiset, jotka siis muodostavat enemmistön Suomen työväenluokasta, mukaan "puhtaaseen" luokkataisteluun, josta on siivottu pois heitä erityisesti naisina koskevat kysymykset? Miltä näyttää, hyvät siskot ja veljet?

Minusta tuntuu, että näitä kolmea asiaa ei voida asettaa "peräkkäin" tärkeysjärjestykseen, vaan niitä täytyy tarkastella "rinnakkain", toisiinsa kytkeytyvinä.

Naisten pienet palkat pienentävät tietysti kapitalistin palkkakuluja. Mutta lisäksi ne heijastavat ja ylläpitävät naiseen erityisesti kohdistuvaa alistamista, niin perheessä kuin koko yhteiskunnassa. Naisten esineellistäminen kosmetiikan ja muotivaatteiden ripustimiksi ja hyväksikäyttö mainonnassa kartuttavat kapitalistin myyntituloja. Mutta samalla ne ylläpitävät niin miehissä kuin naisissakin roolistereotypioita, jotka osaltaan estävät naisia nousemasta puolustamaan omia etujaan. Naisten itsetunnon nitistämisen kasvatuksen ja yhteiskunnallisen ilmapiirin, aikaisemmin ensisijaisesti uskonnon, nyt lisääntyvässä määrin kaupallisen ros-kaviiteen avulla, tekee heistä "helppoa" saalista kapitalistille. Miksi olisi sallittua tarttua näihin asioihin vain taloudellisesti päästä?

Entä löytyykö muita kytkentöjä? Itse olen viime aikoina miettinyt erityisesti seksuaalisuuden asemaa tässä ku-

viossa. Onko pelkästään niin, että naisen seksuaalinen alistaminen on seuraus muusta sorrosta? Vai voisiko olla myös niin päin, että seksuaalinen alistaminen osaltaan ylläpitää siirtomekanismeja niin miehissä kuin naisissa? Minua ovat alkaneet kiehtoa mm. Wilhelm Reichin esittämät ajatukset siitä, että patriarkaalisessa perheessä tapahtuva lasten seksuaalisuuden tukahduttaminen on se mekanismi, jolla sortoyhteiskunnan tarvitsema alistaja/alistettu-persoonallisuus uusinnetaan. Reichin ajatuksissa on paljon yhtymäkohtia feminismiin. Hän mm. korosti sitä, että naisen tulee saada päättää omasta kehostaan.

Reich on kommunistisessa liikkeessä julistettu kerettiläiseksi. Mm. siksi, että hän arvosteli Stalinin hallintoa jo tämän eläessä. Ja siksi, että hänen seksuaalisuudesta esittämänsä ajatukset olivat jyrkässä ristiriidassa 30-luvun Neuvostoliiton politiikan kanssa, siellä kun vedettiin takaisin monia Lokakuun jälkeisiä uudistuksia, mm. abortin vapautta rajoitettiin.

60-luvulla me puhuimme paljon vapaasta seksistä. Silloin se tuntui tarkoittavan lähinnä ihmiskontaktista ja keskinäisestä kiintymyksestä riisuttua mallia ja naisten kannalta melkein pä velvollisuutta asettua kenen tahansa halukkaan käytettäväksi. Iloisen, luonnollisen ja lämpimän aistillisuuden kanssa sillä ei ollut paljonkaan tekemistä. 70-luvulla me taas nauroimme perimätiedon mukaan SKP:n keskuskomiteassa esitetylle kysymykselle: "Jos sillä seksillä sosialismiin päästään niin miksei mentäisi?"

70-luvun lopulla ja tällä vuosikymmenellä naiset ovat niin naisliikkeeseen järjestäytyneissä ryhmissä kuin muutenkin alkaneet keskustella seksuaalisuudesta ja uskaltautuneet kuuntelemaan omaa sisintään. Moni on kokenut vapautuvansa ja ruvennut aktiiviseksi myös muissa asioissa: rauhan- ja solidaarisuustyössä, luonnonsuojelussa jne.

Jos vapaa, luonnollinen seksuaalisuus osaltaan auttaisi meitä sosialismiin, niin eikö se olisi ihan hauskaa?

Lähteitä:

Raimo Blom: Keitä ovat toimihenkilöt, Kommunisti 5 ja 6/82
Kaisa Kauppinen-Toropainen ym: Naiset ja työ, Työterveyslaitos
Ernest Borneman: Das Patriarchat, Fischer Taschenbuch Verlag
Evelyn Reed: Woman's evolution, Pathfinder Press
Friedrich Engels: Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä
Marx, Engels, Lenin: Nainen, perhe ja yhteiskunta, Kansankulttuuri
Wilhelm Reich: Fasismin massapsykologia, Otava
Wilhelm Reich: Die sexuelle Revolution, Fischer Taschenbuch Verlag

Politiikan muodot ja vallan konseptiot (I)

Politiikan, demokratian ja hegemonian muodoista vapautuminen

Christine Buci-Glucksmann

1. Eräitä Tutkimusperspektiivejä

Yli kymmenen vuoden ajan on keynesiläisille valtioille tyypillinen politiikan etatististen muotojen kriisi saanut Ranskassa ilmauksensa – niinkuin useimmissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa – käytännössä (uusien sosiaalisten liikkeiden synty) ja teoriittisissa prosesseissa (valtaa koskevien käsitysten muutos). Tämä on asettanut kyseenalaisiksi marxismiin välineellisen ja "klassistisen" tulokinnan sen keskeisissä käsitteissä: valtio, luokka, tuotanto. Tällainen kriisi, jota on kuvailtu milloin "marxismien kriisinä", milloin "proletariaatin jäähyväisinä" (Gorz) tai "jälkiosialismina" (Touraine), tekee pikemmin välttämättömäksi marxilaisen valta- ja politiikkakonseption perusteellisen, kriittisen ja teoreettisen uudelleenarvioinnin. Se merkitsee ensisijassa marxismien vapauttamista kaikesta etatistisesta painolastistaan (politiikka = valtio) ja tiettyjen perinteisten määritelmien murtamista, jotka ovat eurooppalaisen työväenliikkeen käytännön ja toista ja kolmatta internationaalia hallinneen marxismien perua.

Tämän vuoksi ehdotankin seuraavien, vallitsevien politiikkakäsitysten kyseenalaistamista. Ensinnäkin käsitys politiikasta kahden vastakkaisesti järjestäytyneen luokan taistelulenttänä. Määritelmä on kehitetty yksinomaan ylärakenteessa luokkaspesifeistä määritelmistä lähtien liikkeelle luokka-asetusta tuotannossa ja käsitystä vastaavasta ajattelutavasta, jossa politiikka nähdään tuloksena lineaarisesta kehityksestä: tuotanto – "luokkatietoisuus" – politiikka. Toiseksi käsitys politiikasta taloudellisesta perustasta erotettuna ja eroavana yksinkertaisena ylärakenteena. Käsitys vastaa enemmän tai vähemmän mekaanista kaavaa, joka eristää toisistaan "perustan" ja "ylärakenteen" sekä talouden ja politiikan sekä kieltää kansalaisyhteiskunnalta, hegemonian organisoimisen alueelta, kaikenlaisen poliittisen tuotteliaisuuden. Kolmanneksi käsitys politiikasta subjektiviteetin muodot ulkopuolelleen sulkevana objektiivisidna, historiallisina tapahtumina ja käytäntöinä, jotka ovat rakentuneet elämäntavassa, uusintamisessa, perheessä ja kurinpidossa jne. Tällä tarkoitetaan perinteistä poliittisen käytännön määrittelyä, jonka naisliike on kyseenalaistanut, ja joka on alitis kaikelle tululle dualismille ja erotteuille kuten objektiivinen/subjektivinen,

rationaalinen/epärationalaalinen, julkinen/yksityinen, miehet/naiset, aktiivisuus/passiivisuus...

Kuitenkin sellainen kritiikki, jonka lähtökohtana on – naisliike mukaan lukien – uusien sosiaalisten liikkeiden refleksio, ja joka ottaa suhdetta ranskalaisiin teorioihin vallasta (Foucault, Deleuze, ja Guattari, Touraine, Gorz), merkitsee samalla uusien politiikkaa ja poliittista koskevien konseptioiden kehittämistä marxismiin sisällä. Tätä määritelmää nimittäisin Gramscia mukaillen *politiikan ja demokratian laajennetuksi konseptiksi*.

Sellaiseen politiikkakonseptioon, joka on tyypillinen kehittyneen kapitalistisen yhteiskunnan kaikissa *valtasuhteissa* olemassa olevalle kriisille, on Gramsci jo viitannut tietyillä käsitteillä (hegemonia, eriytynyt valtio, historiallinen blokki). Näitä käsitteitä on uudistettava ja osittain kehitettävä. Tämä uusi politiikkakonseptio luo kirkkautta siihen pisteeseen, joka on jäänyt toistuvasti epäselväksi marxilaisille, nimittäin politiikan muotojen ja vallan suhteeseen. Tämä suhde on jäänyt epäselväksi ensi sijassa siksi, että marxismien teoria kärsii aina erityistä puutetta *vallan harjoittamisen muotojen* analyysis-

tä, mikä estää toistuvasti "reaalisen sosialismin" "realistisen sosialismin" etatistisen ja byrokraattisen yhteiskunnan konkreettisen analyysin. Mutta myös siksi, että liberaalis-konservatiivisten muotojen (Reagan, Thatcher, Giscard) maailmanlaajuinen imperialistinen vastahyökkäys perustuu oikeistolaiseen, populistiseen ja korporatiiviseen anti-etatismiin, joka väärässä liberaalisuudessaan pyrkii porvarillisen politiikan muotojen elvyttämiseen aina repressiivistä keinoista (El Salvador) kansalaissovulla vehkeilyyn asti.

Siksi ovat tämän porvarillisen anti-keynesiläisyyden uudet ratkaisut keynesiläisen valtion ja sen peruslakien tyyppisille kriiseille seuraavat:aylorilais-fordilainen teollistaminen, sosiaalivaltion laajentaminen, Pohjoinen-Etelä-suhteen kärjistäminen, taloudellisen kasvun pitäminen luonnonlakina siitä aiheutuvine, laajoine seurauksineen ja "historialliset kompromissit" sellaisina kuin ne ovat luonteenomaisia kapitalistisen laajentamisen vaiheelle. Kehittyneissä kapitalistisissa maissa johtaa keynesiläisen mallin kriisi sosiaalivaltion suurempiin tai pienempiin murtumiin: julkisten menojen ja sosiaalipalvelujen supistamiseen, varustelumenojen kasvuun, friedmanilaiseen "liberaaliin" talouspolitiikkaan, työväenluokan kurissapitämiseen (rasismien käyttäminen siirtolaisia vastaan) ja työvoiman hinnan alentamiseen. Lyhyesti sanottuna: viimeiset 30 vuotta kestänyt porvarillisen politiikan (interventionistinen ja kysyntää säätelevä politiikka sekä kulutusmallien etatistinen suuntautuminen) laaja, ekspansiivinen ja etatistinen, historiallinen suhdannekierto on kulkemassa loppuaan kohti.

Tämä keynesiläisen mallin kriisi ilmentää ennennäkemätöntä muutosta keskustan ja periferian välillä pääoman kansainvälistymisen ja työnjaon hyväksi. Kuten useat latinalaisamerikkalaiset kommentaattorit ovat tähdentäneet, etenee keynesiläisyyden kriisi kehittyneissä kapitalistisissa maissa yhtäaikaaisesti CEPAL:n (Yhdistyneiden Kansakuntien Latinalaisen-Amerikan talouskomissio) kriisin ja Latinalaisen-Amerikan tuontituki mallin kriisin kanssa. Siksi nähdään, huolimatta hyvin suurista eroista keskustan ja periferian ja periferioiden välillä (Meksiko ja Venezuela, ja Etelän mookamaiset diktatuurit) maailmanlaajuinen anti-keynesiläinen ja jopa anti-reformistinen tendenssi, jota ei pitäisi käsittää yksinkertaisesti katastrofaalisena kriisinä. Refleksio valtion ja poliittisen, valtiomuodon, politiikan muotojen ja vallan dialektiikasta on osa vasemmiston jälkikeynesin ulottuvuuksia ja demokraattisen sekä populaarin strategian uudelleenmäärittelyä.

Tämä merkitsee myös ei-etatistisen sosialismin peruspiirteiden kehittämistä Itä- ja Länsiliittoutuman logiikalle ja niiden

vallitsevalle etatistiselle ajattelutavalle (neuvostoliittolaisen ja sosialidemokraattiseen tapaan).

Jos vallankumouksellinen liike tiedottaa demokratiaprobleeman uudet ulottuvuudet, silloin sen ei tarvitse jäädä alakynteen porvarillisen politiikan uudelleenmuotoilulle, ja porvarillisen politiikan uudelle autoritaarisuudelle, mikä vahvistaisi vallankumouksellisen liikkeen heikkomman aseman. Sen vuoksi onkin syytä esittää radikaali kysymys: onko olemassa marxilaista teoriaa politiikan ja vallan harjoittamisen muodoista, joka ylittäisi tutut, klassiset ongelmat. Nimitäin joko politiikan kritiikkiä valtiollisena muotona, illusiona, sortona (marxismien anti-etatistista versiota) tai liberaalisanarkistista myyttiä valtion ja politiikan kuoleutumisesta taikka realismia, jossa pyritään hinnalla millä hyvänsä "hallitsemisen taitoon": ohjaamaan valtiota enemmän tai vähemmän.

Ottaen huomioon nämä utopian ja realismin vaihtoehdot, jotka ovat paljon hallinneet keskustelua, haluaisin viitata muutamaan seikkaan, jotka ovat välttämättömiä marxilaisen politiikkakonseption muutokselle. Ensinnäkin tässä politiikkakonseptiossa eivät politiikka ja valtio ole ehdottomasti paikallistettavissa. Liikkeelle on lähdettävä toisista presiseistä: sen mukaan jokainen valtasuhde, jossa on kyse hegemoniasta, on poliittinen. Niin kauan kuin esiintyy suhde hallitsevien ja hallittujen välillä (luokkien, sukupuolten, enemmistön ja vähemmistön, oppineiden ja opettavien välillä) on kysymys politiikasta. Valtion analysointi erityisenä apparaattina tiivistää valtasuhteiden kokonaisuuden, joka on valtion toiminnan ja muutosten pysyvä perusta.

Toiseksi politiikkakonseption muodoista vapauttaminen. Niin kauan kuin politiikka käsitetään yksinomaan herruuden ja pakon mallin mukaan ja legitimaatio Macchivellin kentaurin molemmissa ulottuvuuksissa (väkivalta ja suostuttelu), jääddään tietyn järjestysmallin vangiksi, joka on leimannut klassista politiikan tiedettä. Länsimainen filosofia on tuottanut aina Aristotelesta Kantiin ja Hegeliin saakka suositun ja vallitsevan ajattelutavan. Sen mukaan muoto järjestää moninaisen ja epäkoherentin materian. Järjestyksen periaatteena ymmärrettävä ja myönteinen muoto asettuu vastustamaan epäjärjestyttä – negatiivista ja häiritsevää elementtiä, joka on rationaalisen ymmärryksen tuolla puolen. Kuitenkin tällainen klassiselle tieteelle luonteenomainen, yksiuolotteinen käsitys muotojen yksinkertaisuudesta on kyseenalaistettu tieteen uudemman kehityksen (biologia, kybernetikka) piirissä ja tilalle on tullut kompleksinen rationaalisuus, joka pitää epäjärjestyttä ymmärrettävänä.

Järjestysmalli näyttää kuitenkin yhä edelleen hallitsevan marxilaista politiikan muotojen teoriaa, sellaisena kuin se esiin-

tyy erilaisissa ideologiateorioissa – pakko ja alistaminen – ja erilaisissa klassisissa reduktioissa, joissa poliittinen palauteaan luokkien "järjestykseen". Vastakohdaksi tälle kehkeyttää kriisi poliittisia muotoja, jotka eivät ole käsitettävissä erilaisiin lineaarisin vallan konseptioihin. Yhteiskunnan epäpolitisoituminen ja atomisoituminen, valtion luoma korporatismi ja kansalaisyhteiskunnan hävittäminen ja uudelleenmuokkaaminen, etujen privatisoituminen, arkipäivän "kurinpiito" (Foucault) ja "työväenluokan" hajaantuminen ovat kaikki "epäjärjestyksen" ja passiivisen vallankumouksen politiikan muotoja. Eikö kriisin kapitalistinen "hallittavuus" kapitalistisissa keskuksissa johdu myös näiden yhteiskunnallisten sosiaalisesti kompleksisten muotojen hallinnasta, passiivisesta, alistetusta anarkismista ja keynesiläisen valtion vapautetusta korporatismista?

Kolmanneksi poliittikka konseptin epäkeynesiläistäminen ja niin muodoin sellaisen politiikan elvyttäminen, jossa otetaan etäisyyttä valtiioon. Sillä hetkellä, kun poliittinen "keynesiläinen vallankumous" joutuu kriisiin omien taloudellisten ja poliittisten peruslakiansa alueella (suhdanteiden poliittinen hallinta, sosiaalivaltio, eurooppalaisen kansallisen valtion kriisi, suuren keynesiläisen sosiaalidemokratian kriisi), voidaan ymmärtää keynesiläisyyden ominaispaine marxismissa itsessään vielä paremmin kuin niissä työläisten ja demokraattisen liikkeen vaatimuksissa, ovat kehittäneet usein valtionkysyntää tasoittaakseen monopolien ja markkinoiden ylivaltaa.

On ehdottoman tärkeää korostaa sitä, että vuodesta 1973 lähtien on porvarillinen käsitys kriisistä vedonnut järjestelmän "sääntelemättömyyteen", joka johtuu valtiolle asetettujen sosiaalisten ja taloudellisten vaatimusten ylivoimaisuudesta. Tämä selitys on saavuttanut valtavaa menestystä sekä puoluejärjestelmässä että poliittisissa päätöksissä. Kaikki konservatiiviset hahmotelmat – Crozierista Luhmanniin – jotka tulkitsevat politiikan muotojen kriisin järjestelmän "sääntelemättömyyden" kriisinä, edellyttävät sosiaalisen kasvaneen kompleksisuuden ajattelutapaa.

Tämä ajattelutapa kriisistä järjestelmän sääntelemättömyyden kriisinä merkitsisi kriisin palauttamista ja neutralisointia hallintovaltion tai mediaalisten kyberneettisten päätösprosessien hyväksi, mikä sivuuttaisi klassiset, poliittiset ja demokraattiset välitykset.

Vaikka hylätäänkin etatismien muotojen kriisin raju palauttaminen "sääntelemättömyyden" yksinkertaiseen kriisiin, ei pidä kuitenkaan luopua sosiaalisen kompleksisuudesta ja demokratiaprobleeman asettamisesta radikaalilla tavalla. Tämä merkitsee sitä, että ylitetään lamauttavat vaihtoehdot työväenliikkees-

tä sekä valtavaltiona että mahdollisena valtiona, jotka molemmat alistavat taistelumuotonsa ja -sisältönsä vallitsevalle tai rakennettavalle valtiolle.

2. MARXILAISEN POLITIIKKA-KONSEPTION KRIISIOIREITA

Useissa uusimmissa ranskalaisissa analyyseissä Tourainelta (1980) tai Gorzilta (1980) nähdään – eri tavoin – kehittyneiden kapitalististen maiden nykyinen kriisi yhden historiallisen vaiheen loppuna. "Sosialistinen" käänne ja siihen liittyvät yhteiskunnallisen ja poliittisen muutoksen mallit nähdään toisaalta keskittyneenä proletariaatin historialliseen merkitykseen (jolloin pääristiriita on taloudellisissa riistosuhteissa) ja toisaalta yhteisen vallan valtaamisen malliin, mikä ymmärretään valtiovallan valtaamisena.

Niin Tourainen esittämässä uusien yhteiskunnallisten liikkeiden synnyssä (feministinen, ekologinen ja regionalistinen liike) kuin Gorzin esittämässä "ei-työläisten ei-luokan" esiinmarssissa (työttömät, tuotannosta uloslyödyt, tilapäistyöntekijät, nuoriso, naiset) ilmaistaan kapitalistisen teollisuusjärjestelmän kriisin tuloksena muutos jälkiteollisen kapitalistisen yhteiskunnan kriittisessä ja "vallankumouksellisessa" tekijässä. Marxismi orientoituessaan tuotantovoimien kehittymisen ja teollisten konfliktien idologiaan, sellaisena kuin ne tyypillisesti kehittyivät 1800-luvulla ja 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla, osoittautuu riittämättömäksi, jotta sen avulla voitaisiin analysoida näitä uusia konflikteja. Tarkemmin sanoen, siinä määrin, missä marxismi edelleen pitää tuotannon aluetta keskeisenä samalla kun uudet konfliktin muodot kuitenkin ovat siirtyneet tuotannon ulkopuolelle (Touraine) ja tuhonneet näin ollen "työväenluokan keskeisen aseman" tuotannossa ja yhteiskunnassa. Tähän perustuu Gorzin kriittinen ja pessimistinen analyysi: "marxismin kriisi" ei ole koskaan pelkästään ilmaus proletariaatin ja työväenliikkeen kriisistä. Kapitalismi on osoittautunut kykeneväksi yhdistämään uuden teknologian avulla tuotannon laajentamisen työläisten autonomian tuhoamiseen silloin kun työn uudelleenorganisointi on kytkeytynyt hierarkkisiin muutoksiin. Edelleen työ arvona ja käytäntönä "luokkatietoisuus" ei muodostane enää perustaa työläisten identiteetille; tämän vuoksi ei työväenluokka rajoineen eikä vaihtoehtoineen ole enää keskiössä, yhteiskunnallisen vaihtoehdon moottorina.

Tähän rakenteelliseen perustaan on lisättävä vielä toinen tekijä, joka liittyy käsitykseen vallasta ja sen "säätelämästä" proletariaatin näkökulmasta katsoen.

Lähtien tehtaista, joita hallitsevat yhä enemmän suuret maailmanlaajuiset (monikansalliset) tekno-byrokraatit päätyen valtioon, joka on ottanut vastuun tarpeiden

den tyydyttämisestä samalla kun se on luonut kasvavan teknokraattisen, reformistisen ja hallitsevan byrokratian, ei modernilla vallalla ole enää subjektia. Siitä on tullut puhtaasti järjestelmävaikutteinen: "Nykyisellä teknokraattisella vallalla on oleellisesti funktionaalinen oikeutus; se ei kuulu millekään subjektille vaan funktionille, asemalle, joka yksilöllä on työnantajan, instituution ja valtion organisaatiokaaviossa." (Gorz 1980, 43).

Tätä anonyymia ja "subjektitonta" valtaa ei voida ilmeisesti "sinällään kumota", koska se ei ole mikään järjestelmän eristettävissä oleva osa (kuten luokka subjektina, valtio instrumenttina) vaan kyseessä on järjestelmän vaikutus kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi on marxilaisen mallin syvällekyvä revisio tarpeellinen: käsitystä vallan valtaamisesta on tarkistettava.

Molemmissa seuraavissa tapauksissa asetetaan kyseenalaiseksi kokonaisuudessaan käsitys politiikasta: sekä työväenluokan keskuksen klassisten, rakenteellisten rajojen menetys että kaikkialla läsnä oleva valta, jota ei kuitenkaan voida palauttaa eristettävissä ja näkyvissä olevaan "keskukseen". Valtion ja tuotannon "säänneltämättömissä olevien keskusten" (Gorzilla "heteronomiat") sijasta on orientoituttava uudelleen "autonomisen" kansalaisyhteiskunnan (società civile) suuntaan, uuteen poliittiseen käytäntöön, joka suuntautuu eteenpäin periaatteella "me elämme" (ei enää "mitä on tehtävä"): kaupungit muuttuvat, kulttuuriset normit ja sukupuolten väliset suhteet muuttuvat, atomivoimaa vastaan taistellaan... toisenlaisia kehitysmalleja tuotetaan. Lyhyesti, politiikkaa ja demokratiaa laajennetaan alueille, jotka ovat olleet tähän asti poliittisen tilan ulkopuolella, politiikan organisatorisen kolmion (valtio, puolueet, työmarkkinajärjestöt) ulkopuolella: "puolueiden hylkääminen ja politiikan kustantajina." (Gorz 1980, 107).

Mikä tahansa analyysin "modernistinen" painotus onkaan (kuten esim. "integroitunut, teknokraattinen herruus", on kuitenkin ilmeistä, että esitettyä pääongelmaa ei voida marxismissa asettaa (tai ratkaista) kehittämättä uutta politiikan marxilaista konseptiä.

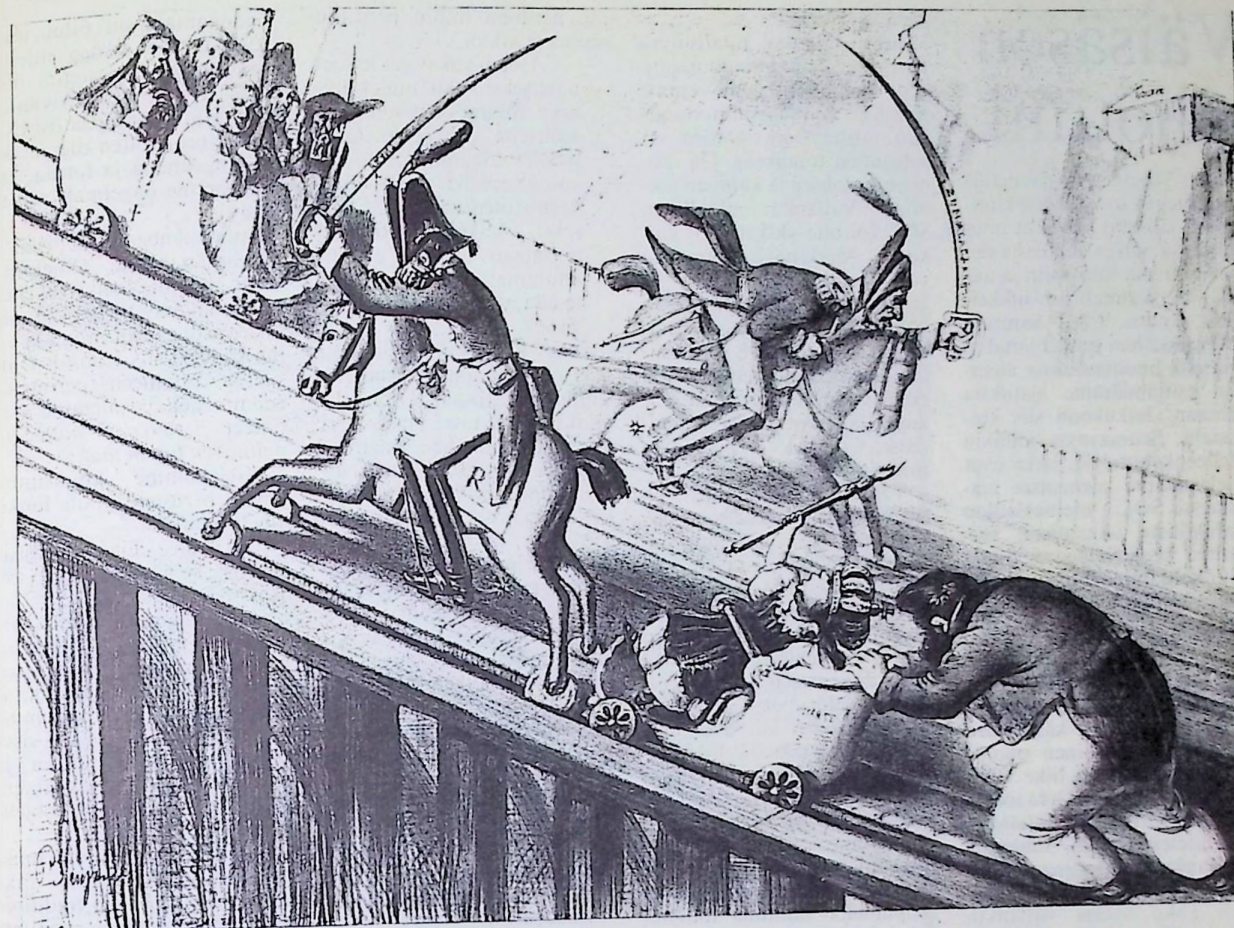
1. Se, että kriisi ei ole "puhtaasti" proletarisesti" ratkaistavissa, on seurausta työväenluokan klassisten organisatioiden selvästä edustavuus- ja legitimitettkriisistä (näin sekä kommunisteilla että sosialidemokraateilla) ja strategiasta, jota leimaa enemmän tai vähemmän "vasemmisto-keynesiläisyys". Koko "marxilainen" käsitys työväenluokasta taloudellisine kriteerein (lisäarvon tuotanto) ja yhteiskunnallis-kulttuurillisine kiinnittymisen muotoineen (tuotannon työläiset, etupäässä miehet, yhteenliittyneinä

työssä ja vastuussa tuotannosta) on luhistunut (ensin vuoden 1968 kokeimuksissa, sittemmin taistelussa tuotannon ulkopuolella). Kriisin ja vertaansa vailla olevan teknisen kehityksen seurauksena (uudet tiedotusvälineet, valta- ja informaatiosuhteiden muutokset kansallisella ja maailmanlaajuisella tasolla, työnjaon uudelleenorganisointi), elämme palkkatyön ja työmarkkinoiden jyrkkää eriytymistä: enemmän tai vähemmän suojellun työväenluokan viereltä löytyy tilapäistyöläisten, ilman sosiaalista turvaa työskentelevien (alipalkattu musta työ) ja työttömien joukot. Tämä prosessi vastaa pääpiirteissään sitä, mitä Gorz tarkoittaa "ei-työläisten ei-luokalla".

2. Erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden synty ja kehitys – mukaanlukien naisliike – on käytännössä asettanut kyseenalaiseksi sen politiikan rajat, sisällöt ja käytännöt, sellaisina kuin ne ovat kehittyneet työväenliikkeen leninistisessä, stalinistisessä ja sosialidemokraattisessa traditiossa. Antiautoritäärisinä, "yhteiskunnallisen ja yksityisen politisoimisen" perustalta syntyneinä ja "massayhteiskunnan" koulujen, kaupunkikehityksen ja palkka-kehityksen prosesseista nousseina ne ovat omaksuneet käsitykset *alistamisen poliittisista muodoista* (sukupuoli, valtio, alueellinen identiteetti) erotuksena taloudellisen riiston muotoihin tuotannossa, "pystysuoriin" muutoksiin. Käytännössään ne ovat tuhonneet politiikan ja valtion vanhan yhtenevyyden näkyvimmästä (hierarkkinen parlamentarismi, reformistinen ja autoritäärisine byrokratioineen) vähiten näkyvään: korporatismi, demokratia, jossa eri intressien ajajat neuvottelevissa sopivat asioista, perherakenne, yksityisen ja julkisen erottuminen toisistaan, marginalisointi ja syrjimin. Kuitenkin tällainen kritiikki, joka kohdistuu "yhteiskunnallisesta vieraantumiseen" – jota nimittäisin Gramscia lainaten yhteiskunnallisen alistamisen antihegemoniaalisiksi muodoiksi –, ulottuu huomattavasti poliittisen kentän ulkopuolelle ja vaatii valtarakenteen uutta analyysiä.

3. Laajassa valtiossa, jota leimaa sen oman keynesiläisen muodon kriisi, sosialistinen strategia ei voi enää pitää vallan "valtaamisen" traditiolaisissa mallissa. Gorzin mukaan ei voida enää pitää kiinni siitä, mikä perusti "marxismin": luokat, tuottajien demokratia, vaihtoehtoinen valtio (yhdistyneenä yksinkertaiseen dualistiseen malliin vetoamiseen). Sen vuoksi on käännettävä takaisin politiikka-käsityksen marxilaiseen perustaan.

jatkuu

Prahan seminaari

SOL:n perinteinen teoreettis-poliittinen seminaari järjestetään jälleen heinäkuussa Prahassa. Tarkka aika on 15.–29.7. Mukaan mahtuu 30 solllilaista ja muuta asiasta kiinnostunutta. Matkan hinta tulee olemaan n. 1400 mk, mihin sisältyvät lentomatkat sekä asuminen ja ruokailu.

Ohjelmaan on suunniteltu seuraavantyyppisiä teemoja:

- Suomen tulevaisuuden ehdot, globaali tilanne, talous...
- Yleiset vastastrategiat, aineellisen tuotannon merkitys, sivistysteistön ja työväenluokan liitto, SOL:n osuus kokonaistaistelussa
- Koulutus kapitalismissa
- Nuorisokulttuuri, nuorison asema

– Kysymys hegemoniasta, muutoksen verkosto, meidän osuutemme (demokraattinen ammattikäytäntö?)

Teemoja pyritään valmistelevaan etukäteen. Tarkoitus on saada aikaan erilaisia työryhmiä, joissa voi olla mukana muitakin kuin Prahaan lähtijöitä. Tarkempia tietoja saa jatkossa SOL:n toimistosta. Kevään aikana tullaan myös kokoamaan lista materiaalista, jota kannattaa lukea ennen seminaaria.

Ohjelma Prahan seminaariin tulee sisältämään myös tsekkiläisten alustuksia (2–3 päivää) sekä tutustumista Prahaan ja sen ympäristöön nähtävyyksiin.

Seminaariin voi ilmoittautua soittamalla tai kirjoittamalla SOL:n toimistoon. Samalla voi ilmoittaa halukkuutensa osallistua valmisteleviin työryhmiin.

SOL:n osoite ja puhelinnumero:
Luotsikatu 13, 00160 Helsinki 16, puh. 90-653 696.

Väisäsen giljotiini

Esko Väisänen on ystävällisesti (pienen toverillisen kinuamisen jälkeen) lausunut mielipiteensä SOL:n suhteesta demokraattisiin liikkeisiin ja uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. (Soihtu 1/83) Samassa yhteydessä hän esittää joitakin kriittisiä huomautuksia aiemmin esittämämme ajatuksia kohtaan. Jatkukoon siis keskustelu. Seuraavassa joitakin edelleenkehittyjä, jotka ovat mielestämme olennaisia ajateltaessa SOL:n olemassaolon mahdollista jatkamista. Esitämme tässä vaiheessa oman lähtökohtamme Väisäsen ajatusten kritiikkinä.

1. SOL

Ystävämme Esko muotoilee ongelman seuraavasti: "Pääongelmaksi näyttää muodostuvan epäselvyys käsitteiden vallankumouksellinen puolue ja demokraattinen liike välillä." Tämän jälkeen hän toteaa että kysymys organisaatiosta on mielekäs vain suhteessa "vallankumoukselliseen järjestöön ja vain siihen". Edelleen Esko toteaa vallankumouksellisen järjestön eroavan demokraattisesta siinä, että "me sensijaan pyrimme... aatteellis-poliittiseen ja käytännölliseen yhtenäisyyteen." Tällainen yhtenäisyys olisi siis SOL:n tavoite. Lopulta esitetään SOL:n olemassaolon varsinainen perustelu: "Sitä varten olemme olemassa, että meidän kantamme muuttuisi muidenkin kannaksi." (korostus meidän)

Tämän viimeisen lauseen voi nimetä vaikkapa Väisäsen giljotiiniksi. Siinähan ajatellaan, että a) on selvää että me olemme oikeassa ja siksi b) meidän tehtävämme on vakuuttaa muut tästä asiasta ja että c) tämä tapahtuu yksinkertaisesti meidän johdollamme, sillä koska me olemme oikeassa meidän ei tarvitse muilta mitään oppia.

Tässä ei ole kyse ilkeämielisestä kärjistyksestä. Toisessa yhteydessä Esko määrittelee puoluetta näin: "Puolueen tehtävä on *totaalinen*, sen on vietävä luokkataistelu päätökseen."

seen."

Juuri tällaista totalisoivaa käsitystä vallankumouksellisesta toiminnasta me emme hyväksy. Kapitalismin vastainen taistelu on monien eri subjektien toimintaa. On monia muutoksen ja kapinan voimia. Vallankumouksellinen SOL voi olla yksi näiden joukossa. Merkittävä voima se voi olla vain, jos se osaa *oppia ja kuunnella*, muuttua itsekin jatkuvasti maailmaa muuttessaan. SOL:n tulee sisäisesti rakentua niin, että se sallii erilaiset oppimisprosessit, erilaiset lähestymistavat, moninaiset muodot maailman mieltämisessä.

Tämä mielestämme on mahdollista marxilaiselle järjestölle ja itse asiassa juuri seläiselle. Marxismi ei ole valmis ja suljettu järjestelmä, se on moninainen ja rikas teoreettinen ja käytännöllinen *ohjelma*. Oppimisen, dialektiikan, ristiriitojen ja herkkyyden todellisuuden mutkallisuudelle tulisi kai olla juuri marxismin määreitä. Eikö niiden tulisi yhdistyä järjestön vastaavaan joustavuuteen? Me emme usko mihinkään "maailmankatsomukseen", joka tulee jostain ihmisten elämän ja omien kokemusten ulkopuolelta valmiina totuutena.

Väisäsen puheenvuorossa mieltämme jäi askarruttamaan tehtävänasettelu, joka vaikutti itse asiassa melko mielivaltaiselta. Väärin asetetut tavoitteet puolestaan voivat viedä toiminnan ilon ja inon, murskata painollaan ja vaativuudellaan. Meidän strategiamme hegemonian valtaamiseksi edellyttää ihmisten todellisuudesta lähtevää ja käytännöllisesti toimivaa teoriaa.

Meidän ajatuksemme oli – ja on edelleenkin – että ei ole olemassa mitään valmiita muotoa, missä sosialistisen opiskelijaliikkeen järjestäytyminen voisi tapahtua. SOL:n nykyinen tila huutaa julki sen vanhan organisaatiomuodon tarpeettomuutta. SOL:n perusjärjestöjen tasolla onkin jo tosiasiasa muodostumassa pitkälle meneviä uusia toiminnan suuntia, uutta identiteettiä.

2. Uudet liikkeet

Meille jää kokonaan hämärän peittoon mihin perustuu seuraava arvio:

"Asetan vakavasti kyseenalaiseksi koko 'uudet liikkeet' Suomessa yhteiskunnallisena liikkeenä. Olen todella alkanut viime aikoina epäillä koko 'liikkeen' olemassaoloa. Toiseksi. Mikäli 'liikkeistä' puhutaan on kai ennenkuulumatonta että ne käsitetään a priori edistyskelliksi."

Oma ajattelumme liikkuu taas jokseenkin päinvastaiseen suuntaan. Mistään "opiskelijaliikkeestä" tässä maassa ei kannata puhua. Sen sijaan radikaalia porukkaa riittää todella moneen junaan. Ja näissä radikaalissa puuhissa nousee esiin kysymyksiä, jotka valtiollistunut työväenliike monin tavoin on sivuuttanut (vrt. Soihtu 1/83 teemaan liittyvät keskustelut). Ilmeistä on, että ihmisten vapaa yhteenliittyminen ja radikaali puuhailu antaa aseita vähitellen maailman muuttamiseen. Ei kai tässä mitään ennenkuulumatonta ole. Onhan työväenliike pitänyt perinteisesti edistyskellisenä niinkin vaatimattomia yhteenliittymisen muotoja, kuin työläisporukoiden omat pesäpallot ja jalkapalloseurat.

Eräässä mielessä puhe siitä ovatko "liikkeet" edistyskellisiä vai eivät on meidänkin näkökannastamme turhaa. On vain osallistuttava radikaalien liikkeiden toimintaan. Muutosvoimien solidaarinen verkko ei rakennu, jos sillä ei ole rakentajia.

3. SKP

Työläisten ammatillisen ja vallankumouksellisen liikkeen merkityksen toki mekin näemme. Se, missä määrin SKP taas tänään edustaa vallankumouksellista subjektia Suomessa onkin jo keskustelun arvoinen asia. Eikä kyse ole vain aktuaalisista ongelmista. Niiden pinnalla näkyvien ongelmien takana, joissa SKP natsii liitoksissaan, on monia itse puolue teoriaan ja koko kehityneen lännen vallankumouksen liittyviä ratkaisemattomia kysymyksiä.

Niinpä Väisäsen tapa suhteuttaa SOL:n poliittinen linja SKP:n päiväkohtaisiin ratkaisuihin tuntuu hieman kömpelöltä. Esko on havainnut, että

Tiedonantaja on ollut usein "kutakuinkin samaa mieltä" maassamme harjoitetun politiikan arvioinnissa. Aivan oikein! Mutta johtopäätös: Esko kiistää osapuolten olemassaolon ongelmana ja toteaa, että liikkeemme ongelmat ovat teoreettis-maailmankatsomuksellisia. Sitten hän jatkaa: "Objektiivisesti olemme siis tukeneet toista näkemystä ja osapuolta sekä vastustaneet muita ja viime kädessä siis Kansan Uutisia ja puolueen perinteistä enemmistöä... olemme asettuneet tietyn aatteellispoliittisen linjan taakse..."

Mielellämme kuulisimme jonkin perustelun tälle huikealle tulkinalle.

Mitä tulee Tiedonantajaan itseensä, se näyttää olevan asiasta myös toista mieltä. SOL:n linjasta sille on kelpannut vain osa siitä mikä *päivänpolitiikan piirissä* on vastannut sen omaa linjaa. Lähes kaikissa aatteellisissa ja liikkeemme ongelmien juuriin liittyvissä kysymyksissä on SOL:n ja TA:n linja ollut erilainen. Mistä siis tulee tämä "objektiivinen tuki"???

Maailma ei ole meille mustavalkoinen. Näemme liikkeemme molempien traditioiden sisällä tärkeitä ja positiivisia poliittisia aineksia. Liikkeemme ongelmien juuret ovat kuitenkin paljon, syvemmällä kuin kummankaan osapuolikeskuksen johto ymmärtää.

Siksi vastustamme kaikkia yrityksiä sitoa SOL:oa kumppaan osapuolikeskukseen. SOL:n tulevaisuus ei ole osapuolten politiikan, tämän tai tuon, "objektiivisessa tukemisessa".

Me näemme SOL:lla tulevaisuutta, jos se kehittyy itsenäisenä, kriittisenä ja osapuolista riippumattomana. SOL:n on onnistunut yhdistyä. Nyt sen on osattava vielä uudistua. Näin se voi olla myös parhaalla tavalla edistämässä (toivotavasti vielä mahdollista) kansandemokraattisen liikkeen tulevaa eheytymistä.

Samalla näemme SOL:n tärkeimmät tehtävät kansandemokraattisen liikkeen "ulkopuolella", toimimisessa opiskelijoiden keskuudessa.

28. 4. -83 MATTI AHO
JUSSI SILVONEN

tiede&edistys

TUTKIJALIITON AIKAKAUSLEHTI

Tänä vuonna on kulunut 100 vuotta Karl Marxin kuolemasta. Tiede ja edistys -lehden tämän vuoden toinen numero on kokonaisuudessaan omistettu Marxille. Tunnetut ulkolaiset tutkijat (mm. Haug, Holzkamp, Oizerman, Rose, Schanz) kirjoittavat Marxin aktuaalisuudesta. Sakari Hänninen, Pekka Kosonen, Juha Manninen, Lauri Mehtonen ja Veikko Pietilä arvioivat Marxin ajattelun merkitystä ja marxismin nykytilaa eri näkökannoilta. Kotimaiset tutkijat tilittävät myös omaa ja oman tieteellisen työnsä suhdetta Marxiin ja marxismiin. Numero sisältää runsaasti kuva-aineistoa ja kevyempiä katsauksia, aikalaisten luonnehdintoja Marxista ym. Lehti ilmestyy toukokuun puolivälissä.

1818
1883

Karl Marx

Tiede ja edistys -lehden saa parhaiten käsiinsä tilaamalla sen Tutkijaliiton toimistosta Vuorikatu 8 A 3, 00100 Helsinki 10, puh. 90-633 239 tai maksamalla vuosikertatilauksen (70,-) ps-tilille 139093-9. Myös irtonumeroita (19,-) saa liiton toimistosta ja hyvin varustetuista kirjakaupoista.

ON SUKELLETTAVA UUDEN KOKEMUKSEN SYV

HERRANEN KAISA
LONKINT 9

80230 JS 23

(Otto Bauer)

Kuluva kevät on merkinnyt Soihdulle vanhojen projektien jatkamista ja syventämistä. Mutta samalla lehti on muuttunut jatkuvasti. Erityisesti muutokset ovat koskeneet toimitusta. On etsitty lehden uutta tekotapaa, arvioitu vanhan ansioita. Toiminnan suunnat ensi syksyksi alkavat hahmottua.

1. Avoin keskustelu

Suomalaista marxilaista kulttuuria ei ole voinut syyttää liiasta keskusteleavuudesta. Kd-liikkeen julkisuuden rajat on piirretty osapuoliuskollisuuden pyykein. Tässä tilanteessa Soihtu on pyrkinyt laventamaan keskustelun rajoja, avaamaan julkisuuden piiriä. Erityisesti Soihtu haluaa rakentaa marxilaista keskustelukulttuuria, erilaisten teoriasuuntien välistä *argumentaatiota* ja *oppimisprosesseja*.

2. Marxisin ajankohtaisuus

Maailman muuttamisesta käytävään keskusteluun Soihtu haluaa tuoda oman *erityisen* näkökulmansa – marxilaisen analyysin. Soihtu ei ole tieteellinen julkaisu vaan liikkuu uusimman tutkimuksen ja poliittisten käytäntöjen leikkauspisteissä, etsii niiden välitystä. Me näemme marxisin oppimisprosessina, kasvuna joka edellyttää avoimuutta uusille ilmiöille ja yhteiskunnallisten liikkeiden esiinnostamille ongelmille. Marxisin ajankohtaisuus vaatii perustelunsa – me katsomme löytyykö niitä!

3. Kansainvälisyys

Kysymys rauhasta pakottaa jo yksinään kansainväliseen näkökulmaan. Rauhanliikkeen, kv-luokkataistelun tarkastelun ohella jatkamme käännösohjelmiamme. Tulossa on uusia avauksia mm. italialaisen ja skandinaavisen keskustelun suuntaan. Val-lankumouksellisen politiikan ehdot kansainvälistyvät: on siis jatkuvasti laajennettava näköpiiriä omien ongelmien suhteuttamiseksi todellisuuteen.

Syksyllä ilmestyvät Soihdun numerot tulevat tähänastista selvemmin painottumaan määrättyihin teemoihin, vaikka ”puhtaita” teemanumeroita ei tehdäkään. Tulossa on mm:

Soihtu 3/83

- Marxin ajankohtaisuudesta, keskustelua ja puheenvuoroja
- C. Buci-Glucksmann: Poliitiikan muodot ja vallan konseptit II
- rauhanliikkeen kokemuksista, ydinsodasta, väestönsuojelusta
- muutosvoimien vuoropuhelusta

Soihtu 4/83

- yliopisto, koulutuspolitiikka, kansanyliopisto
- porvarillisen tieteen kritiikistä
- sosialistisen opiskelijaliikkeen nykytilanteesta, opiskelijoiden liikkeen mahdollisuudesta yms.

TOIMITUS: Matti Aho, Keijo Ahola, Matti Hyvärinen, Kari Kantasalmi, Hannu Nieminen, Pertti Rovamo (vastaava), Martin Scheinin, Jussi Silvonen (toim. siht.).

TOIMITUSNEUVOSTO: Erik Amkil, Susanna Dahlgren, Mervi Gustafsson, Lauri Hokkanen, Matti Hokkanen, Eero Hovi, Tapani Hietaniemi, Kati Juva, Reijo Kalmakurki, Antti Karvonen, Kimmo Kevätsalo, Reijo Käkälä, Tuomo Lankila, Juhani Lehto, Leevi Lehto, Jorma Lindfors, Harri Manner, Pertti Multanen, Vesa Oittinen, Anu Partanen, Juha Partanen, Juhani Ruotsalo, Aimo Saarinen, Risto Suikkanen, Christoffer Tigerstedt, Kaarlo Tuori.

TOIMITUS JA KONTTORI

Luotsikatu 13, 00160 Helsinki 16. Puh. 90 - 651 452

TILAUSHINNAT

Vuosikerta 1983 (6 numeroa)

- kotimaahan 65,-
- Pohjoismaihin 80,-
- tukitilais 150,-

Tilaukset ps-tilille 762 69-4, korttiin nimi, osoite ja merkintä ”Soihdun tilaus”.

OSOITTEENMUUTOKSEN pyydämme lähettämään lehden konttoriin. Se astuu voimaan kahden viikon kuluttua. Emme vastaa väärään osoitteeseen tilatun lehden jälleenlähettämisestä.